

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, канд. наук із соц. Комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.
Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 2 2023

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського3

Візит Прем'єр-міністра Королівства Данія М. Фредеріксен
в Україну.....4

Аналітика

Політичні акценти

Потіха А.
Політична ситуація всередині країни
на тлі масштабних кадрових рішень.....6

Тарасенко Н.
«Рамштайн-8»: підсумки зустрічі в оцінках експертів12

Аулін О.
Президентські перегони в Туреччині 2023 р.: доленосний вибір25

Проблеми подолання посттравматичних стресових розладів

Горова С.

**Психологічна адаптація учасників бойових дій –
активна вимога сьогодення**31

Економічний ракурс

Кулицький С.

**Українські біженці в соціумі та на ринку праці країн
перебування**
(Закінчення. Початок див. у № 1)36

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України49
Сучасні дослідження та розробки академічної науки50
Міжнародне співробітництво у галузі освіти та науки56
Наукові видання НАН України59
Нагороди та відзнаки62

До уваги держслужбовця

Добко Т., Фіх Ю.

**Українські літературні антології, альманахи і збірники ХХ ст.:
з фондів НБУВ**
(Закінчення. Початок див. у № 1)64

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

«Російський терор має програти в усьому: і на полі бою, і в тому, щоб в Україні не залишилося жодної руїни», – звернувся Президент України В. Зеленський до свого народу. https://www.president.gov.ua/storage/j-image-storage/30/34/57/a2cae801491b2f86295ae8f3fd1ed76a_1675100990_extra_large.jpg

«Бажаю здоров'я, шановні українці!

Сьогодні весь день у відрядженні: спочатку – Миколаїв, потім – Одеса.

Зустріч і переговори з делегацією Данії – з пані Прем'єр-міністром Фредеріксен, представниками коаліції партій. Зокрема, з міністром оборони Данії й міністром закордонних справ. Вони у складі делегації.

Ми дуже детально говорили про оборонні потреби України. Про те, що може нам допомогти звільнити нашу територію – наш південь, наш схід. І про те, що нам потрібно в контексті відбудови України.

Миколаїв – це місто, над відбудовою якого Данія взяла шефство. Це потреба в проектах у галузі енергетики, інфраструктури, у соціальній сфері, у виробництві.

Особливо відчутно для Миколаєва – очищення води, відновлення нормального водопостачання, яке було зруйновано російськими окупантами. Вже є відповідний проект за участі Данії, реалізація якого почалася.

Але зробити треба ще значно більше – і для відновлення, і для модернізації того, що є основою життя наших людей.

Сьогодні в Миколаєві ми відвідали шпиталь, у якому рятують наших воїнів після поранень. Подякували лікарям, медичним сестричкам. Підтримали наших захисників.

Цей шпиталь – тільки один з тих прикладів, коли модернізація та відновлення є критично важливими.

І я хочу подякувати Данії, особисто пані Прем'єр-міністру та іншим представникам уряду Данії за готовність допомагати Україні. За готовність підтримувати до повного відновлення територіальної цілісності України та до повної відбудови всього того, що необхідне для життя.

У цьому фундаментальний сенс нашої співпраці з партнерами.

Російський терор має програти всюди, у всьому: на полі бою і в тому, щоб не залишилося жодної руїни в нашій країні, щоб ми змогли все відновити й тим довести, що свобода міцніша.

Сьогодні ж в Одесі ми доволі докладно говорили про наші безпекові та гуманітарні ініціативи.

Зокрема, Данія підтримала нашу Чорноморську експортну ініціативу та приєдналася до програми «Зерно з України» (Grain from Ukraine).

Той факт, що ми маємо суттєвий прогрес щодо продовольчої безпеки, доводить, що можемо досягти прогресу й щодо інших пунктів нашої формули миру. Сьогодні ми обговорили, якою конкретно може бути участь Данії в реалізації пунктів формули миру.

Звичайно, я подякував Данії за надану оборонну підтримку, за суттєве посилення нашої артилерії, за готовність долучитися до танкової коаліції. Обговорили сьогодні, що ще можемо зробити, щоб посилити українських воїнів.

Також координуємо наші дії, щоб посилити санкції проти Росії. А також я закликав Данію долучитися до наших зусиль із захисту спортивних структур і міжнародного олімпійського руху від дискредитації через намагання окремих представників спортивної бюрократії допустити російських спортсменів до міжнародних змагань.

Звичайно, окрему увагу приділив внутрішній ситуації в Миколаївській та Одеській областях – провів відповідні наради з військовим і обласним керівництвом.

Це не тільки про безпеку – хоча про безпеку нашого півдня передусім. Але й про соціальний стан у регіонах, про наявні економічні можливості.

І, до речі, я дякую всім підприємцям, усім роботодавцям Миколаєва, Одеси, інших наших громад, які попри все зберігають робочі місця та сплачують зарплати й податки. Це ваш конкретний і ваш вагомий внесок у здатність нашої держави захищатися.

Наше завдання вистояти – це спільне завдання. Завдання сил оборони й безпеки, усієї нашої держави, бізнесу та кожного й кожної, хто працює заради перемоги України.

Дякую всім, хто воює за Україну! Дякую всім, хто допомагає! Дякую всім, хто захищає Одесу, хто захищає Миколаїв, увесь наш південь та всю Україну!

Слава Україні!» *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2023. – 30.01).*

Візит Прем'єр-міністра Королівства Данія М. Фредеріксен в Україну

«Візит М. Фредеріксен – символ незмінної й потужної підтримки Данією боротьби України за свободу та спільні європейські цінності», – зазначив В. Зеленський за результатами зустрічі в Одесі.
https://www.president.gov.ua/storage/j-image-storage/30/33/89/3339cf91755f90b20a476bf77e619a7e_1675095370_extra_large.jpg

Президент України В. Зеленський і Прем'єр-міністр Королівства Данія М. Фредеріксен відвідали Одесу, де провели переговори щодо ключових аспектів двосторонньої взаємодії.

Глава держави зазначив, що М. Фредеріксен прибула в Україну на чолі потужної урядової делегації, до якої також увійшли віцепрем'єр-міністр, міністр оборони Я. Еллеманн-Єнсен і міністр закордонних справ Л. Л. Расмуссен.

«Цей візит – важливий символ незмінної та потужної підтримки Данією нашої боротьби за свободу та спільні європейські цінності», – наголосив В. Зеленський під час спілкування з представниками ЗМІ за результатами переговорів з данською делегацією в Одесі.

Як повідомив Президент, однією з ключових тем переговорів була оборона. «Я дякую Данії за суттєву допомогу в посиленні нашої артилерії, зокрема за фундаментальне рішення щодо постачання гаубиць “Caesar”. Також дякую особисто пані Прем'єр-міністру та віцепрем'єр-міністру, міністру оборони за готовність Данії долучитися до нашої танкової коаліції», – заявив глава держави.

Сторони також обговорили можливості посилення протиповітряної та протикорабельної оборони для Півдня України. «Ключове питання при цьому – швидкість. Це стосується абсолютно всіх наших партнерів, усіх наших друзів, які хочуть підтримати Україну», – акцентував увагу В. Зеленський.

Представники України й Данії обговорили співпрацю на рівні Європейського Союзу і євроатлантичних структур. Також ішлося про продовження санкційних обмежень щодо Росії та затвердження 10 санкційного пакета. «Усі ми над цим працюватимемо. Ми готуємося до відповідних самітів. Саміт, який буде найближчими днями, – це саміт Україна – ЄС. Також сьогодні ми ще встигнемо обговорити майбутній саміт НАТО, що запланований цього року у Вільнюсі», – зазначив Президент.

Співрозмовники також приділили увагу економічній співпраці та міжнародним зусиллям, які здатні гарантувати безпеку і українському народові, і партнерам нашої держави. «Ми обговорили сьогодні, якою може бути участь Данії в реалізації пунктів формули миру. І я дякую пані Прем'єр-міністру за чітке запевнення, що Данія активно підтримуватиме цей напрям», – зазначив В. Зеленський.

Глава держави також подякував Данії за дієву підтримку реформування системи правосуддя в Україні. Він запевнив, що наша держава продовжить розбудову антикорупційної інфраструктури.

Зі свого боку Прем'єр-міністр Данії зазначила, що сьогоднішній візит є свідченням дружніх відносин двох країн. Вона наголосила, що вражена боротьбою України за свою свободу.

М. Фредеріксен запевнила В. Зеленського, що Данія й далі підтримуватиме Україну, зокрема у військовій, гуманітарній сфері та у відбудові, адже народи двох країн поєднують фундаментальні демократичні цінності: воля, свобода й права людини. «Данія разом з вами, і ми залишатимемося близькими друзями й партнерами», – наголосила Прем'єр-міністр Данії.

На завершення В. Зеленський вручив М. Фредеріксен орден княгині Ольги I ступеня, яким її було відзначено за вагомий особистий внесок у зміцнення міждержавної співпраці, підтримку незалежності й територіальної цілісності України. «Нехай ця нагорода символізує те, що Україна завжди буде вдячна вашій прекрасній, потужній державі, вашій сильній команді та вам особисто, пані Прем'єр-міністр, за принципову підтримку народу України в цей складний час», – резюмував Президент (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2023. – 30.01).

Аналітика

Політичні акценти

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Політична ситуація всередині країни на тлі масштабних кадрових рішень

Останнім часом в Україні в засобах масової інформації поширюється інформація про зловживання владою деякими державними діячами – фігурантами розслідувань виявилися представники різного рівня влади. Спостерігачі зазначають, що корупція під час війни відрізняється від корупції в мирний час тим, що по той бік цієї формули перебуває не рівень життя громадян, а просто їхнє життя. Кожна вкрадена в держави гривня – це одна гривня не витрачена на те, щоб держава вистояла.

На думку багатьох політиків та експертів, якщо відкладати боротьбу з корупцією до перемоги, одного дня ця проблема виросте і вибухне. І цього скандалу неможливо буде уникнути. Наслідки для країни від цього можуть бути більш серйозними.

ЗМІ повідомили про відпочинок закордоном, купівлю дорогої нерухомості, а підозри в корупції чиновників у регіонах і центральному апараті стали причиною ряду звільнень та кадрових перестановок. Про кадрові зміни повідомив Президент України В. Зеленський. Він пообіцяв, що держава зробить справедливі кроки для розв'язання проблем.

Президент наголосив, що ухвалені кадрові рішення – «чергові», а відповідні кроки будуть і надалі. «Сьогодні суспільство побачило чергові кадрові рішення, які були ухвалені. Я підкреслю це слово – “чергові”. Відповідні кроки будуть і надалі – кожен із них суспільство побачить і, я впевнений, підтримає. Будь-яка внутрішня проблематика, яка заважає державі, прибирається й буде прибиратися. Це справедливо, це потрібно для нашого захисту й це допомагає нашому зближенню з європейськими інституціями», – наголосив В. Зеленський (URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3658633-zelenskij-pro-kadrovi-risenna-vidpovidni-kroki-budut-i-nadali.html>. 2023. 24.01).

За інформацією ЗМІ, було прийнято ряд кадрових рішень і заборон. Зокрема, однією з них стала заборона РНБО на виїзд держслужбовців закордон під час воєнного стану, за винятком службових відряджень. Цьому передував гучний скандал, викликаний поїздкою заступника Генпрокурора О. Симоненка в 10-денну новорічну відпустку із сім'єю до Іспанії, незважаючи на пряму заборону Президента В. Зеленського. Після цього О. Симоненка звільнили із займаної посади за власним бажанням (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/kadrovi-rishennya-usi-podrobitsi-skandaliv-1674576939.html>. 2023. 24.01).

Проте це був не єдиний «турист». Як інформують ЗМІ, усупереч попереднім заборонам М. Тищенко відвідав Таїланд. Як інформують ЗМІ, пресслужба Посольства України в Таїланді повідомила про те, що 27 січня в готелі «Novotel» у Бангкоку заплановано зустріч народного депутата, заступника голови парламентської фракції «Слуга народу» М. Тищенко з представниками української громади для «обговорення питань покращення взаємодії». Голова Верховної Ради Р. Стефанчук заявив, що не підписував розпорядження про відрядження до Таїланду для М. Тищенко. Це спричинило черговий скандал.

Тим часом 26 січня народного депутата М. Тищенко звільнили з посади заступника голови парламентської фракції «Слуга народу». «За результатами внутрішньофракційного опитування, яке було розпочато напередодні, прийнято рішення виключити Тищенко зі складу депутатської фракції політичної партії “Слуга народу”», – зазначила речниця фракції Ю. Палійчук (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3660306-tisenka-viklucili-z-frakcii-sluga-narodu.html>. 2023. 27.01).

Крім того, голова фракції «Слуга народу» Д. Арахамія надіслав лист до Голови Верховної Ради України Р. Стефанчука про звільнення народного депутата М. Тищенко від виконання обов'язків заступника голови фракції.

Як інформують ЗМІ, у владній команді відбулися значні зміни. 23 січня стало відомо про відставку заступника голови Офісу Президента К. Тимошенка. Указ про його звільнення за власним бажанням підписав В. Зеленський. Причини звільнення публічно не називаються, проте нещодавно К. Тимошенко став фігурантом скандалу з орендою дорогої нерухомості та елітного автомобіля.

Заступника міністра розвитку громад, територій та інфраструктури В. Лозинського 21 січня затримали за підозрою в хабарництві. Після цього Кабмін ухвалив рішення про його звільнення з посади. За даними НАБУ, В. Лозинський і чиновники міністерства привласнили частину держкоштів, призначених для відновлення об'єктів критичної інфраструктури. Заступника міністра викрили на хабарі в 400 тис. доларів. ВАКС 24 січня заарештував організатора надання хабара В. Лозинському з альтернативою застави 100 млн грн.

Нещодавно у ЗМІ з'явилася інформація про те, що Міністерство оборони нібито уклало контракт на закупівлю продуктів для ЗСУ, ціни у якому завищено у 2–3 рази порівняно із цінами в супермаркетах Києва. За цим фактом НАБУ розпочало розслідування. Однак глава Міноборони О. Резніков відкинув звинувачення на адресу міністерства. За його словами, це була інформаційна кампанія з метою дискредитації відомства перед засіданням «Рамштайну». На скликаному засіданні Комітету ВР з питань нацбезпеки О. Резніков надав контракти та пояснив усі деталі. Нардепи зареєстрували законопроект про прозорість оборонних закупівель.

Проте все ж було усунуто з посади заступника міністра оборони України В. Шаповалова, який 24 січня подав у відставку. «У зв'язку з великим суспільним резонансом, який значною мірою був спровокований бездоказовими маніпуляціями навколо теми забезпечення ЗСУ», – ідеться в заяві В. Шаповалова.

Повідомляється також, що чотирьох заступників міністрів та керівників держслужб було звільнено за рішенням уряду 24 січня. Крім В. Шаповалова, було звільнено: І. Лукерю, заступника міністра розвитку громад та територій України; В. Негоду, заступника міністра розвитку громад та територій України; В. Музиченка, заступника міністра соціальної політики України; А. Іванкевича, заступника голови Державної служби морського та внутрішнього водного транспорту та судноплавства України; В. Вишньова, заступника голови Державної служби морського та внутрішнього водного транспорту та судноплавства України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій та цифровізації.

Тим часом Кабмін призначив заступником міністра економіки О. Соболева, який займатиметься питаннями цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації.

Крім того, Кабінет міністрів підтримав рішення Президента України про звільнення керівників п'яти обласних державних адміністрацій – Київської, Дніпропетровської, Запорізької, Сумської і Херсонської (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64384446>. 2023. 24.01).

За словами представників влади, це не останні кадрові зміни і вони триватимуть за необхідності. Як зазначив радник керівника Офісу Президента М. Подоляк, звільнення з посад чиновників, щодо яких є підозри в недоброчесності, є першим етапом, далі працюють профільні структури для встановлення, чи ці підозри справедливі. «Є певні розмови, що вони (посадовці) пішли у відставку, а мають відповідати по закону... Як працює цей механізм відповідальності: є номенклатурна одиниця, є чиновник і є декілька складових відповідальності. Перша складова: якщо є підозри в суспільства, що він не на своєму місці чи він є корумпованим діячем, то політична відповідальність негайно – відставка», – наголосив М. Подоляк (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3660437-zvilnenna-z-posadnedobrocesnih-cinovnikiv-e-lise-persim-etapom-podolak.html>. 2023. 27.01).

При цьому він зазначив, що на другому етапі працюють слідчі органи, щоб

встановити, чи ці підозри були справедливими. Якщо справедливими, то тоді настає третій етап відповідальності – юридичний.

М. Подоляк не виключає, що «процес чистки органів влади» буде постійним. «Маємо мати нульову толерантність і терпимість до будь-яких корупційних проявів», – підкреслив радник керівника Офісу Президента.

У свою чергу Д. Арахамія заявив, що цієї весни, імовірно, будуть «активні посадки» чиновників усіх рівнів. Він поінформував, що влада з 24 лютого 2022 р. через офіційні та неофіційні канали постійно закликала чиновників усіх рівнів сфокусуватися на війні, до допомоги постраждалим і зменшення бюрократії. «До багатьох дійшло. А до багатьох, на жаль, ні. Мабуть, цієї весни точно саджати будемо активно. Не виходить по-людськи – буде за законами воєнного часу», – наголосив Д. Арахамія.

Він зауважив, що найближчим часом завершиться конкурс на посаду директора НАБУ, що доведе побудову незалежної антикорупційної інфраструктури до кінця.

Проте не всі погоджуються з твердженнями про активну боротьбу з корупцією. Зокрема, керівник антикорупційного центру «State Watch» Г. Каневський сумнівається, що українці дочекаються реальних «посадок» корупціонерів. Він вказує на те, що, прийшовши до влади, Президент і його команда взяли курс на прості рішення в боротьбі з корупцією замість того, аби розбудовувати незалежні державні інституції з боротьби з корупцією в Україні. На його думку, війна відсунула боротьбу з корупцією із суспільної уваги на задній план, але рано чи пізно «корупційна лавина» обвалиться на країну. «Ті корупційні скандали, що сталися на вихідних, є простим збігом, але вони показують, що немає системності в боротьбі з корупцією чи реального бажання з нею боротися», – наголосив експерт (URL: <https://www.dw.com/uk/korupcijni-vihidni-so-vidomo-pro-ostanni-korupcijni-skandali-v-ukraini/a-64491548>. 2023. 23.01).

За його словами, уряд до цього часу не затвердив Програми дій у боротьбі з корупцією на 2023–2025 роки, яку від нас вимагали партнери. «То про які посадки йдеться?» – запитує Г. Каневський.

Важливо зазначити, що влада все ж таки реагує на різні негативні явища, зокрема на ті, про які повідомляють ЗМІ. Як зазначив оглядач Bloomberg Opinion Л. Бершидський, попри жахливі обставини, у яких опинилася Україна, її незалежна преса все ще робить усе можливе, щоб тримати чиновників під збільшувальним склом. «У мене є претензії до українських ЗМІ: вони досить чітко слідуєть лінії уряду щодо військових дій. Утім це, мабуть, неминуче в країні, яка бореться за своє виживання, що є першочерговою метою для журналістів так само, як і для всіх українців. Важливо, однак, щоб усвідомлення загального скрутного становища не заважало журналістам отримувати та ретельно вивчати контрасти у сфері закупівель або відстежувати неформальні зв'язки між політиками та бізнес-спільнотою», – наголосив Л. Бершидський (URL:

<https://zn.ua/ukr/UKRAINE/khvilja-koruptsijnikh-skandaliv-v-ukrajini-je-zdorovoju-oznakoju-bloomberg.html>. 2023. 26.01).

За його словами, одержиме правосуддям громадянське суспільство країни, яке базується на масовій владі, і засоби масової інформації, які фундаментально з ним пов'язані, завжди переслідуватимуть злодіїв, навіть якщо вони не зможуть негайно їх перемогти. «Те, що ця особливість української демократії пережила рік жорстокого вторгнення та супроводжуваного закручування гайок, свідчить якщо не про системну зміну, то про той самий український дух, який заважав Росії отримати швидку воєнну перемогу», – підкреслив оглядач Bloomberg Opinion.

Західні партнери позитивно оцінюють намагання української влади побороти корупцію. При цьому вони вважають, що корупційні скандали не завадять подальшому співробітництву. Важливо, що влада реагує на ці скандали. У ЄС вітають той факт, що українська влада серйозно ставиться до корупційних звинувачень на адресу високопосадовців. Таким чином представниця Єврокомісії А. Пісонеро прокоментувала хвилю відставок в українському уряді. «Ми взяли до уваги повідомлення, що Національне антикорупційне бюро розслідує ці справи. Ви знаєте загальне правило, що ми не коментуємо розслідування, які тривають, але ми вітаємо той факт, що українська влада ставиться до цього всерйоз», – заявила А. Пісонеро (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/01/24/7386303>. 2023. 24.01).

Разом з тим вона наголосила, що в рамках процесу набуття членства у ЄС від України очікується подальше посилення боротьби з корупцією, особливо на високому рівні. А. Пісонеро зазначила також, що після публікації думки ЄС Україна вжила кількох заходів у сфері антикорупції, зокрема йдеться про призначення голови Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та запуск процесу відбору нового директора НАБУ. «Звісно, будуть потрібні подальші дії зі зміцнення антикорупційних інституцій», – зазначила представниця Єврокомісії. На її думку, антикорупційні заходи є не лише ключовою частиною процесу вступу до ЄС, а й однією з умов надання Україні макрофінансової допомоги.

Сполучені Штати Америки також підтримують українську владу в боротьбі з корупцією. Представники американської влади заявили, що не мають жодних підтверджень, які вказували б на те, що бюджетна або оборонна підтримка України могла якимось чином постраждати від корупційних дій в Україні. Про це заявив під час брифінгу в Вашингтоні координатор Ради з питань нацбезпеки Білого дому Д. Кірбі. «Бюджетна допомога (Україні) спрямовується через Світовий банк. І ми впевнені в цьому процесі», – наголосив Д. Кірбі. На запитання журналістів, чи впевнені в адміністрації США в тому, що корупція в Україні не торкнулася іноземної бюджетної підтримки – на тлі останніх корупційних викриттів, Д. Кірбі відповів: «Ми, очевидно, поділяємо стурбованість Президента Зеленського щодо цих звинувачень у корупції, і, вочевидь, він сприймає це серйозно. Це – важливо. Ми, звісно, надамо йому можливість пройти через це» (URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3659379-stati-ne-bacat-oznak-so-pidtrimka-ukraini-mogla-postrazdati-vid-korupcijnih-dij.html>. 2023. 25.01).

Він запевнив, що не помічено жодних ознак того, що бюджетна допомога США постраждала від будь-якого прояву корупції в Україні. «Я б зайшов ще далі, щоб сказати те саме про допомогу у сфері безпеки – зброї та систем», – зазначив Д. Кірбі.

За інформацією ЗМІ, не минули проблему корупції й посли «Групи семи» (G7). Вони наголосили на важливості боротьби з корупцією в контексті збільшення іноземної допомоги під час війни та під час відновлення і відбудови України. Про це йшлося під час зустрічі дипломатів з керівником НАЗК О. Новіковим. «Посли G7 зустрілися з головою НАЗК Новіковим, який поінформував про антикорупційну політику та законодавство. Ми підкреслили критичну важливість боротьби з корупцією в контексті збільшення іноземної допомоги та під час відновлення і відбудови України», – ідеться в повідомленні у твітері представника Японії в групі послів країн G7 у Києві (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/01/28/7155060>. 2023. 28.01).

Українські експерти по-різному коментують ситуацію і вважають, що дії влади адекватні ситуації та шукати якусь зраду не варто. Як зазначив керівник Центру політичних досліджень «Пента» В. Фесенко, в одночасному звільненні заступника голови ОП, заступника Генпрокурора та заступника міністра оборони не варто шукати таємного сенсу. Адже в Офісі Президента В. Зеленського давно використовують практику «пакетного вирішення кадрових питань». На думку експерта, влада вирішила скористатися невеликою паузою, яка виникла останнім часом. Ситуація на фронті хоча й напружена, але відносно стабільна, а минулими тижнями відбувалися інтенсивні міжнародні зустрічі. «Кожне із цих кадрових рішень назрівало давно і має свою окрему логіку», – зазначив експерт (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64384446>. 2023. 24.01).

За його словами, звільнення К. Тимошенка було на порядку денному ще минулого року. Це було пов'язано з кількома скандалами, фігурантом яких був К. Тимошенко, зокрема через те, що він користувався американським авто, призначеним для гуманітарної допомоги. Крім того, К. Тимошенко потрапляв у скандали з використанням дорогих автівок і нерухомості. Багато закидали К. Тимошенку й щодо програми «Велике будівництво». «В ОП це викликало обурення й Тимошенка попросили написати заяву про звільнення», – зазначає політолог.

Проте він припускає, що К. Тимошенко може очолити обласну адміністрацію, або в Дніпрі, або в Херсоні, адже він в ОП може мати репутацію непоганого менеджера. «Якщо його призначать губернатором воєнного часу, це буде певним політичним засланням, але водночас випробувальним терміном», – вважає політолог В. Фесенко.

Щоправда, П. Бурковський, директор Фонду «Демократичні ініціативи», припускає, що відставка К. Тимошенка є наслідком жорсткої

боротьби в ОП між ним і керівником ОП А. Єрмаком. За його словами, такі версії лише обговорюються. Після звільнення К. Тимошенка з оточення Президента, яке було біля нього на момент приходу до влади, залишається лише А. Єрмак. «Утім, достатніх фактів стверджувати, що це є наслідком зусиль самого А. Єрмака, немає», – зазначив експерт.

Щодо звільнення заступника міністра оборони В. Шаповалова, то, на думку В. Фесенка, це, безумовно, пов'язано зі скандалом у Міністерстві оборони. За словами експерта, поки що це покаже рішення – з метою відреагувати на скандал, але якщо зловживання буде доведено, для В. Шаповалова виникнуть більш серйозні наслідки. «Це також соломонове рішення з метою не дезорганізувати роботу відомства в умовах війни», – підкреслив В. Фесенко.

На його думку, проблема завищення цін під час державних закупівель є, на жаль, системним явищем, яке однією кадровою зміною не подолаєш. Але він упевнений, що на постачання західної зброї це не вплине, хоча критики України в США і Європі можуть використовувати цей інцидент.

Натомість політолога П. Бурковський вважає, що скандал у Міноборони цілком може вплинути на рішення західних партнерів про постачання зброї. Адже, на його думку, звільнення В. Шаповалова це лише «символічна жертва» з метою відвернути увагу від скандалу. Експерт переконаний, що контракти на таку суму не можуть укладатися без відома всієї вертикалі посадовців Міністерства оборони та і взагалі ОП. І партнери України у Європі та США це добре розуміють.

Загалом, на думку експертів, масові кадрові зміни є позитивним явищем і свідчать про активізацію боротьби з корупцією. В останні місяці помітно активізувалися антикорупційні органи, і це також є наслідком і критики, і порад західних партнерів України.

Експерти також наголошують, що звільнення керівників обласних адміністрацій так само назріли давно. Вони пов'язані з посиленням боротьби з корупцією, а також реагуванням на критику зловживань з боку громадськості.

На думку П. Бурковського, ряд звільнень має стати сигналом для решти чиновників, які почали звикати до війни та ставити свої особисті інтереси вище державних. Влада активізує боротьбу з корупцією, адже під час війни корупційні скандали ще більше шкодять репутації України, ніж у мирний час.

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

«Рамштайн-8»: підсумки зустрічі в оцінках експертів

Восьма зустріч контактної групи з питань оборони України відбулася 20 січня на базі «Рамштайн» у Німеччині. У переговорах у форматі

«Рамштайн» узяли участь представники 54 країн. Україну представляв міністр оборони О. Резніков.

Засідання відкрив глава Пентагону Л. Остін. У вступному слові він закликав партнерів не послаблювати підтримку України та діяти рішуче. «Ми сповнені рішучості підтримати Україну стільки, скільки треба. Путін не розраховував на рішучість України, української армії, нашу рішучість. Це вирішальний момент для України та всього світу. Росія здійснює перегрупування, вербування і намагається переоснащуватися. Це не той момент, щоб уповільнюватися. Час копати глибше. Український народ спостерігає за нами. Кремль спостерігає за нами та історія спостерігає за нами. Тому ми не відступимо і не похитнемося в нашій рішучості допомогти Україні захистити себе від російської імперської агресії», – підкреслив міністр оборони США (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zbroyi-bude-bilshepershi-podrobitsi-zustrichi-1674216013.html>).

На початку зустрічі контактної групи з питань оборони України прозвучало також відеозвернення Президента В. Зеленського. Він закликав учасників прискоритися з військовою допомогою, оскільки затягування війни грає на руку Росії. «Війна, розпочата Росією, не допускає зволікань, і я можу вам подякувати сотні разів, і це буде абсолютно справедливо, враховуючи все, що ми вже зробили. Але сотні дякую – це не сотні танків. Ми всі можемо використовувати тисячі слів у дискусіях, але я не можу сказати замість гармат, які потрібні проти російської артилерії, чи замість зенітних ракет, які потрібні для захисту людей від російських авіаударів», – наголосив він (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-ramshtajn-tanky/32232250.html>).

Глава Української держави акцентував, що Україна потребує танків, систем ППО, артилерії та авіації. «Ми повинні прискоритися! Час має бути нашою зброєю так само, як ППО і артилерія, бронемашини і танки, про які ми з вами говоримо. Леді та джентльмени, ви – сильні люди з могутніх країн. Я закликаю вас ухвалювати такі рішення, які можуть позбавити російське зло будь-якої влади. У ваших силах почати таку політику вже сьогодні», – наголосив В. Зеленський (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zbroyi-bude-bilshepershi-podrobitsi-zustrichi-1674216013.html>).

Восьме засідання контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн» традиційно мало на меті обговорення спільних безпекових викликів і наступних кроків з підтримки України. Проте багато країн оголосили про надання нових пакетів військової допомоги Україні ще 19 січня. Зокрема, Пентагон анонсував пакет військової допомоги на суму 2,5 млрд дол. Цей пакет є другим за обсягом з оголошених США. Найбільшим був пакет на понад 3 млрд дол., про який оголосили на початку січня.

Новий пакет допомоги від США включає:
– 90 бронетранспортерів Stryker;

– 59 бойових машин піхоти «Bradley» (раніше цього місяця Україна отримала ще 50 шт.) з 590 протитанковими ракетами TOW і 295 тис. снарядів калібру 25 мм;

- додаткові боєприпаси для ЗПК «NASAMS»;
- високошвидкісні протирадіолокаційні ракети «HARM»;
- 8 систем ППО «Avenger»;
- 350 машин HMMWV;
- 53 протимінно-стійкі транспортні засоби MRAP;
- 20 тис. артилерійських снарядів калібру 155 мм;
- приблизно 600 високоточних 155-мм артилерійських снарядів;
- 95 тис. артилерійських снарядів калібру 105 мм;
- приблизно 11 тис. 800 120-мм мінометних снарядів;
- 12 автомобілів для боєприпасів;
- 6 командно-штабних машин;
- 22 тактичні автомобіля для буксирування зброї;
- приблизно 2 тис. протитанкових ракет;
- понад 3 млн набоїв для стрілецької зброї;
- підризна техніка для розчищення перешкод;
- протипіхотні міни «Claymore»;
- прилади нічного бачення;
- запчастини та інше обладнання.

Обговорення підтримки України у її воєнному протистоянні з агресивною Росією відбулося під час зустрічі міністрів оборони дев'яти країн Європи 19 січня в Талліні. Міністри оборони Великої Британії, Чехії, Польщі, Данії, Естонії, Литви, Латвії, Нідерландів і Словаччини підписали «Таллінську декларацію», у якій заявили, що продовжать підтримувати Україну, об'єднуючи інших союзників та партнерів, щоб забезпечити «стратегічний сплеск» глобальної підтримки. Заяву опубліковано на сайті уряду Великої Британії.

Міністри оборони дев'яти країн підтвердили «подальшу готовність і рішучість у підтримці України у її героїчному спротиві злочинній та неспровокованій російській агресії». Вони засудили «російські атаки, що мають на меті тероризувати український народ, включаючи навмисні атаки проти мирного населення та цивільної інфраструктури, що можуть розглядатися як воєнний злочин», – ідеться в спільній заяві.

Учасники зустрічі заявили, що «дії Росії спрямовані на порушення суверенітету, незалежності й територіальної цілісності України та її незаконні спроби анексувати території України». При цьому вони висловили готовність продовжувати постачати в Україну зброю і військово-обладнання не лише для того, щоб чинити спротив російській агресії, а й щоб очистити від російських загарбників усю територію країни. «Ми визнаємо, що озброїти Україну для витіснення Росії з її території так само важливо, як і озброїти їх для захисту того, що вони мають. Разом ми продовжимо підтримувати

Україну в переході від опору до вигнання російських військ з української землі», – ідеться в заяві.

У документі зазначається, що «новий рівень необхідної бойової спроможності може бути досягнуто лише за рахунок комбінування підрозділів основних бойових танків під прикриттям протиповітряних і протиракетних засобів, які діятимуть разом з дивізіонними артилерійськими групами, а також за умови подальшого високоточного вогневого ураження російських логістичних та командних пунктів на тимчасово окупованих територіях». «У цьому контексті сторони прийняли спільне зобов'язання колективно постачати Україні військову допомогу, включаючи основні бойові танки, важку артилерію, засоби протиповітряної оборони, боєприпаси броньовані машини, які використовуватимуться в інтересах оборони України, – зазначено в повідомленні. – Ця істотна підтримка для України надходитиме з наших власних національних спроможностей і резервів. Це демонструє взаємне розуміння того, наскільки складною є ситуація, та спільну готовність негайно посилити й прискорити допомогу для України. Зробивши цей “таллінський внесок”, ми братимемо участь у роботі групи з оборони України завтра, 20 січня, у Рамштайні, і закликаємо інших союзників й партнерів наслідувати цей приклад та надати власні заплановані пакети допомоги так швидко, як це можливо, щоб забезпечити перемогу України на полі бою у 2023 р.» (URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/546102-tallinska-deklaraciya-9-stran-europe-zayavili-o-besprecedentnoy-voennoy-pomoshchi-ukraine>).

В уряді Великої Британії опубліковано списки допомоги від кожної країни:

– Данія продовжує військову та гуманітарну підтримку України. Данія також продовжить навчання українських військовослужбовців, включно з програмою навчання українських новобранців під керівництвом Великої Британії. Данія пожертвувала чи профінансувала військову допомогу на суму близько 600 млн євро. Пожертви зброї і військова підтримка триватимуть у тісній співпраці з союзниками та відповідно до потреб України.

– Чехія продовжуватиме надавати підтримку Україні постачанням військової техніки. Країна працюватиме над збільшенням виробничих потужностей оборонної промисловості, щоб надавати ще більшу підтримку, особливо стосовно виробництва великокаліберних боєприпасів, гаубиць і БТР. Ключовим компонентом буде також технічне обслуговування поставленого обладнання.

– Естонія. Естонський пакет складається з десятків 155-мм гаубиць FN-70 та 122-мм гаубиць D-30, тисяч 155-мм артилерійських боєприпасів, машин підтримки артилерійських частин, сотень протитанкових гранатометів «Carl-Gustaf M2» з боєзапасом. Крім того, у 2023 р. Естонія продовжить проводити як базову, так і спеціальну підготовку сотень військовослужбовців ЗСУ.

– Латвія готує нову допомогу з додатковими десятками переносних зенітних ракетних комплексів (Stinger) та додатковими елементами ППО, двома гелікоптерами М-17, десятками кулеметів з боєприпасами, кількома десятками БПЛА й запчастинами для гаубиць М109. Латвія також вкладає величезні кошти в навчання українських солдатів. У 2023 р. Латвія планує навчити близько 2 тис. українських солдатів за різними програмами, починаючи від базової піхотної підготовки, закінчуючи спеціалізованими курсами.

– Литва. Новий литовський пакет летальної підтримки складається з десятків зенітних гармат L70 з десятками тисяч боєприпасів і двох вертольотів Мі-8. Крім того, країна надасть 40 млн євро на закупівлю для ЗСУ антидронів, оптики, тепловізійних пристроїв та БПЛА. 2 млн євро буде переведено до Міжнародного фонду Великої Британії для фінансування проєктів з придбання важкого озброєння, такого як артилерійські системи та боєприпаси, платформи прямого наведення або бойові броньовані машини. Загальна вартість майбутнього пакета летальної підтримки Литви становить 125 млн євро.

– Польща продовжуватиме надавати військову та гуманітарну допомогу Україні доти, доки це необхідно. Новий польський пакет складається із зенітних установок С-60 з боєзапасом 70 тис. од. Польща вже передала 42 бойові машини піхоти разом з навчальними комплектами для двох механізованих батальйонів. Крім того, Польща продовжує постачання 155-мм гаубиць КРАВ та забезпечує Україну різними типами боєприпасів. Також постійно проводиться медична та інженерна підготовка. Польща також готова надати роту танків «Leopard 2» з 1 тис. од. боєкомплекту. До цього буде створено ширшу коаліцію донорів танків «Leopard 2».

– Словаччина. На додаток до вже переданого важкого обладнання Словаччина продовжить інтенсивні переговори із союзниками щодо можливостей розблокування додаткового обладнання для України. Наразі зусилля зосереджено на можливостях, пов'язаних з основними бойовими танками, бойовими машинами піхоти, системами ППО, а також збільшенні виробництва гаубиць, обладнання для розмінування та боєприпасів. Конкретні деталі буде розроблено пізніше на основі обміну думками із союзниками й партнерами. Словаччина продовжить навчання українських солдатів та розширить навчання на вимогу України.

– Сполучене Королівство. Прискорений пакет Сполученого Королівства складається з ескадрильї танків «Challenger 2» з броньованими ремонтно-евакуаційними машинами; 155-мм самохідних знарядь AS90; сотень броньованих і захищених машин; пакета підтримки маневрів, включно з можливостями прориву мінних полів та наведення мостів; десятків безпілотних авіаційних комплексів для підтримки української артилерії; 100 тис. артилерійських пострілів; сотень більш складних ракет, включно з ракетами GMLRS, ракетами ППО «Starstreak» та ракетами ППО середньої дальності; 600 протитанкових боєприпасів «Brimstone»; комплектів

запчастин для ремонту до сотні українських танків та БМП. Пакет доповнюється базовим навчанням і навчанням молодших командирів ЗСУ у Великій Британії з дев'ятьма міжнародними партнерами. Мета – навчання ще близько 20 тис. військових ЗСУ у 2023 р. Велика Британія також координує діяльність Міжнародного фонду для України, який разом з партнерами залучив майже 600 млн фунтів стерлінгів. Про перший пакет підтримки від фонду буде оголошено найближчим часом.

«Якщо президент Путін робить ставку на те, що нам це набридне цього року, він помиляється, – зазначив міністр оборони Великої Британії Б. Воллес. – Наша мета – витіснити Росію назад з території України та відновити український суверенітет», – додав він (URL: <https://inshe.tv/politics/2023-01-19/734882>).

Про новий пакет військової допомоги Україні, який складатиметься з трьох частин, 19 січня оголосив прем'єр-міністр Швеції У. Крістерссон. Зокрема, зазначив він, уперше ухвалили рішення про передачу Києву артилерійських систем «Archer». Скільки саме передадуть артилерійських систем, в уряді не повідомили. За інформацією агенції «Reuters», на озброєнні Швеції перебувають 48 артсистем «Archer». Також шведський уряд анонсував передачу Україні близько 50 БМП- CV90 та ПТРК NLAW (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64330494>).

Самохідна артилерійська установка «Archer» – 155-мм гаубиця на шасі Volvo A30D 6×6. Це одна з найбільш сучасних і просунутих артилерійських систем у світі. Поставки цієї техніки до шведської армії розпочалися лише в 2013 р. Артилерійська частина представлена 155-мм гаубицею FH 77В з довжиною ствола в 52 калібри. Максимальна скорострільність 8-9 пострілів за 1 хв.

Особливість САУ «Archer» полягає в тому, що її апарат заряджання дає змогу випускати шість снарядів за 30 с різними траєкторіями. Максимальна дальність дії – 30 км звичайним снарядом, 40 км – з ракетним двигуном та 60 км – керованим снарядом «Excalibur».

Український військовий експерт О. Жданов зазначає, що шведські САУ «Archer» називають чи не найкращими артилерійськими системами у світі. За його словами, вони є прообразом «першого артилерійського робота». «Це гаубиця – повний автомат. До речі, вона збудована на кар'єрному шведському самоскиді. Екіпаж цієї гаубиці складається з двох осіб. Це водій і командир. Причому процедуру розгортання, ведення вогню, визначення даних для стрільби, згортання та марш вони здійснюють не виходячи з кабіни», – зазначав експерт.

Інший військовий експерт, головний редактор Defence Express О. Катков, що головна особливість САУ «Archer» полягає в тому, що вона може вийти на позицію, здійснити серію з трьох-чотирьох пострілів та поїхати ще до того, як перший снаряд вибухне на позиціях ворога. «Це космічний корабель, якщо ми навіть його порівнюватимемо з американськими M-109 Paladin», – зазначив він.

Водночас, за його словами, САУ «Archer» не має можливості вести вогонь із землі, тобто коли снаряди лежать поряд і по конвеєру подаються до самої САУ, щоб вести постійний вогонь. «Ця САУ має свій боезапас – близько двох десятків снарядів – після відпрацювання якого потрібно їхати на перезарядку», – поінформував О. Катков.

Також зранку 20 січня стало відомо, що Фінляндія надасть Україні найбільший за всю історію 12-й пакет воєнної допомоги вартістю 400 млн євро. Традиційно склад фінської військової допомоги Україні не розголошується, але відомо, що в пакеті немає танків «Leopard». Загалом 11 попередніх пакетів допомоги від Фінляндії мали обсяг у 190 млн євро (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64344437>).

Найбільшою інтригою восьмої зустрічі на американській військовій базі «Рамштайн» у Німеччині було вирішення «танкового» питання, дискусії щодо якого між країнами НАТО тривають останнім часом. Ще у вересні 2022 р. видання «Politico» з посиланням на свої джерела писало, що Україна попросила Захід про термінові постачання сучасних танків, щоб досягти успіху при контрнаступі на північному сході країни. Відтоді заяви про потребу в сучасних танках неодноразово повторювалися, але партнери не були готові до таких рішучих кроків. Перша обіцянка про надання танків Україні прозвучала 11 січня від Президента Польщі А. Дуди під час зустрічі держав Люблінського трикутника у Львові. А. Дуда повідомив, що Польща може передати Україні роту важких танків «Leopard 2».

Наступним висловив готовність надати Україні Leopard 2 Президент Фінляндії С. Ніністе. Утім він зазначив, що це може відбутися за певних умов: якщо це буде спільний європейський проєкт. Також С. Ніністе попередив, що Фінляндія зможе передати Україні невелику кількість танків, оскільки країна має спільний кордон з Росією та поки ще не є членом НАТО.

Танки «Leopard 2» військові експерти вважають найкращим з існуючих на сьогодні зразків важкої техніки для використання Україною у війні проти Росії. Leopard 2 створювалися, щоб боротися з радянськими танками, які саме використовує наш ворог. Цей танк також найбільше підходить для ведення бою на наших ландшафтах. Серед причин орієнтації саме на Leopard 2 також той факт, що таких танків досить багато (понад 3,5 тис.), вони перебувають на озброєнні багатьох країн. Це означає, що можна отримати достатньо бойових машин. Крім того, у Leopard 2 дизельний двигун, який легко обслуговувати та ремонтувати. До того ж країн у Європі, у яких можуть обслуговувати та ремонтувати ці танки, набагато більше, ніж країн, де вміють обслуговувати ті ж Абрамси або Т-72. Гармата Leopard 2 може стріляти як німецькими снарядами, так і американськими, отже, і снарядів теж буде більше.

Танки «Leopard 2» виготовляє німецька компанія «Krauss-Maffei Wegmann» (КМВ) у Мюнхені з 1979 р. Також вона є розробником самохідних гаубиць «Panzerhaubitze 2000», зенітних установок «Gepard», реактивних установок «MARS», що вже зарекомендували себе у війні.

Відомо про випуск близько 3 тис. 600 основних бойових танків «Leopard 2», які поставлено в багато країн. Зокрема, Leopard 2 взято на озброєння армій Австрії, Канади, Чилі, Данії, Фінляндії, Німеччини, Греції, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Португалії, Сінгапуру, Швейцарії, Швеції, Іспанії та Туреччини.

Оскільки модель виробляється в Німеччині, федеральний уряд повинен погоджувати кожне постачання машин в іншу країну. Що стосується постачання танків «Leopard» в Україну, уряд Німеччини тривалий час відкидав таку можливість, заявляючи, що має намір координувати такі дії зі своїми союзниками, насамперед США. Канцлер О. Шольц, зокрема, заявив, що Німеччина не надсилатиме свої Leopard в Україну та не надаватиме дозволу на це будь-якій іншій країні, якщо США також не погодяться передати Україні свої танки M1 «Abrams». Виступаючи на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, канцлер Німеччини О. Шольц, заявив: «Ми ніколи не робимо щось самі, а разом з іншими, особливо зі Сполученими Штатами, які є дуже важливими в цій спільній справі захисту української незалежності та суверенітету» (URL: <https://susplne.media/361826-solc-visunuv-umovu-dla-postacanna-ukraini-tankiv-u-ssa-vidpovili>).

У Білому домі відповіли, що США не має наміру постачати Києву танки «Abrams», посилаючись на складність їх утримання й обслуговування, та зауваживши, що кожна країна має ухвалювати власне рішення щодо допомоги Україні. Напередодні зустрічі групи «Рамштайн» міністр оборони США Л. Остін зустрівся з новим міністром оборони Німеччини Б. Пісторіусом. Основна тема переговорів між високопосадовцями стосувалася посилення двосторонньої безпекової співпраці та спільної підтримки України. Однак рішення про надання Україні німецьких танків ухвалено не було, заявив новий міністр оборони Німеччини Б. Пісторіус. Він назвав помилковим враження, що утворилася «згуртована коаліція, на шляху якої стоїть Німеччина». «Є вагомні аргументи на користь поставки, є вагомні аргументи проти», – зазначив Б. Пісторіус, додавши, що він поки що не може сказати, яким буде рішення та коли воно буде ухвалено.

Водночас він доручив міністерству перевірити свої запаси Leopard 2 для можливого постачання в Україну. Аудит повинен визначити точну кількість танків, які є у збройних силах ФРН та у виробників. Увага приділятиметься кількості танків і їхньому стану. Усе це стане підготовкою до дня, «який може наступити», зазначив Б. Пісторіус (URL: <https://uainfo.org/blognews/1674280260-ramshtayn-rozcharuvannya-vid-berlina-obitsyanki-ssha-ta-pidgotovka.html>).

Він також не вважає, що затягування постачання танків може призвести до поразки України. «Ні, тому що ми ухвалимо рішення якнайшвидше. І ми вже підтримуємо Україну великими обсягами і продовжуватимемо нашу підтримку стільки, скільки буде потрібно, поки війна не закінчиться», – повідомив він. Міністр оборони Німеччини також анонсував новий пакет військової допомоги Україні обсягом 1 млрд євро.

Крім ЗРК «Patriot», до нього увійдуть ще сім САУ «Gepard» та ще один ЗРК «Iris-T» SLM з додатковими керованими ракетами.

«На жаль, на восьмій зустрічі не відбулося домовленості щодо танків, але сама дискусія вже підштовхнула і Британію до постачань, і Польщу до обіцянки постачань, і сформувала фактично танкову коаліцію, яка таки дотисне Німеччину у її небажанні постачати Україні танки. Позиція новопризначеного міністра оборони німецького, так само як і його заява, свідчить про те, що Німеччина вже на фінішній прямій у питанні ухвалення рішення щодо поставок іншим танків та надання танків, можливо, і сама», – зауважив політолог О. Саакян (URL: <https://suspinne.media/361826-solc-visunuv-umovu-dla-postacanna-ukraini-tankiv-u-ssa-vidpovili>).

Незважаючи на неготовність ФРН надати танки, влада Польщі, яка вже заявляла про бажання передати Києву німецькі машини, що перебувають у неї на озброєнні, заявила, що готова надати їх без згоди бундесверу. «Мені дуже імпонують заяви наших польських партнерів, які безпрецедентну заяву зробили, що якщо Німеччина не дасть згоди на постачання Україні танків “Леопард”, які перебувають на озброєнні в Польщі, і затягуватиме цей процес, то поляки змушені будуть передати танки без дозволу країни-виробника. Це дуже-дуже радикальний жест на межі фолу», – прокоментував керівник військових програм Центру глобалістики «Стратегія XXI» П. Лакійчук.

Експерт Українського центру дослідження проблем безпеки ім. Д. Тимчука, військовий та політичний оглядач групи «Інформаційний спротив» О. Коваленко вважає, що відсутність танків за підсумками «Рамштайну» не є великою проблемою, оскільки окремо взятий тип техніки ніколи не може зробити якогось масштабного перелому на полі бою. Експерт упевнений, що та допомога, яку отримає Україна цього разу, комплексно є саме тією необхідною технікою, яка потрібна під час контрнаступальних дій – середньо- та легкоброньована – БТР M2 Bradley, Marder і навіть HMMWV, артилерія та боєприпаси до неї. Він нагадав, що контрнаступ ЗСУ на Харківщині було здійснено переважно середньоброньованою та легкоброньованою технікою (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230120-bez-leopard-ale-z-bronetehnikoyu-yaki-pidsumky-ramshtajnu-20-sichnya>).

О. Коваленко також вважає, що для зміцнення позицій ЗСУ на Донецькому напрямку необхідно більше артилерії, САУ, гаубиць, які можна буксирувати, а також міномети. Тобто артилерія – це головний фактор, який допоможе збільшити ефективність оборони саме на Донецькому плацдармі, переконаний він.

Військовий експерт С. Грабський найбільш важливим результатом зустрічі «Рамштайн-8» вважає саме надання союзниками великої кількості сучасної бронетехніки. Це дасть змогу українській армії перейти із радянських на сучасні зразки озброєння та свідчить про те, що союзники зрозуміли наші потреби. «Вони абсолютно чітко усвідомлюють, що обороною війну не виграєш. Війна буде виграна саме мобільними

броньованими ударними підрозділами та з'єднаннями, оснащеними потужною броньованою технікою», – наголосив експерт (URL: <https://fakty.com.ua/ua/videos/soyuznyky-zrozumily-shho-oboronoyu-vijnu-ne-vygrayesh-grabskyj-pro-pidsumky-ramshtajnu-8>).

С. Грабський також прокоментував позицію Німеччини щодо надання Україні бойових танків «Leopard 2». Він переконаний, це справа часу. І економічна вигода та відповідальність перед союзниками обов'язково переможуть. «Танки все одно прийдуть», – вважає експерт.

Попри те що питання про танки залишилося відкритим, результати «Рамштайн-8» не можуть не радувати, стверджують експерти. «Чим же “Рамштайн” здивував? Він здивував величезною, безпрецедентною кількістю важкої техніки. Це і БТРи, і БМП, також це сотні стволів різної великокаліберної артилерії. Це зброя не тільки для ефективної оборони, а й для маневрової оборони. Найцікавіше – це зброя можливого здійснення контрнаступу. Відповідно, перелом на Заході щодо позиції “допомогти Україні не програти” відбувся. І тепер це озброєння можна охарактеризувати як те, що допоможе Україні перемагати», – зазначив О. Саакян.

На думку експертів-міжнародників, надання військової допомоги Україні залежить від багатьох чинників – імовірності застосування Росією ядерної зброї, прямого зіткнення з НАТО, підтримки Москви Пекіном. Наприклад, якщо Захід постачатиме Києву важке озброєння, то не можна виключати кроків у відповідь Китаю. Щодо затягування постачання певного озброєння з боку партнерів, то це називають цілеспрямованою стратегією «тисячі порізів», яка має максимально послабити Росію, але за такий підхід Україна сплачує кров'ю своїх військових та мирних жителів.

«Позиційної війни, на мою думку, Сполучені Штати Америки не допустять. Постачання підуть, але постачання підуть пізніше. Зважаючи на те, що танки не хочуть постачати – танки та літаки, я так думаю, що їх тримають для вирішального наступу, який має відбутися в другій половині 2023 р. Або, можливо, наприкінці весни», – вважає дипломат, експерт-міжнародник Р. Осипенко (URL: <https://novosti.dn.ua/article/8314-vosmyj-ramshtajn-pidsumky-shho-otrymae-ukrayina-i-chy-tse-dozvolyt-zminyty-hid-vijnu#>).

За його словами, зрозуміла й позиція Німеччини. Там довго сподівалися, що війна швидко закінчиться і ФРН відновить взаємну торгівлю з Росією. Зокрема, ідеться про енергоносії. «Розуміючи, що протистояння пішло не просто між Росією та Україною, а між демократичним табором та авторитарним, вони розуміють, що це надовго і що війна України з Росією – ключовий епізод великої війни та великого протистояння між двома цими таборами. Тому позиція Шольца така. Він намагається хіба що обіцяти, але відтягує постачання, шукає причини, замість шукати можливості. А від Німеччини залежить дуже багато, бо до війни Німеччина, Франція це були локомотиви Європейського Союзу. Від їхнього слова багато що залежало в ЄС», – зазначає Р. Осипенко.

Експерт вважає, що нинішня війна змінить карту лідерів ЄС, а політична вага Німеччини через прояв нерішучості зменшиться. Крім того, нехай і повільними кроками, через жертви та зруйновані міста, Україна все ж таки отримує те озброєння, про яке на початку повномасштабного вторгнення навіть не йшлося. Прохання Києва закрити небо зрештою частково були задоволені. ЗСУ отримали NASAMS, Patriot, IRIS-T, що підвищило ефективність сил ППО. Тому, найімовірніше, і танки, і ракети – питання часу.

В Офісі Президента України вважають, що січневе засідання контактної групи з питань оборони України в Рамштайні можна назвати «бронетанковим». Як заявив заступник керівника ОПУ А. Сибіга, перший «Рамштайн» у цьому році «створює нову реальність». «Ми чітко розуміємо, що на сьогодні практично вже сформовано коаліцію держав, яка готова нам передати Leopard. Звичайно, є певні формальності. Звичайно, ще має бути певна політична воля, але, мені здається, що переконання в необхідності надання танків є в тих ключових гравців, від яких залежить це вже практичне втілення. Те, що вони будуть, сумнівів немає», – зазначив заступник голови ОПУ.

За інформацією ЗМІ, на саміті на базі «Рамштайн» 12 країн погодилися надати Україні близько 100 танків «Leopard 2», якщо Німеччина надасть на це згоду. Серед них Польща, Фінляндія, Іспанія, Нідерланди, Данія, Чехія, Словаччина та ін. (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-leopard-tanky-pereдача-krayiny/32237819.html>).

Підбиваючи підсумки зустрічі контактної групи з питань оборони України «Рамштайн-8» під час пресконференції, міністр оборони США Л. Остін зазначив, що увагу союзників було сфокусовано на допомозі Україні, яка зробить її успішною на полі бою безпосередньо «зараз». Він підтвердив слова свого німецького колеги Б. Пісторіуса про те, що сторони не мають «одностайної думки» про танки, і заявив, що Німеччина не готова постачати Leopard для України. Водночас США також відмовилися надати Abrams через «високу ціну їхнього обслуговування».

Глава Пентагону констатував під час брифінгу, що українська армія не отримає від партнерів бойові танки M1 «Abrams» і «Leopard 2» тому, що поки має спроможності, які можуть забезпечити успіх на полі бою. За його словами, українська армія може почати черговий контрнаступ уже до весни цього року. Він також зазначив, що Німеччина робить достатньо для того, аби українські військові себе почували впевнено на фронті. Зокрема, проводить військові навчання та надає зброю Києву (URL: https://24tv.ua/zustrich-formati-ramshtayn-20-sichnya-2023-onlayn-pidsumok-zahodu_n2240075).

Л. Остін додав, що на сьогодні багато країн Євросоюзу згодні передати німецькі танки, які є у них, тому переговори триватимуть. Зокрема, Захід має вікно можливостей до весни, щоб передати танки, перш ніж ЗСУ почнуть контрнаступ. «Ми розуміємо, про який проміжок часу ми говоримо:

відсьогодні та до весни, коли буде сприятлива пора для контрнаступу. Коли мова про танки, так, сьогодні Польща пропонує Україні надати танки. Поки якісь інші додаткові оголошення я не можу надати», – зазначив він (URL: <https://uainfo.org/blognews/1674280260-ramshtayn-rozcharuvannya-vid-berlina-obitsyanki-ssha-ta-pidgotovka.html>)

Коментуючи загальний обсяг допомоги, погоджений за результатами «Рамштайн-8», Л. Остін наголосив, що це «дуже ефективний пакет і за правильного використання він дасть Україні змогу досягти успіху».

У свою чергу голова Об'єднаного комітету начальників штабів США М. Міллі заявив, що російські війська буде складно вигнати з території України протягом 2023 р.. «Лінія фронту йде від Харкова до Херсона... можемо порівняти це як відстань між Вашингтоном та Атлантаю, це надзвичайна територія. Там залишається багато російських сил, які окупували Україну. Тому я кажу, що військовим чином буде надзвичайно важко вигнати російські сили з окупованих територій впродовж цього року. Я не кажу, що цього не станеться або це неможливо, але це дуже важко», – зазначив М. Міллі.

Командувач США наголосив, що Україні потрібно оборонятися та стабілізувати фронт. «Я думаю, це залежить від навчання і від поставок обладнання. Я думаю, що Україна може проводити достатні операції з наступу на тактичному й стратегічному рівні та звільнити ще частину своєї території», – зазначив він. Генерал також вважає, що «врешті-решт ця війна, як і багато воєн до неї, закінчиться за столом переговорів» (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230120-cze-perelomne-desyatylitty-dlya-svitu-i-perelomnyj-moment-dlya-ukrayiny-ostin-na-ramshtajni>).

За інформацією ЗМІ, Сполучені Штати Америки також закликали Україну поки що утриматися від початку масштабного наступу, запропонувавши Києву спочатку дочекатися нової партії американської зброї та завершення навчань українських військових.

Міністр оборони О. Резніков за результатами засідання заявив, що частина домовленостей щодо допомоги Україні залишилася таємницею для преси, оскільки ряд країн називала свої пакети допомоги «за зачиненими дверима». Також він назвав саміт у Рамштайні «чудовою зустріччю друзів». «Це була чудова зустріч друзів. Вільний світ стоїть поряд з Україною та аплодує мужнім українським воїнам та нашому мужньому народу. Українська армія отримає більше зброї та амуніції», – написав О. Резніков у своєму твітері.

В інтерв'ю українській службі «Голос Америки» О. Резніков зазначив, що на засіданні контактної групи з оборони України «Рамштайн» у Німеччині велику увагу було приділено «посиленню протиповітряної оборони». «Це питання, яке серйозно розвивається, ми говорили не тільки про Patriot, а й про інші системи. Ідеться про короткі, середні й дальні можливості дії, так само це стосується по висоті», – заявив О. Резніков.

«Наше завдання – не втратити ініціативу. Тому сьогодні прозвучало одне з ключових слів – своєчасність та негайність надання допомоги», – наголосив він. О. Резніков також зазначив, що Україна готується до потенційного масштабного нападу Росії навесні, і партнерам про це відомо. «Ми давно про це говоримо, і наша розвідка, і аналітики, і Генеральний штаб, тому ми, звичайно, до цього готуємося, ми, звичайно, сигналізували про це нашим партнерам і ми з ними – на одній стороні у сприйнятті всіх цих ризиків».

Він наголосив, що учасники зустрічі домовилися «створювати спроможності ЗСУ та сектору безпеки та оборони для продовження контрнаступальних операцій з метою звільнення українських територій». «Ключова мета членів клубу “Рамштайн” – це повна підтримка України до перемоги. Перемога України має бути однозначною і якнайшвидше без будь-яких умов. Це загальний настрій», – зазначив міністр.

Щодо танків «Leopard-2», він зазначив, що, за результатами «Рамштайна», «маємо оптимістичний прорив». Міністр пояснив, що учасники зустрічі дійшли згоди, що країни, які мають на озброєнні Leopard 2, можуть розпочинати навчальні курси для українських танкових екіпажів. «Звичайно, поки рішення німецької сторони важливе, і ми отримали розуміння, що перешкод щодо підготовки наших екіпажів для країн-партнерів, підготовки наших військових на Леопардах немає», – зазначив О. Резніков.

Президент України В. Зеленський, підбиваючи підсумки зустрічі в Німеччині, нагадав, що предмет обговорення в Рамштайні не завжди можна називати публічно. Він заявив, що ця зустріч зміцнить стійкість України, а союзники підтримуватимуть Київ стільки, скільки потрібно для її перемоги. «Так, ще доведеться поборотися за постачання сучасних танків, але щодня ми робимо сильнішою очевидність безальтернативності того, що рішення щодо танків має бути прийняте», – зазначив Президент. Він подякував союзникам за обіцяну артилерію, снаряди, сотні бойових машин, ракети для реактивних систем.

Наступне засідання контактної групи у форматі «Рамштайн», яке відбудеться в лютому 2023 р., буде присвячено забезпеченню України західною бойовою авіацією. Про це заявив заступник керівника Офісу Президента України А. Сибіга в ефірі національного телемарафону (URL: <https://glavcom.ua/country/incidents/stala-vidoma-data-nastupnoho-ramshtajnu-bude-aviatsijnim-903715.html>).

«Ми розраховуємо, що ваші наступні зустрічі увійдуть в історію як “Рамштайн F-16 та ракет дальнього радіусу дії”. Це у ваших силах гарантувати таку артилерію і таке ППО, які розіб’ють терор», – наголосив В. Зеленський, звертаючись до учасників зустрічі у форматі «Рамштайн».

Отже, під час чергової зустрічі у форматі «Рамштайн» країни-партнери вкотре заявили про цілковиту підтримку України. На думку Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга, нові пакети озброєння, анонсовані

союзниками на засіданні в Німеччині, не лише дадуть змогу захищатися від наступів Росії, а й розпочати дії у відповідь. Водночас Вашингтон радить Києву утриматися від контрнаступу доти, доки ВСУ не отримають останні постачання американської зброї та не підготуються.

Тим часом постачання Leopard 2 та M1 Abrams, єдиної думки щодо надання яких Україні західні союзники не дійшли під час «Рамштайну-8», уже розблоковано. Президент США Д. Байден 25 січня повідомив, що Сполучені Штати Америки передадуть Україні 31 танк M1 «Abrams» і запчастини до них. Водночас Німеччина погодилася надати Україні танки «Leopard 2», заявив речник німецького уряду С. Гебестрайт. Німеччина надасть 14 танків «Leopard 2» зі складів бундесверу. Берлін також забезпечить логістику та боєприпаси. Крім того, Німеччина видасть відповідні дозволи партнерам, які хочуть передати Україні танки «Leopard 2» з власних складів. Відтак постачання західних танків розблоковано, ЗСУ отримають кращу мобільність, захист і можливості для деокупації захоплених росіянами територій.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Президентські перегони в Туреччині 2023 р.: доленосний вибір

Цьогорічні вибори є дійсно доленосними для Туреччини. У травні громадяни Турецької Республіки не тільки обирають президента та місцевий парламент. Вони вирішуватимуть, чи продовжиться більше ніж 20-річне правління Партії справедливості та розвитку з її неформальним лідером Р. Т. Ердоганом або ми побачимо повернення до кемалістських підходів у політичній та інших важливих сферах.

Дійсно, кемалізм і досі декларується як офіційна ідеологія Третьої республіки й турецький політикум активно бере участь в організації та проведенні свят на кшталт дня пам'яті Ататюрка, молоді та спорту. Проте треба зазначити, що основні принципи, за якими 100 років тому було створено Турецьку Республіку, м'яко кажучи, дещо відрізняються від тих, за якими країна живе два останні десятиріччя.

На початку 1920-х років після програшу в Першій світовій війні тодішня Османська імперія опинилася в дуже скрутному становищі. Майже всі нетюркські віласти (області) відокремилися від метрополії. У Стамбулі керував англійський губернатор. Турецька армія скорочувалася до 15 тис. солдатів та офіцерів. Флот Антанти стояв у Чорноморських протоках. Грецький окупаційний корпус перебував у декількох десятках кілометрів від Анкари. За умовами Севрського мирного договору, туркам залишалася лише невелика частина Анатолійського півострову з виходом до Чорного моря. У таких умовах лідер національного турецького відродження М. Кемаль (президент ТР, 1923–1938 рр.) став фундатором дієздатної військово-

політичної системи, ідеологія якої з часом була названа на його честь – кемалізмом. Завдяки новій консолідаційній основі Ататюрку та його прихильникам вдалося уникнути фрагментації території теперішньої Турецької Республіки. Головними складовими кемалізму стали турецький націоналізм, лаїцизм, курс на модернізацію і вестернізацію, які забезпечувалися за рахунок однопартійного правління та контролюючої ролі військових у сфері політики. Після провалу проєкту створення «модерного ісламу» для ідейно-політичної підтримки кемалізму влада Турецької Республіки взяла курс на вилучення ісламських елементів з політичного життя країни. Разом з тим сприйняття кемалістських реформ як зміни «цивілізаційного шляху», заснованого на вірності нормам ісламу, у подальшому зіграло істотну роль у розвитку ісламської політичної ідентичності. Остання традиційно формувалася в Туреччині в середовищі опозиції, часто на принципах неприйняття Заходу і вестернізації (URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/04/Theoretical-and-science-bases-of-actual-tasks.pdf>).

Звичайно, спроби повернення ісламу в політичну сферу Турецької Республіки пов'язують з ім'ям Т. Озала. Він став прем'єр-міністром на початку 1980-х років і більш відомий завдяки своїй програмі структурної перебудови з «відкриття» Туреччини світу через її інтеграцію в неоліберальний економічний порядок. Саме в ці часи політологом з Великої Британії Д. Берчардом у науковий оборот було введено термін «неоосманізм» – для аналізу варіантів можливої політичної орієнтації Анкари в майбутньому. На думку вченого, неоосманізм – це «свідомість імперського османського минулого», яка є потужною силою в Турецькій Республіці, тому що «в міру того як Туреччина відновлює економічну силу, у неї буде все більше спокуси самостверджуватися» (URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/new-perspectives-on-turkey/article/abs/david-barchard-turkey-and-the-west-chatham-house-papers-royal-institute-of-international-affairs-london-routledge-kegan-paul-1985-pp-100/F73CB7F0A97A6462DE19586A03E310FB>). Сам Т. Озал вважав, що неоосманізм не повинен замінити кемалістський проєкт секулярного націєтворення, а, скоріше, модифікувати та оновити його, позначивши різноманітність османської ідентичності як ознаку плюралізму. Цей підхід відрізнявся від жорсткого кемалістсько-якобінського розуміння побудови нації, але він також не відкидав західної орієнтації та прагматичне ставлення Анкари до розв'язання внутрішніх і зовнішніх проблем. Справа Т. Озала отримала своє продовження за часів перебування при владі С. Деміреля (президент, 1993–2000 рр., п'ятиразовий прем'єр-міністр, 1965–1993 рр.), а також Н. Ербакана (прем'єр-міністр, 1996–1997 рр.). Проте відверті спроби ісламізації політичної сфери щоразу локалізувалися турецькими військовими (URL: <https://www.sde.org.tr/tevfik-erdem/genel/turkiyede-darbe-ve-mudahalelerin-kisa-tarihi-kose-yazisi-10443>).

Ситуація кардинально змінилася в 2002 р., коли до влади в країні прийшла Партія справедливості та розвитку (Adalet ve Kalkınma Partisi, АКР), фактичним лідером якої залишається й сьогодні Президент Туреччини Р. Т. Ердоган. На відміну від заснованої ще самим Ататюрком кемалістської Республіканської народної партії (Cumhuriyet Halk Partisi, СНР) АКР змогла запропонувати суспільству ефективну програму політичних та економічних перетворень. На той час АКР позиціонувала себе як помірковано консервативна сила, орієнтована на західні цінності (ринкова економіка, вступ до Європейського Союзу тощо) і водночас – на традиційні ісламські. Одним із важливих чинників перемоги АКР стала опора на адаптовану під неї доктрину неоосманізму. Починаючи з 2002 р., ідеологія неоосманізму поступово ставала стрижнем турецької внутрішньої та зовнішньої політики (URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/04/Theoretical-and-science-bases-of-actual-tasks.pdf>). Неоосманській проєкт повинен був надати традиційному кемалістському розвитку держави додатковий імпульс через об'єднання зусиль з місцевими поміркованими ісламістами, турецькими етнічними націоналістами, а також, по можливості, з курдами та іншими національними меншинами. За рахунок консолідації внутрішніх політичних ресурсів Анкара сподівалася відродити свій вплив на теренах колишньої Османської імперії, а також вийти за її межі (тюркські республіки, що виникли після розпаду СРСР тощо). У результаті було створено досить ефективну політичну платформу, спираючись на яку Р. Т. Ердогану вдалося, зокрема, інтенсифікувати процес культурно-економічної інтеграції нових тюркських країн під егідою Туреччини. Помітно посилилася роль Анкари на Близькому Сході та в інших регіонах мусульманського світу. Перші роки правління АКР супроводжувалися економічним зростанням, що дало можливість консолідувати навколо себе широкі прошарки турецького суспільства. Скориставшись ситуацією, у 2008–2016 рр. Р. Т. Ердоган зміг прибрати армію з політичного життя Туреччини. Такі заходи влади супроводжувалися масовими репресіями не тільки проти військових, а й опозиційних режиму цивільних осіб із представників ЗМІ, чиновництва, викладацьких і наукових кіл.

Після цього, у 2016 р., Р. Т. Ердоган фактично відмовився від використання одного з найважливіших принципів неоосманізму «нуль проблем із сусідами», коли перший раз направив великий контингент збройних сил до сусідньої Сирії. Турецькі військові також брали активну участь у громадянській війні в Лівії; використовувалися як інструмент політичної підтримки Катару в його протистоянні із союзниками Саудівської Аравії в 2017–2020 рр.; вводилися в Північний Ірак. У 2020 р., під час проведення чергової фази карабаського конфлікту, Анкара демонструвала готовність підтримати азербайджанську сторону аж до використання власних ЗСУ. Така заміна «soft power» на «hard power» у зовнішній політиці Туреччини, із задіянням великої кількості військових і важкого озброєння, надає підстави навіть для визначення сучасних змін в ідеології турецького

політикуму в межах терміна «постнеосманізм» (URL: <https://www.krok.edu.ua/ua/pro-krok/pidrozdili/navchalni/kafedra-inozemnikh-mov-ta-zagalnoosvitnikh-distisiplin/naukovi-publikatsiji#.Y8-iYz1BzIU>).

В останні роки зовнішня військово-політична активність Анкари супроводжувалася істотним погіршенням соціально-економічної ситуації всередині країни. Певною мірою це було викликано зіткненням економічних і політичних інтересів Туреччини й США та інших західних країн на Близькому Сході, насамперед у Сирії. На території останньої американці й турки конфліктували за контроль над нафтовими родовищами, значна частина яких була в місцях проживання курдів, чийй військові загони розглядалися США як союзники, а Туреччиною як посібники терористів. Крім того, через рішення Анкари закупити російські комплекси ППО С-400 Білим домом були накладені санкції на військову промисловість Туреччини. У результаті вже у 2017 р. турецька ліра впала на 30 %. Наступного року країна увійшла в рецесію. На відносини зі Сполученими Штатами Америки також негативно вплинула ситуація навколо арешту в Туреччині американського пастора Бронсона. Через кілька днів після цього Президент США Д. Трамп підвищив мита на турецьку сталь та алюміній. Зі свого боку Р. Т. Ердоган оголосив бойкот американській електроніці та підписав указ про підвищення мит на інші товари зі США (URL: <https://hromadske.ua/posts/v-turechchini-pochalas-ekonomichna-kriza-ekonomika-radae-2-kvartali-pospil>). У травні 2022 р. рівень річної інфляції в Туреччині зріс до 73,5 % – це найвищий показник у країні за останні 24 роки. За даними Турецького інституту статистики, серед найбільш постраждалих секторів транспорт. У ньому ціни зросли на 107,6 % у річному обчисленні. На другому місці – продукти харчування зі зростанням на 91,6 %. Експертами звертається увага на те, що фінансові проблеми Туреччини істотно посилюються після переходу країни до президентської форми правління у 2018 р., коли Р. Т. Ердоган проголосив курс на «економічну боротьбу за незалежність». Стрімке зростання вартості життя підігріває невдоволення діючим Президентом та його партією (URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/3/687791>).

Донедавна головним конкурентом Р. Т. Ердогана на виборах вважався «неофіційний лідер» СНР, популярний мер Стамбула Е. Імамоглу. Наприклад, у 2019 р., щоб запобігти перемозі опозиціонера в найбільшому мегаполісі країни турецька влада пішла на скасування результатів виборів та призначення повторних на літо – час, найбільш невдалий для опозиції. Повторна перемога Е. Імамоглу виявилася ще більш переконливою – і це стало першою масштабною поразкою Р. Т. Ердогана. Проте в грудні 2022 р. опозиціонера засудили до двох років і семи місяців позбавлення волі за звинуваченням в образі членів Вищої виборчої ради Туреччини. Критики стверджували, що суд над мером був спробою усунути ключового опонента Р. Т. Ердогана на виборах Президента Туреччини в 2023 р. (URL:

<https://suspilne.media/339084-mer-stambula-otrimav-majze-tri-roki-vaznici-za-obrazu-cleniv-viborckomu>).

З урахуванням цього головні політичні конкуренти Р. Т. Ердогана вирішили розширити опозиційну коаліцію та офіційно виставити єдиного кандидата, ім'я якого буде оголошено в лютому. Задля координації власних зусиль було сформовано «платформу шістьох» (Altılı Masa, AM). Крім CHP та більш консервативної Хорошої партії (İyi Parti), до платформи входять чотири менш впливові політичні об'єднання: Партія благоденства (Saadet Partisi, SP), Партія майбутнього (Gelecek Partisi, GP), Демократична партія (Demokrat Parti, DP) і Партія демократії та прогресу (Demokrasi ve Atılım Partisi, DEVA). Фундатори AM 28 лютого 2022 р. підписали меморандум про взаєморозуміння, видавши декларацію про перехід до посиленої парламентської системи, з поверненням статусу президента до попереднього (переважно представницького) стану. Крім того, у тексті меморандуму йдеться про зниження виборчого бар'єра до 3 %, державну допомогу партіям, які отримали не менше 1 % голосів тощо (URL: <https://tele1.com.tr/6-liderden-gelecegin-turkiyesi-icin-tarihi-imza-iste-mutabakat-metni-573097>). Створення нового політичного блоку турецької опозиції саме в «шестерному» форматі, безумовно, є прозорим натяком на партійну емблему CHP, що, у свою чергу, є ремінісценцією на концепцію «шести стріл» (Altı Ok), яка була закладена свого часу Ататюрком в основу доктрини кемалізму. Про це також свідчить відмова у вступі до об'єднання сьомому кандидату – Партії Великої Туреччини (Büyük Türkiye Partisi'nin, ВТР). В іншому випадку, замість опори на близьку значній частині турецького політикуму й суспільству ідеологему «шести стріл», опозиційним політтехнологам довелося б працювати з менш перспективним проектом набагато ближчої до західної ментальності «Великої сімки».

Якщо звернутися до можливих персоналій майбутнього кандидата від опозиції, то ним можуть стати представники від двох найбільших партій опозиційної шістки – CHP та İyi Parti. Наприклад, нинішній мер Анкари М. Яваш. Його популярність різко зросла під час виборів 2019 р., коли вперше за чверть століття він переміг на цій посаді кандидатів від партії влади. М. Яваш є членом CHP, на пост столичного мера він висувався від Національного альянсу (Millet İttifakı, Mİ), створеного для участі в муніципальних виборах CHP спільно з İyi Parti, SP і DP (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/12/9/7131360>). Лідер Gelecek Partisi А. Давутоглу є досвідченим політиком і політичним експертом, який багато років присвятив вибудовуванню зовнішньополітичного курсу сучасної Туреччини. Проте його діяльність на посадах глави МЗС, а потім прем'єр-міністра країни спиралася на відкориговану ним самим концепцію неоосманізму, що в багатьох аспектах протирічить кемалізму, який є наріжним каменем політики головних членів «платформи шістьох». Тому А. Давутоглу навряд чи стане єдиним кандидатом від опозиції. Водночас досвід співпраці з Р. Т. Ердоганом та його оточенням, а також потужні

аналітичні здібності повинні забезпечити колишньому прем'єру важливу роль в опозиційній команді. Дещо більше шансів стати кандидатом від опозиції має А. Бабаджан, засновник і лідер DEVA Partisi. З одного боку, під його керівництвом економіка Туреччини досягла позитивних результатів після двох серйозних криз; іншого – будучи головою МЗС і віце-прем'єр-міністром з економічних і фінансових питань, він також багато років (2002–2015 рр.) входив до керівного складу команди Р. Т. Ердогана і також як А. Давутоглу був членом правлячої АКР (URL: <https://www.ft.com/content/430b9dfe-24c2-11e1-bfb3-00144feabdc0>).

Нинішню владу на виборах представлятиме Народний альянс (Cumhur İttifakı, Cİ), до якого, крім АКР, входить праворадикальна Партія націоналістичного руху (Milliyetçi Hareket Partisi, МНР). Єдиним кандидатом від Cİ є Р.Т. Ердоган. На відміну від опозиціонерів, які обрали своїм головним наративом фактично «повернення до витоків» (відновлення примату парламентаризму), Р. Т. Ердоган буде свою позицію на матриці «ефективного менеджера», який знає потреби країни і, не зважаючи на об'єктивні труднощі, веде Туреччину до світлого майбутнього. За словами діючого Президента, «платформа шістьох», як і всі штучні проєкти, повинна розпастися, коли зіткнеться із серйозними викликами. «Як і будь-яка штучна структура, цей альянс неминуче буде послаблюватися після кожної труднощі, з якою він стикатиметься, і через деякий час повністю розпадеться. Ми не знаємо, чи зможуть вони дійти до виборів у своєму жалюгідному стані, але точно, що більшість із них буде повністю очищено від політики після виборів», – зазначив Р. Т. Ердоган під час свого візиту до провінції Самсун. «Єдність СНР та її партнерів – це як підставна компанія, яка ділить кошти країни та держави, нічого не роблячи самотужки», – додав Президент (URL: <https://www.dailysabah.com/politics/elections/6-party-opposition-coalition-will-dissolve-amid-challenges-erdogan>).

Як альтернатива народному (Cİ) та національному (Mİ) позиціонує себе створений наприкінці вересня 2022 р. альянс «Праця і свобода» (Emek ve Özgürlük İttifakı, EÖİ). До складу EÖİ увійшли Народно-демократична партія (Halkların Demokratik Partisi, HDP), Робітнича партія Туреччини (Türkiye İşçi Partisi, TİP), Лейбористська партія (Emek Partisi, ЕМЕР), Партія робітничого руху (Emekçi Hareket Partisi, ЕНР), Партія соціальної свободи (Toplumsal Özgürlük Partisi, TÖP) і Федерація соціалістичних зборів (Sosyalist Meclisler Federasyonu, SMF). На установчих зборах EÖİ було прийнято декларацію, у якій ішлося про велике значення для позитивних перетворень у Туреччині об'єднання саме тих сил, які виступають за працю, мир і демократію. Із цього приводу співголова HDP П. Булдан заявила, що новий альянс створено, «щоб разом відкрити всі замки перед демократією»: «Наша мета – справжня демократія, наш шлях – це третій шлях. У нас є потрібна воля, ентузіазм і рішучість для перетворень» (URL: <https://tr.euronews.com/2022/09/24/cumhur-ve-millet-ittifakina-alternatif-emek-ve-ozgurluk-ittifaki-kuruldu>).

Щоб більш наглядно уявити собі електоральний потенціал трьох політичних об'єднань, доцільно звернутися до статистики останніх парламентських виборів у Туреччині 2018 р. Тоді Народний альянс (СІ) отримав із загальних 600 місць у Великих національних зборах Туреччини (ВНЗТ) – 344 (53,66 %), Національний альянс (МІ) – 189 (32,61 %), а майбутній альянс «Праця і свобода» (ЕОІ) у вигляді Народно-демократичної партії (НДР) – 67 (11,7 %). Разом з тим варто зазначити, що СІ мав найгіршу динаміку порівняно з виборами до ВНЗТ у 2015 р. і втратив 7 місць, МІ додав 52, теперішній ЕОІ – 19 (URL: <https://eodaily.com/ru/news/2018/06/24/predvaritelnye-itogi-vyborov-v-turcii-erdogan-i-pravyashchaya-partiya-lidiruyut>). Враховуючи етнічне походження лідерки НДР П. Булдан і традиційно прокурдську орієнтацію партії, можна припустити, що в разі виникнення ситуації з передачею голосів лідеру альянс «Праця і свобода», скоріше, зробить вибір у бік конкурентів Р. Т. Ердогана з Національного альянсу. Це, у свою чергу, може призвести до майже рівних результатів у головних конкурентів, тому може мати негативні наслідки для турецького суспільства (політична криза тощо).

Утім, головним є те, що всі провідні партії Туреччини займають у цілому проукраїнську позицію в оцінці російської агресії. Жодна з них не визнає анексії Криму, усі вони виступають на підтримку суверенітету й територіальної цілісності України. Єдине, що можна додати із цього приводу, що в разі програшу Народного альянсу РФ втратить (можливо на деякий час) такого важливого партнера на міжнародній арені, яким сьогодні для неї є Туреччина.

Проблеми подолання посттравматичних стресових розладів

С. Горова, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Психологічна адаптація учасників бойових дій – активна вимога сьогодення

На сьогодні психологічна адаптація учасників бойових дій після повернення з фронту стає важливою суспільно значущою проблемою. Насамперед Україна турбується про життя, прийнятний психологічний стан і здоров'я своїх воїнів, які в боях з ворогом зазнали нелегких випробувань, часто надмірних для сучасної людини психологічних навантажень, що не можуть не позначатися на її здоров'ї.

Як зазначають експерти, досвід бойових дій свідчить, що війська разом з неминучими фізичними втратами несуть значні психогенні враження. Вони пов'язані з отриманням військовослужбовцями психічних травм, які, у свою чергу, приводять до розладів психічної діяльності, повної чи часткової втрати боєздатності (Блінов О. А. Вплив стрес-факторів діяльності на

військовослужбовців. *Вісник НАОУ*. Київ : Міленіум, 2006. Вип. 2. С. 118–124). Психічні розлади в умовах бойових дій – поширене явище, вони є неминучим результатом безпосередньо характеру сучасного бою.

Перебуваючи під впливом психотравмувальних факторів, військовослужбовець може одержати розлади психіки різного ступеня важкості. Причому кількість потерпілих таким чином виявляється досить великою (при тривалому впливові стрес-факторів – до 60 % від усього особового складу). Ця цифра може коливатися залежно від часу знаходження під впливом стрес-факторів і їх інтенсивності (Кудренко О. В., Афанасенко В. С. Досвід проведення військових місій та операцій з врегулювання кризових ситуацій. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*, № 2 (31), 2018).

При цьому треба зауважити про слухність думки психолога О. Титаренка, що стосується суспільної думки, яка побутує на сьогодні, стосовно психологічної проблематики. За його словами, «наш народ не виробив ще звички звертати увагу на ментальне здоров'я. Більшість постраждалих від війни не хочуть отримувати психічної допомоги, бо це нібито прояв слабкості. Треба розуміти, що не надана допомога може привести до розвитку психічних розладів. Те, що нас очікує, як на мене, може бути катастрофою» (URL: <https://zahid.espresso.tv/ne-khochu-buti-fatalistom-ale-umovirno-nas-chekae-katastrofa-psiholog-sergiy-titarenko-pro-reabilitatsiyu-viyskovikh>. 2023. 2.01).

Не розділяючи гіперболізації ситуації в оцінках цього фахівця, варто, однак, підкреслити серйозність проблеми, якої він торкається. У нашому суспільстві в цілому мало уваги приділяється психологічному здоров'ю громадян. І тим більше учасникам бойових дій. Ця проблема давала про себе знати ще в період афганської війни. Вона замовчувалася за участі наших громадян у бойових діях в інших гарячих точках. Особливим при цьому є те, що нинішня війна за масштабом бойових дій, за їх тривалістю, втратами, жертвами та психологічними впливами спровокувала хвилю проблем психосоціальних зрушень у свідомості учасників бойових дій. При цьому посттравматичний стресовий розлад набув такого рівня, який потребує негайних заходів по адаптації. Адже у будь-яку мить бойові стреси можуть нагадати про себе різними проявами. Неврози виникають переважно в тих військовослужбовців, які побували на полі бою, жили в окопах, зазнали поранень, стали свідками загибелі бойових друзів та були в полоні.

Психологічні наслідки участі в бойових діях призводять до того, що в умовах уже мирного часу, через загострене почуття справедливості, підвищену тривожність, «вибухові» реакції, що періодично виникають у відповідь на будь-які подразники, депресивні стани, у ветеранів порушується соціальна взаємодія, виникають сімейні конфлікти та проблеми з працевлаштуванням. У таких людей може втрачатися інтерес до суспільного життя, знижується активність при розв'язанні наявних життєво важливих проблем. Відповідно, стрес, отриманий під час бойових дій, підсилюється

вже новим, що виникає після повернення до мирного життя. Водночас від кожного з громадян нашої країни в повоєнний відбудовний період вимагатиметься і соціальна активність, і високопродуктивна праця в побудові оновленої України.

В експертних колах також активно обговорюють проблему психологічної адаптації військовослужбовців. Так, голова ГО «Всеукраїнська громадська організація “Всеукраїнський парламент працездатних інвалідів”» В. Петровський наголосив, що реабілітація учасників бойових дій та цивільних громадян України є питанням національної безпеки країни.

Професор, доктор медичних наук, завідувач кафедри медичної реабілітації, фізіотерапії і спортивної медицини Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика О. Владимиров зазначив, що наразі необхідно докладати максимум зусиль для розбудови сучасної реабілітації та її перебудови у воєнний час. За його словами, надзвичайно важливе питання на сьогодні – організація нових установ, які займатимуться реабілітацією поранених і постраждалих (<https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3618857-socialna-reabilitacia-ucasnikiv-bojovih-dij-ta-civilnih-gromadan-ukraini.html>. 2022. 23.11).

На сьогодні цю проблему активно розглядають фахівці. Про те, що в реабілітації людей, які дістали психотравму через бойові дії, важливим є напрям психосоціальної підтримки, говорила й головний лікар державного закладу «Центр психологічного здоров'я та реабілітації ветеранів “Лісова поляна”» МОЗ України К. Возніцина. За її словами, дуже важливо розвінчати стереотипи суспільства щодо психічного здоров'я та постійно проводити підготовку фахівців. Нині певна кількість фахівців з психічного здоров'я проходить навчання в Ізраїлі, також допомогу надають міжнародні організації. За їхньої підтримки проходять навчання не тільки психологи, які працюють з ветеранами, військовослужбовцями, а й працівники міністерств соціальної політики, освіти і науки (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3537348-ak-zagouut-nevidimi-poranenna-likarka-rozpovila-pro-psihologicnu-reabilitaciju-vijskovih.html>. 2022. 26.07).

У своєму коментарі ситуації військовий психолог О. Нагорна підкреслює, що «в нашому випадку один з основних викликів – це велика кількість людей, які мають і матимуть психологічні травми. І це не тільки про військових. ...Професійні військові, які проходили підготовку раніше та які навчалися, матимуть нижчий рівень травматизації, ніж у тих, які прийшли в армію після мобілізації» (<https://zahid.espresso.tv/ne-mozhu-skazati-shcho-u-viyskovikh-bude-bilshe-psikhologichnikh-travm-nizh-u-tsivilnikh-viyskova-psikhologinya-olena-nagorna>. 2023. 22.01).

Треба зазначити, що під час повномасштабного вторгнення Росії наша держава повністю взяла на себе зобов'язання щодо видатків на фінансування лікування й подальшої медичної реабілітації українських захисників і цивільних. Попри воєнний стан в Україні працює розгалужена система закладів охорони здоров'я, де медична допомога надається кожній людині –

як цивільним, так і військовим. Окрема увага приділяється психологічній реабілітації військовослужбовців з використанням різних практичних методів психологічного впливу на організм.

Як повідомляли в Міністерстві у справах ветеранів, у 2022 р. психологічну реабілітацію пройшли 5,7 тис. українських ветеранів і їхніх рідних (URL: <https://t.me/uriad24/666>).

В Україні активно створюються центри такої допомоги. Можна вказати на роботу деяких з них упродовж тільки недавнього часу. Так, з 11 січня у Миколаєві розпочав роботу реабілітаційний простір для військовослужбовців, які повернулися з полону. Станом на 22 січня простір об'єднує декілька медичних закладів, які мають можливість надавати реабілітаційні послуги, фахівців, які займатимуться психологічною адаптацією та соціальною реінтеграцією.

За словами радниці уповноваженої особи представництва координативного штабу з питань поводження з військовополоненими в Південному регіоні О. Міщенко, фахівці реабілітаційного центру будують «дорожню карту» учасника програми відповідно до його потреб і послуг, які можуть надати медичні установи. «Зараз насамперед реабілітація йде фізична, але ми розуміємо, що на цьому етапі важлива психолого-соціальна робота з відновлення їхнього психоемоційного стану. Працюємо в цьому напрямі, щоб таку реабілітацію поставити на ширший напрям, надавати більше можливостей не тільки колишнім полоненим, але і їхнім родинам», – підкреслила О. Міщенко (<https://suspilne.media/363900-edinij-reabilitacijnij-centr-dla-vijskovih-so-povernulisa-z-polonu-ak-pracue-zaklad-u-mikolaevi>. 2023. 22.01).

Також у квітні на Одещині почне працювати програма психологічної реабілітації військових від тихоокеанського університету Сіетла. За словами радника почесного консула України в США І. Скрипніченка, на сьогодні таку програму психологічної реабілітації військових і їхніх родин втілюють на Заході України: «Це реабілітація травмованих війною військових та цивільних громадян; школа цілісної сім'ї – робота із сім'ями травмованих людей; школа демократії – освітня програма, направлена на виховання вільних і відповідальних громадян, та адаптація військовослужбовців до мирного життя», – пояснив радник (<https://suspilne.media/365792-na-odesini-zapracue-programa-psihologicnoi-reabilitacii-vid-tihookeanskogo-universitetu-sietlu>. 2023. 24.01).

В одній із житомирських лікарень також започаткували сеанси з каністерапії для військових (URL: <https://suspilne.media/367412-v-zitomirskij-likarni-vperse-dla-vijskovih-proveli-seans-kanisterapii-reabilitacii-za-dopomogou-sobak>. 2023. 27.01).

На Київщині захисники проходять реабілітацію за допомогою іпотерапії (URL: <https://vikna.tv/video/lifestyle/yak-na-kyyivshhyni-zahysnyku-prohodyat-reabilitacziyu>. 2023. 25.01).

Варто вказати, що з перших днів повномасштабної війни Міністерство охорони здоров'я України разом з міжнародними партнерами забезпечують транспортування та подальше лікування тих громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ, до спеціалізованих клінік Європи. Медична евакуація здійснюється за допомоги міжнародних партнерів: у межах співпраці МОЗ і Єврокомісії, за підтримки Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), уряду Польщі.

Уже понад 29 країн-партнерів приймають українських пацієнтів: Польща, Німеччина, Норвегія, Франція, Фінляндія, Ірландія, Італія, Данія, Швеція, Румунія, Люксембург, Бельгія, Іспанія, Португалія, Нідерланди, Австрія, Литва, Латвія, Чехія та ін. Також МОЗ співпрацює з клініками США й Канади. Крім того, налагоджено співпрацю з міжнародною спільнотою дитячих онкологів і Глобальною ініціативою дитячих онкологів «St. Jude Hospital» (США) (URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/postrazhdali-vid-vijni-ukrayinci-mayut-mozhlyvist-otrimati-likuvannya-ta-reabilitaciyu-za-kordonom>. 2022. 4.11).

Практика свідчить, що об'єктивною потребою сьогодення є прискорене формування в суспільній свідомості громадян України розуміння важливості організації психологічної допомоги всім категоріям населення в нинішній складний період протистояння зовнішній агресії, руйнування інфраструктури, знедолення значної маси українців, які стали жертвами агресії. Особливо важливою при цьому є робота щодо психологічної адаптації учасників бойових дій, допомога їм у відновленні повною мірою їхнього психічного здоров'я. Для цього потрібно надавати необхідну допомогу ветеранам не лише після виходу їх з боїв, а й знайомити з відповідними психологічними практиками, обґрунтовувати потребу у їх використанні як звичайну турботу про здоров'я, потрібну кожній людині.

В умовах постійного зростання кількості учасників бойових дій проведення комплексу заходів з відновлювального лікування й подальшої соціальної інтеграції ветеранів в суспільство стає одним з пріоритетних напрямів соціальної політики держави. Відповідно, з огляду на те, що в організації медичної, психологічної та соціальної реабілітації учасників бойових дій на сьогодні немає повноцінно єдиних підходів допомоги, існує необхідність розроблення комплексного й об'єднаного підходу до проведення медико-психологічних реабілітаційних заходів. Виникає активна потреба координації та інтеграції в цій сфері.

Українські біженці в соціумі та на ринку праці країн перебування

(Закінчення. Початок див. у № 1)

Другою державою у Європі за числом прийнятих українських біженців після Польщі є Німеччина. Як показують дані Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ) на початок 2023 р. у цій країні за програмою тимчасового захисту та підтримки отримали притулок 1021,7 тис. громадян України. Це складає близько 1,2 % по відношенню до чисельності постійного населення Німеччини. Саме відношення чисельності українських біженців до чисельності постійного населення держави-реципієнта визначає величину навантаження витрат на прийом і соціальну адаптацію біженців на економіку приймаючої держави. За цим питомим показником Німеччина поступається не лише Польщі та низці інших європейських країн – Естонії, Чехії, Литві та Словаччині. Тобто, у фінансово-економічному плані підтримка українських біженців менш витратна для бюджетів тих держав-реципієнтів, де відсоткове відношення числа цих біженців до числа постійного населення відповідної держави менше.

Утім, це не означає відсутності у Німеччині соціально-економічних проблем через прибуття до цієї країни мільйонного контингенту біженців з України. Причому ці проблеми зумовлені не лише сукупною чисельністю контингенту цих біженців, а також і його статеві-віковою структурою. Так, за даними німецької сторони, станом на шосте грудня 2022 р. серед загального контингенту українських біженців у Німеччині жінки віком від 18 до 63 років склали 41 %, діти – 34 %, чоловіки віком від 18 до 63 років – 17 %, всі дорослі віком від 64 років – 8 %. Усі біженці з України, які цього потребують, можуть отримувати у Німеччині державну підтримку у вигляді надання житла, харчування, медичного страхування та щомісячного грошового утримання (URL:<https://biz.liga.net/ua/all/all/novosti/menshe-150-000-bejentsjev-iz-ukrainy-nashli-rabotu-v-germanii-osnovnoe-prepyatstvie-yazyk>).

Водночас, за інформацією німецьких ЗМІ, найбільшою й практично загальною проблемою для українських біженців у Німеччині, очевидно, є мовний бар'єр, оскільки саме через незнання німецької мови в українців виникає чимало проблем у побуті, освіті та на ринку праці. Оглядачі німецьких ЗМІ зазначають, що чимало українців розмовляють кількома мовами, однак рідко саме німецькою. «Знання мови – найважливіший виклик», – підкреслює дослідниця Мюнхенського інституту економічних досліджень ifo Т. Панченко в розмові з виданням «Deutsche Welle» (DW). І додає, що йдеться не лише про німецьку, але й про англійську. За її словами, це стосується насамперед українців зі Сходу України. Та й українська діаспора у Німеччині не така потужна, як у Польщі. Відповідно й соціально-

психологічна, організаційно-інформаційна та інша підтримка українських біженців по цій лінії суттєво менша.

Вельми гостро, особливо на початку повномасштабного російського воєнного вторгнення в Україну, постала проблема розселення прибулих до ФРН українських біженців. Як свідчать повідомлення німецьких ЗМІ, столиця ФРН – Берлін серед біженців від війни особливо затребуване місто. Станом на середину листопада там зареєстровано 85 тис. осіб. Проте місцеві журналісти повідомляють, що більшість українців знайшли приватне житло, і лише три тисячі встали на облік у Державному управлінні у справах біженців на розміщення. У відомстві це сприймають добре та з розумінням, навіть попри те, що дедалі більше біженців реєструються в таких центрах прийому, не бажаючи бути тягарем для власників житла, які їх екстрено прийняли.

Та проблема розселення прибулих до ФРН українських біженців полягає не лише в наданні їм місця фізичного проживання, а й у забезпеченні біженців певним обсягом послуг згідно з чинним німецьким законодавством. Ідеться, зокрема, про медичні й освітні послуги, можливість працювати тощо.

У цьому контексті показовою є ситуація в порівняно невеликому, як для ФРН, місті Коттбус із постійним населенням близько 100 тис. осіб, розташованого неподалік від польського кордону у півтори години їзди на південний схід від Берліна. Після початку повномасштабної війни Росії проти України місто стало своєрідним центром руху українських біженців до Німеччини. Багато з нинішнього мільйона українців прибули до Німеччини через Коттбус. І близько 1500 українських мігрантів залишилися в цьому місті. Приблизно третина з них – діти шкільного віку. «Це означає, що близько 500 дітей та молодих людей із різним рівнем освіти, мовних навичок та з травмами, пов'язаними з війною, мали бути швидко інтегровані в шкільну систему», зазначає кореспондент радіо «Deutsche Welle».

Без підтримки федерального уряду та землі Бранденбург це неможливо, неодноразово наголошував бургмістр Коттбусу Г. Кельх. Тому на початок листопада Коттбус вже не приймав нових біженців на постійній основі. Згідно з даними федерального міністерства внутрішніх справ, на початку вересня 12 з 16 німецьких земель повідомили, що вони досягли межі щодо розміщення на своїй території українських біженців.

Згідно з урядовим планом прийняття українських біженців базується на кількості населення та податкових надходженнях різних німецьких земель. Це означає, що густонаселена і порівняно заможна західна земля Північний Рейн-Вестфалія, за даними федерального відомства з питань міграції, повинна приймати близько 21 %, тоді як східна земля Бранденбург, де розташований Коттбус, повинна прийняти 3 % біженців. Утім, як зазначають німецькі ЗМІ, посилаючись на дані федерального міністерства внутрішніх справ, «на папері формула може і працює, але на початку вересня 12 з 16 німецьких земель повідомили, що вони досягли своєї межі» з прийому біженців.

За інформацією німецьких ЗМІ, представники деяких муніципалітетів нарікають на недоліки в роботі федеральної влади Німеччини щодо організації та регулювання прийому українських біженців. На їхню думку, певна відповідальність за ситуацію з поганою координацією цього питання також лежить на керівництві Європейського Союзу (URL: <https://www.dw.com/uk/bizenci-z-ukraini-mista-nimeccini-na-mezi/a-63626085>). Однак зазначена проблема виходить за межі теми цієї роботи і потребує спеціального дослідження.

Щодо побутових проблем українських біженців у Німеччині, то їх розв'язання має два тісно взаємопов'язані аспекти – фінансовий та організаційний. Наприклад, на початку листопада 2022 р. кореспондент радіо «Deutsche Welle» наводив слова голови департаменту освіти та інтеграції міста Коттбус Ш. Кайгузус-Шурманн про те, що належний рівень медичного обслуговування у Коттбусі «залежить від щедрості волонтерів», оскільки в міської влади не вистачає для цього фінансових ресурсів. І видається, що цей випадок у ФРН не поодинокий.

Зі значними проблемами, повідомляють оглядачі німецьких ЗМІ, біженці з України стикаються і у сфері освіти. «Освіта в Німеччині перебуває саме в компетенції федеральних земель. Тому в Німеччині немає таких інструкцій щодо навчання українських дітей, котрі б діяли по всій країні. Усе залежить від місця проживання, від того, чи діти потрапляють до спеціальних класів для мігрантів, або ж до звичайних класів. У деяких школах є можливість перейти зі спеціального класу до звичайного, якщо це дозволяють знання мови. Але у деяких землях у спеціальних класах протягом першого року зазвичай навчають усіх прибулих з інших країн дітей». Через згаданий вище мовний бар'єр, багатьом українським дітям складно вчитись у звичайних німецьких класах (школах) і вони відвідують спеціальні класи для мігрантів.

Однак, як зазначає Ю. Каракаялі (Juliane Karakayali), професорка соціології у Євангелічній вищій школі Берліна, «спеціальні класи – це паралельна система, що не інтегрована в стандартну шкільну систему і стигматизує учнів. Через брак стандартизованих навчальних планів зазвичай зміст і форма навчання залежать від конкретного вчителя». Цю «критику підтверджує і дослідження Лейпцизького інституту економічних досліджень RWI. Фахівці виявили, що навчальна успішність дітей-біженців із початкових шкіл є суттєво гіршою, якщо вони відвідують спецкласи замість звичайних. Імовірність переходу до гімназії – найпросунутішої форми школи в Німеччині – у дітей зі спеціальних класів, за даними дослідження, є нижчою».

Німецькі фахівці закликають залучати до навчального процесу вчителів-біженців з України. У березні 2022 р. міністри освіти німецьких федеральних земель створили робочу групу, щоб виробити механізм підготовки українських вчителів до навчання в Німеччині за допомогою інтенсивних мовних та кваліфікаційних курсів. «Проте цього недостатньо,

аби прирівняти українських учителів у правах до німецьких. Адже, якщо в Україні для роботи вчителем достатньо мати диплом бакалавра, то в Німеччині потрібно бути магістром та ще й пройти додаткове практичне навчання вже після закінчення університету, що триває 18 місяців. «Це мінімальна кваліфікація, яка потрібна для того, аби почати роботу в німецькій системі освіти. Тут нічого не змінилося», – наголошує голова ради міністрів освіти та культури німецьких федеральних земель К. Прін (Karin Prien). У результаті три тисячі українських учителів, які працюють тепер у німецьких школах, влаштовані на правах “педагогічного персоналу незрозумілого типу” з відповідно низькою зарплатою», критикує цю ситуацію згадувана вище професорка соціології Ю. Каракаялі (URL: <https://www.dw.com/uk/ak-navcautsa-ukrainski-skolari-v-nimeccini-ne-vse-tak-rajduzno/a-64110223>).

Зауважимо, що ситуація з працевлаштуванням у ФРН українських вчителів є відображенням специфіки німецького ринку праці. Вона полягає в тому, що чимало професій у Німеччині є високо регламентованими. Це означає, що працювати за доволі багатьма «професіями можуть лише ті, хто має спеціальне визнання кваліфікації. Тобто іноземні дипломи не визнаються автоматично, а лише за складною процедурою. Це стосується багатьох професій, навіть таких, як водій вантажівки, що багатьом може здаватися “простою” роботою. Не кажучи вже про, наприклад, аптекарів – професія, фаховий дозвіл на яку в Німеччині отримати дуже складно. Попри право на роботу у Німеччині українцям фактично закритий доступ до роботи за багатьма професіями через складну процедуру визнання кваліфікації. Є однак і сфери, де доступ до ринку праці є простішим, а потреба в робочих руках дуже висока. Одна з них – догляд за старими людьми. Водночас об’єднання догляду і опіки вдома (Verband für häusliche Betreuung und Pflege, VNBП) застерігає, що недоброчесні роботодавці можуть зловживати необізнаністю українців і використовувати їхню робочу силу для нелегального працевлаштування за заниженою зарплатнею».

Ще одна велика проблема, підкреслюють німецькі ЗМІ, – невизначеність. «Чимало роботодавців не хочуть брати на роботу людей, які не знають чого вони хочуть на майбутнє. Чимало українців після закінчення війни хотіли би повернутись на Батьківщину. Однак у багатьох сферах робота потребує тривалої адаптації і практичного навчання. Роботодавці не надто хочуть брати на роботу і вчити людей, які не знають, як довго вони готові працювати» (URL: <https://www.dw.com/uk/ukraintsiam-vazhko-znaity-khoroshu-robotu-u-nimechchyni/a-62631007>).

При цьому німецькі ЗМІ час від часу розповідають окремі історії успіху. Наприклад, 30-річної вченої з Одеси М. Нестеркіної. Уже за кілька тижнів після приїзду до Німеччини вона влилася в науковий колектив Інституту фармацевтичних досліджень ім. Гельмгольца (HIPS) у Саарбрюккені. Займається тепер створенням препаратів проти збудників різних хвороб – бактерій, вірусів, паразитів. «Але це радше виняток –

висококваліфікованим ученим усі двері відчинено», зазначає кореспондент «Deutsche Welle» (URL: <https://www.dw.com/uk/mozlivosti-frn-prijmati-bizenciv-z-ukraini-na-mezi/a-64291823>).

Наведені організаційні та соціально-психологічні особливості ситуації на ринку праці ФРН впливають на процес працевлаштування українських біженців у цій державі. За даними, які інтернет-порталу LIGA.net надало посольство Німеччини в Україні, станом на вересень 2022 р. у цій країні було працевлаштовано 142 тис. громадян України. Зауважимо, що на той момент ФРН прийняла близько 600 тис. українських біженців працездатного віку. З них 116 тис. осіб – це працівники, які платять внески соціального страхування. Крім того, є близько 26 тис. осіб із неповною зайнятістю, на яких поширюються спеціальні правила соціального страхування та оподаткування. Посольство зазначає, що основна причина, через яку українцям у Німеччині важко знайти роботу, – це мова. Майже 200 тис. дорослих українок наразі відвідують фінансовані державою шестимісячні інтеграційні курси, на яких їм викладають базові знання німецької мови. Також визнається, що ще однією перешкодою для працевлаштування українських біженців у ФРН є визнання професійних кваліфікацій. Крім того, питання догляду за дітьми також відіграє важливу роль у прийнятті на роботу (URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/novosti/menshe-150-000-bejentsjev-iz-ukrainy-nashli-rabotu-v-germanii-osnovnoe-prepyatstvie-yazyk>).

Наведену інформацію про українських біженців на ринку праці ФРН доповнюють деякі результати дослідження «Біженці з України. Професійна активізація у Польщі та Німеччині», підготовленому спільно Центром східних досліджень Варшавського університету та Мігрантською платформою EWL на основі опитування, проведеного 15–25 липня 2022 р. серед українців, які приїхали до Польщі на Німеччини після початку повномасштабної російської агресії проти України. Згідно з результатами цього дослідження, найчастіше причиною вибору Німеччини українці пояснювали тим, що це найбільш розвинута країна Європейського Союзу. У Німеччині найбільше українців, які прибули до цієї країни після 24 лютого 2022 р., працювало в готельній сфері та гастрономії (31 %), торгівлі (19 %) та сфері послуг (12 %). Працевлаштовані українські біженці у Німеччині заробляли, за даними цього дослідження, в середньому одну тисячу 467 євро на місяць (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3581476-bilsist-ukrainskih-utikaciv-vid-vijni-v-polsi-i-nimeccini-planuut-nezabarom-povernutisa-dodomu.html>). Загалом, як для Німеччини, то це – невисока зарплата. Однак варто враховувати, що українські біженці працюють в основному на тих роботах, які не потребують високої кваліфікації.

На особливу увагу заслуговують плани українських біженців щодо їх подальшого перебування у Німеччині. Зокрема, як показують результати опитування місцевого видання «Bild», у якому в грудні минулого року взяли участь 11 тис. українців, 26 % з них хотіли би залишитись жити у Німеччині назавжди; 11 % наших біженців планує затриматись у ФРН лише на кілька

років; 34 % опитаних мають намір повернутися до України відразу після закінчення війни, а 2 % заявили, що поїдуть на Батьківщину протягом року. Водночас 27 % учасників опитування поки що не визначилися зі своїми подальшими планами (URL: <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/novosti/pochti-tret-vyehavshih-v-germaniyu-ukraintsev-hotyat-ostatsya-tam-navsegda-bild>).

Для українських біженців стимулом до постійного проживання у ФРН, найімовірніше, стали високий рівень економічного розвитку цієї країни, а також значне та якісне соціальне забезпечення, що надається державою місцевому населенню. Якщо ж порівнювати результати опитування, наведеного виданням «Bild», із результатами інших раніше проведених опитувань, зокрема з результатами дослідження «Біженці з України. Професійна активація у Польщі та Німеччині», підготовленому спільно Центром східних досліджень Варшавського університету та Мігрантською платформою EWL, то можна припустити, що частка українських біженців, які хотіли б залишитись жити в Німеччині мало змінилась або ж знаходиться в межах статистичної похибки.

Третьою державою Європи за числом прийнятих українських біженців стала Чеська Республіка. На думку оглядачів ЗМІ, Чехія є як країною транзиту, так і країною призначення з третьою за кількістю зареєстрованих українських біженців у регіоні після Польщі та Німеччини, а також з найбільшою (поряд з Естонією) кількістю біженців з України на душу населення у світі. Велика українська діаспора, яка перебувала в Чехії до війни, економіка з найнижчим рівнем безробіття у ЄС (2,2 % у вересні) і значна солідарність із біженцями сприяло тому, що велика кількість українців вирішила шукати прихистку в Чехії і досі залишається в країні.

Станом на кінець листопада 2022 р. у чеській поліції у справах іноземців зареєструвалося 606,9 тис. громадян України. Враховуючи число виданих на той українським біженцям віз тимчасового захисту, можна припустити, що до початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну в Чехії вже перебувало близько 130–140 тис. громадян України, в основному як трудові мігранти. Це саме та українська діаспора, яка сприяла адаптації у Чехії чисельних новоприбулих українських біженців. Згідно з раніше опублікованими даними, близько 35 % – це діти та молодь до 18 років, 47 % – дорослі жінки. 3-поміж контингенту дорослих біженців жінки становлять 72 %, а близько 5 % – люди старше 65 років.

З початку повномасштабного військового вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 р. і станом на 16 січня 2023 р. Чехія видала українським біженцям 481,0 тис. віз тимчасового захисту. Статус тимчасового захисту дає змогу користуватися в Чехії системою охорони здоров'я і освіти та надає вільний доступ на ринок праці. Утім, як вже зазначалось раніше, за даними МВС Чехії станом на кінець листопада 2022 р. чисельність українських біженців, які реально перебували в цій державі коливалась у межах 355–390 тис. осіб, що складало відповідно 79–86 % від числа виданих на той момент віз тимчасового захисту. Отримання точніших даних було неможливе

через свободу (відсутність реєстрації) пересування громадян у межах Європейського Союзу.

Тому Сенат Чехії на початку січня схвалив поправку до закону про українських біженців, відомого як *lex Ukraine*, про продовження режиму тимчасового захисту для них на один рік – до кінця березня 2024 р. Згідно з поправкою, українці, які хочуть продовжити свій тимчасовий захист у Чехії, повинні будуть зареєструватися в електронному вигляді до кінця березня 2023 р. Перереєстрація дасть змогу встановити точну кількість українських біженців, які перебувають на території цієї держави. Це дасть змогу державним структурам з'ясувати скільки біженців постійно перебуває на території Чеської Республіки. Зазначені зміни також «передбачають можливість спрощення отримання кваліфікації психолога, оскільки з приїздом людей, які постраждали від воєнного конфлікту, збільшився попит на такі послуги. Також будуть внесені зміни до правил зарахування українських дітей до закладів дошкільної освіти та обов'язкового шкільного навчання на наступний навчальний рік».

У січні 2023 р. міністерство праці та соціальних справ має на вимогу уряду Чеської Республіки подати проєкт переглянутої системи допомоги, що виплачується біженцям, що могла б набути чинності з квітня. Забезпечення роботи центрів допомоги біженцям до березня здійснюватимуть крайові адміністрації, потім ці функції візьме держава. Біженцю, який отримав візу тимчасового захисту, чеська держава виплачує гуманітарну допомогу в розмірі 5,0 тис. крон (близько 200 євро) на покриття першочергових витрат при облаштуванні в Чехії. Ті, хто потребує, можуть отримувати допомогу й надалі, але не більше п'яти місяців. Вона не виплачується тим, хто забезпечений житлом та харчуванням.

Біженці, які живуть у Чехії понад пів року та перебувають у важкій матеріальній ситуації, можуть запросити додаткову допомогу. Починаючи з шостого місяця дорослий біженець, який має візу тимчасового захисту, має право на отримання допомоги в розмірі прожиткового мінімуму, тобто 4620 крон. Для дітей та молоді до 18 років ця сума становить 3 тис. 320 крон. Крім того, міністерство праці та соціальних справ виділяє «дотації солідарності» тим мешканцям країни, хто вдома чи у своєму вільному житловому приміщенні селить біженців хоча б на 16 днів на місяць. З квітня по 25 вересня 2022 р. міністерство праці направило 122,9 тис. «дотацій солідарності» на загальну суму близько одного мільярда крон (40 млн. євро) мешканцям Чехії, які розмістили ві себе біженців.

Утім, попри державну допомогу, що надається українським біженцям Чеською Республікою, доволі багато наших співвітчизників почали поступово інтегруватися до місцевого ринку праці. Непрямим свідченням цього є інформація міністерства праці та соціальних справ про те, що кількість біженців, які отримують гуманітарну допомогу, поступово знижується. Зокрема, у вересні таку допомогу було надано 141 тис. осіб, що на 100 тис. менше, ніж навесні. Загальні витрати на цю гуманітарну допомогу

становили близько 7 млрд крон (близько 280 млн євро). Паралельно з цим, як повідомляють ЗМІ, в Чехії щомісяця зростає кількість працюючих українців. За даними міністерства праці та соціальних справ, у червні 2022 р. було офіційно працевлаштовано близько 68 тис. українських біженців, у вересні – 89 тис., а наприкінці жовтня 2022 р. – понад 98 тис. При цьому серед власників візи тимчасового захисту, що знайшли тут роботу, близько 3/4 становлять жінки.

За даними дослідження «Біженці з України в Польщі, Румунії та Чехії», проведеного міграційною платформою EWL спільно з Центром Східноєвропейських студій Варшавського університету, 89 % українських біженців раніше не працювали в Чехії, 22 % були висококваліфікованими працівниками на Батьківщині, 24 % респондентів володіють чеською мовою мінімум на розмовному рівні. Більшість українців, які наразі приїжджають і працюють у Чехії – це вихідці з Центральної та Південно-Східної частини України. «Вихідців із Заходу України, які працюють в Чехії –десь 10 %», – повідомляє директорка з питань міжнародного розвитку міграційної платформи EWL М. Селєвіч.

«Серед затребуваних професій та актуальних вакансій в Чехії сьогодні – працівник із виробництва запчастин для автомобілів. У Чехії розташовані заводи багатьох міжнародних брендів, тому є широкий вибір професій у цій галузі. Також багато вакансій “працівник комплектації продукції” на складах та в сфері логістики (збір деталей кондиціонерів, вентиляторів і кондиціонерів для автомобілів або комплектувати товари)». Як зазначає М. Селєвіч, останні види робіт не вимагають знання чеської мови і відповідного практичного досвіду, а за місяць можна заробити 21,5 – 29,3 тис. крон нетто, (34 – 46,5 тис. грн.) (URL: https://lb.ua/blog/marharyta_sytnyk/537693_ukrainski_bizhentsi_chehii_skilki.html)

Однак ЗМІ не повідомляють скільки саме українських біженців опанували зазначені види робіт. Проведений раніше аналіз повідомлень у вітчизняних і чеських ЗМІ показує, що до початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії на територію України багато українських трудових мігрантів у Чехії працювали в будівництві та сільському господарстві. Але при цьому також через рекрутингові фірми наймали в Україні кваліфікованих працівників для роботи на промислових підприємствах Чехії, насамперед машинобудівних.

Проте «Чеське радіо» наводить й інший приклад про вчительку з України (М. Кузьмович), яка вдома протягом 10 років працювала за фахом. Переїхавши до Чехії в тридцятирічному віці зі своїми дітьми у 2000 р., вона почала заробляти на життя прибиранням квартир чи туалетів у метро. Працювати їй доводилось по 12 год на добу. Так продовжувалося довгих сім років. Завдяки ж курсу перепідготовки неурядової організації «Meta», до речі, вельми складному й напруженому, вона змогла повернутися до своєї початкової педагогічної роботи. Сьогодні вона не тільки вчителька початкової школи в празькому районі Панкрац, а й асистентка вчителя, який

працює з учнями, які володіють іншою рідною мовою, ніж чеська, або з іншими труднощами в навчанні. Причому, як наголошує сама М. Кузьмович, цього їй вдалося досягти завдяки повсякденній підтримці з боку її родини (URL: <https://ruski.radio.cz/posle-7-let-raboty-uborshchicey-v-chehii-ukrainke-udalos-vernutsya-k-professii-8766172>).

З розглянутими вище проблемами українські біженці стикаються так чи інакше не лише у Польщі, Німеччині та Чехії, а й в інших країнах. Але оскільки в них перебувають значно менш чисельні контингенти українських біженців, то й інформації про проблеми наших біженців, наприклад, в інших європейських країнах у публічному інформаційному просторі значно менше, ніж аналогічної по Польщі, Німеччині та Чехії. Однак аналіз великого числа повідомлень, навіть доволі фрагментарних, дає змогу сформуванню загального уявлення про життя українських біженців у соціумі та на ринку праці країн їх перебування. Хоча задля правильності висновків треба робити поправки на специфіку соціально-економічних умов і суспільних традицій, що історично сформувались у тій чи тій країні перебування українських біженців.

Наприклад, доволі висока питома частка українських біженців відносно місцевого населення держав Балтії, очевидно, зумовлена ментально і матеріально їх спільним з Україною радянським минулим. Зокрема, за цим показником на рівні близько 4,4 % Естонія посідала чільне місце не лише у Європі, а, мабуть, і у світі. Загалом за даними департаменту поліції та прикордонної охорони Естонії з кінця лютого минулого року і станом на 4 січня 2023 р. до Естонії в'їхали 120 тис. 429 українських біженців, з яких залишалося в країні 65 тис. 532 осіб. Решта біженців пройшла через Естонію транзитом до інших держав або ж повернулася в Україну. Понад 20 % українських біженців або 13,8 тис. осіб зареєстрували своє місце проживання у столиці та найбільшому місті цієї країни – Таллінні (URL: <https://rus.err.ee/1608843532/v-dekabre-iz-jestonii-uehalo-bolshe-ukrainskih-bezhencev-chem-priehalo>).

Через потужний потік біженців (як для такої невеликої держави) Естонія з грудня минулого року проводить переговори з Фінляндією про переспрямування до неї частини українських біженців. Фінляндія заявила про готовність приймати з Естонії щотижня по 50–100 осіб, починаючи з січня цього року. Для українських біженців, які забажають перебратися з Естонії до Фінляндії, можуть бути організовані автобусні та поромні перевезення. Водночас ЗМІ повідомляють, що приплив українських біженців до Естонії в останні місяці 2022 р. скорочувався.

У іншій пострадянській державі Балтії – Литві, як зазначалося вище, співвідношення чисельності українських біженців та власного населення становило 2,4 %. За цим показником Литва випереджала більшість інших європейських держав із потужнішою економікою: Німеччину, Італію, Іспанію, Францію та Велику Британію. Загалом у Литві перебуває близько 68 тис. українців: дітей, літніх осіб, осіб працездатного віку. Однак, за даними литовських державних органів, у 2022 р. українці, які працюють у цій

державі заплатили до її бюджету 40 млн євро податків. Це результат того, що понад 22 тис. українців працевлаштувалося та працює за трудовими договорами. За повідомленнями місцевих ЗМІ, українці працюють у всіх самоврядуваннях країни. Наразі більшість українців працюють у великих містах країни: Вільнюсі (майже кожен третій), Каунасі, Клайпеді. Згідно з повідомленням, більшість з них працює у сфері виробництва, будівництва, транспорту та складування, послуг розміщення та громадського харчування, оптової та роздрібною торгівлі.

За даними служби зайнятості, на висококваліфікованих посадах працюють 1,7 тис., або 8 % українців. Вони працюють як фахівці з бізнесу та адміністрування, фахівці в галузі охорони здоров'я: лікарі, медсестри, ветеринари, а також фахівці з навчання, інформаційних технологій, спеціалісти з фізики, інженерії, в галузі права, соціальної сфери, культури. Більшість українців – 14,9 тис. – працюють на роботах, що потребують середньої кваліфікації. Вони трудяться спеціалістами з обслуговування клієнтів, продавцями, будівельниками, спеціалістами з металообробки, механіками електромеханічного та електронного обладнання, операторами стаціонарного обладнання та машин, водіями. Близько 5,4 тис. українців працюють на низькокваліфікованих і некваліфікованих роботах. Більшість із них трудяться прибиральниками в офісах та готелях, помічниками на кухнях та пакувальниками, працівниками сільського та лісового господарства, допоміжними працівниками, зазначається у повідомленні. Зарплати українців коливаються від мінімальної майже до 2 тис. євро на місяць залежно від характеру роботи. У середньому українець, який працює у Литві, в грудні 2022 р. заробляв близько 1 тис. 061 євро (URL: <https://www.delfi.lt/ru/news/economy/socmin-rabotayuschie-v-litve-ukraincy-v-proshlom-godu-zaplatili-40-mln-evro-nalogov.d?id=92368001>).

Зусилля з адаптації українських біженців до місцевих умов прикладають і в інших європейських державах-реципієнтах, зокрема у Нідерландах. Як повідомив державний секретар міністерства юстиції та безпеки Нідерландів з питань притулку і міграції Е. ван дер Бург, з початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії і станом на середину листопада 2022 р. ця держава прийняла близько 92 тис. українців. Понад 12,7 тис. з них уже залишили країну. Е. ван дер Бург зазначив: «Стосовно українських біженців ми зосереджені на п'яти питаннях: житло, освіта, робота, охорона здоров'я та соціальна підтримка. Для нас важливо, щоб люди брали активну участь у громадському житті, незалежно від їхніх планів на майбутнє: спробувати залишитися в Нідерландах чи повернутися в Україну. Майже 25 тис. неповнолітніх українців навчаються в нашій країні. За словами Е. ван дер Бурга, у Нідерландах понад 45 тис. українців, які тікали від війни, знайшли оплачувану роботу. Він зауважив, що Нідерланди відчувають брак робочої сили, а українці “хочуть працювати та працюють дуже старанно”» (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3631302-niderlandi-prijnali-vze-blizko-92-tisac-ukrainskih-bizenciv.html>).

Водночас брак робочої сили відчуває, наприклад, Канада. За інформацією ЗМІ, загалом від початку минулого року і до грудня 2022 р. до Канади прибуло майже 125 тис. українців, хоча й не всі з них були біженцями. Із середини березня 2022 р. федеральний уряд затвердив понад 435 тис. спеціальних візових заявок від українців. Уряд провінції Ньюфаундленда та Лабрадора, наприклад, відкрив у столиці Польщі Варшаві спеціальний офіс, який допомагає українцям із документами, працевлаштуванням і розселенням у цій канадській провінції.

За даними управління національної статистики Великої Британії «серед українців, які втекли від війни та в'їхали в країну за гуманітарними програмами, значно зріс відсоток тих, хто тут працює, порівняно з червнем цього року. Згідно з опитуванням, 56 % українців, які приїхали до Великої Британії в рамках гуманітарних візових програм, повідомили в листопаді, що працюють. У червні таких було 19 %... Відсоток опитаних, які повідомили, що у них «достатньо грошей, щоб прогодувати себе та своїх утриманців протягом наступних трьох місяців» також збільшився з 37 % до 60 %», повідомляє BBC.

Проте інтеграція українських біженців до європейського ринку праці іноді відбувається з порушенням законів держав-реципієнтів. Так, за інформацією телеканалу «Euronews», у середині січня 2023 р. іспанська поліція оголосила про ліквідацію незаконної мережі, що експлуатувала українських біженців. Злочинці розмістили біженців у тимчасових приміщеннях, а потім відправили працювати на тіньові тютюнові фабрики. За інформацією Цивільної гвардії Іспанії, мережу звинувачують у контрабанді «великої кількості» тютюну та виготовленні з нього контрафактних сигарет, що продавалися по всій Іспанії та сусідніх країнах... За даними поліції, розташовані у виноробному регіоні Ла-Ріоха, Севільї та Валенсії, три фабрики були оснащені «передовими технологіями» і могли виробляти 540 тис. пачок сигарет на день. У мережі працювали українці, які прибули до Іспанії нелегально або як шукачі притулку після початку повномасштабної війни в лютому. «Ці українці жили на фабриках, у тісних збірних будинках і не маючи змоги покинути приміщення непомітно, працюючи довгі години», – повідомляють правоохоронці ([URL: https://biz.censor.net/news/3395034/ispanska_politsiya_likvidovala_mereju_yaka_ekspluatuvala_ukrayinskyh_bijentsiv_na_nezakonnyh_tyutyunovyh](https://biz.censor.net/news/3395034/ispanska_politsiya_likvidovala_mereju_yaka_ekspluatuvala_ukrayinskyh_bijentsiv_na_nezakonnyh_tyutyunovyh)).

При цьому треба згадати, що Іспанія надала притулок понад 160 тис. українських біженців. Однак виплати прямої фінансової допомоги українцям за рішенням уряду Іспанії почались із серпня 2022 р. Пізніше на це додаткові кошти почала виділяти місцева влада цієї країни. За оцінками міністерства інклюзії, соціального забезпечення і міграції Іспанії, більшість українських біженців, які перебували у цій країні на початок серпня 2020 р., жили тут за власний кошт або поклалися на допомогу сім'ї і/або друзів. Тому випадок з участю українських біженців у виготовленні контрафактних сигарет певною мірою є закономірним. Можливо, що певну роль у залученні українських

біженців до цієї роботи зіграли і якісь представники українських заробітчан, які вже раніше могли мати подібний досвід.

Водночас узагальнене уявлення про інтеграцію українських біженців до економік держав-реципієнтів, включно з їх ринками праці, дає дослідження проведене фахівцями Національного банку України. При цьому автори звертають увагу на диференційований економічний вплив перебування українських біженців у державах-реципієнтах. Прибуття значних контингентів українських вимушених мігрантів сприяло зростанню сукупного споживання у відповідних європейських країнах й позитивно вплинуло на їх економіку. Зокрема, витрати українців за кордоном у 2022 р. порівняно з попереднім роком зросли більше ніж утричі – до 2 млрд дол. на місяць, що підтримує приватне споживання в державах-реципієнтах. Також наголошується, що з активізацією працевлаштування українців за кордоном саме трудові доходи, отримані в країнах перебування, починають зумовлювати левову частку фінансування витрат мігрантів. Водночас зазначається, що прибуття українських вимушених мігрантів призвело до додаткових державних витрат на їх утримання в країнах-реципієнтах, а також до зростання інфляції.

Загалом дані іноземних досліджень впливу українських вимушених мігрантів на економіки країн-реципієнтів, що у своїй роботі використали фахівці НБУ, вельми різняться та ґрунтуються на різних припущеннях, проте всі доходять єдиного висновку, що цей вплив є позитивним.

«Таким чином, попри первинні виклики для країн-реципієнтів від припливу українських мігрантів, вигоди для економік цих країн є більшими в середньо- та довгостроковому періоді завдяки активній інтеграції українців як у ринок праці, так і в суспільство загалом», – такого висновку дійшли фахівці НБУ (URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vpliv-ukrayinskih-migrantiv-na-ekonomiki-krayin-retsipiyentiv>).

Однак до наведених результатів дослідження фахівців НБУ варто зробити деякі короткі зауваження. Найперше зазначимо, що економічні вигоди і додаткові витрати, пов'язані з перебуванням українських біженців у тій чи тій державі, дуже часто неоднаково розподіляються між різними економічними суб'єктами. Зокрема, економічні вигоди торгових мереж і орендодавців житла перевищували їхні додаткові витрати через зростання інфляції. Тоді як багато платників податків, особливо найманих працівників, радше відчували на собі зростання інфляції та інших додаткових витрат, ніж економічні вигоди від прибуття до їх країни українських вимушених мігрантів.

Також зазначимо, що з позицій тих чи тих економічних і політичних інтересів у різних державах-реципієнтах економічні збитки від прибуття українських біженців, саме через їх короткострокову перспективу, для цілої низки політичних та економічних суб'єктів можуть виявитися важливішими за більші економічні вигоди в середньо-і довготерміновій перспективі. Мабуть, саме через згадані вище проблеми наприкінці 2022 р. ВВС

повідомляла, що за майже 10 місяців війни теплу зустріч українських біженців у деяких європейських країнах змінила втома, оскільки європейці страждають від дедалі більшої інфляції, а державні бюджети не витримують пов'язаного з підтримкою біженців додаткового навантаження (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-63942888>).

Утім, як зазначено в згаданому дослідженні НБУ, величина економічного ефекту, отриманого в країнах-реципієнтах від перебування і праці українських вимушених мігрантів, залежить від тривалості терміну їх перебування: чим довше працюватимуть у тій чи тій державі українські біженці, тим більше вигоди від цього отримає відповідна національна економіка.

У цьому контексті показовою є ситуація з працевлаштуванням українців у Польщі. За офіційними даними, договір-доручення залишається найпопулярнішою формою працевлаштування українських воєнних переселенців у Польщі. Це зручно як їм, так і роботодавцям. На доручення припадає майже 70 % усіх договорів, укладених минулого року (майже 512 тис.). На другому місці – майже 21 % – це договори на визначений час (майже 158 тис.), а на третьому – на випробувальний термін – майже 5 % (37 тис.). Договори на невизначений термін – лише на п'ятому місці, тому що їх випереджають ще ті, що містять допомогу під час збору врожаїв. За офіційними даними, загалом у 2022 р. з мігрантами з України було укладено майже 23 тис. таких угод, що складає 3 % від усіх договорів. Як пояснюють виданню експерти, «громадяни Україні найчастіше надають перевагу договорам підряду», позаяк передусім очікують гнучкого працевлаштування, бо не знають, скільки ще залишатимуться у Польщі. Як додають експерти, не варто теж забувати, що серед тих, хто приїхав до країни внаслідок війни, переважають особи, які доглядають за дитиною або старшою людиною. Тому українці надають перевагу більш гнучким умовам працевлаштування, а не повній ставці (URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7862/Artykul/3104437>, «польськоукраїнський-компроміс-на-ринку-праці»).

Таким чином, лише 21 % українських вимушених переселенців, що працюють офіційно, розраховують на більш-менш тривале перебування у Польщі. При цьому треба брати до уваги, що Польща є, так би мовити, найбільш освоєною українськими традиційними трудовими мігрантами та біженцями країною Європи. Тому частка українських біженців, які тривалий час працюватимуть в інших європейських країнах, найвірогідніше, буде меншою, ніж у Польщі. Відповідно й економічний ефект від їх перебування в цих країнах буде менший, ніж у Польщі. Загалом же питання щодо перспектив перебування українських воєнних біженців за кордоном заслуговує на окреме дослідження (*При підготовці цієї праці було використано інформацію з таких джерел: Туча О., Співак І., Бондаренко О., Погарська О. Вплив українських мігрантів на економіки країн-реципієнтів. Національний банк України. Офіційне інтернет-*

представництво (<https://bank.gov.ua/ua/news/all/vpliv-ukrayinskih-migrantiv-na-ekonomiki-krayin-retsipiyentiv>); *Дзеркало тижня* (<https://zn.ua/ukr>). – 2022. – 12,18, 25.12; *Європейська правда* (<https://www.eurointegration.com.ua>). – 2022. – 14.06; 3.08; 2023. – 11.01; *Liga.net* (<https://www.liga.net>). – 2022. – 15, 23.12; *НВ* (<http://nv.ua>). – 2022. – 7.12; *Польське радіо. Українська служба* (<http://www.polradio.pl>). – 2022. – 24, 30.11; 13.12; 2023. – 10, 17.01; *Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua>). – 2022. – 28.09; 7, 10, 14, 29.12; *Цензор.net* (<https://censor.net.ua>). – 2022. – 1.11; 2023. – 2, 23.01; *United Nation Refugee Agency* (<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>); *BBC. Україна* (<http://www.bbc.com>). – 2022. – 12.12; *BBC. Russkaya служба* (<http://www.bbc.com>). – 2022. – 22.11; *Delfi.Lt* (<https://www.delfi.lt/ru/news>). – 2023. – 2, 26.01; *Deutsche Welle* (<http://dw.com>). – 2023. – 5.01; 2022. – 29.07; 2, 22.11; 15.12; *Eesti Rahvusringhääling* (<https://rus.err.ee>). – 2022. – 31.12; 2023. – 2, 8.01; *LB.UA* (<http://lb.ua>). – 2022. – 1.12; *Radio Prague International* (<https://ruski.radio.cz>). – 2022. – 1.12; 1.11).

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Президія Національної академії наук України вітає з днем народження президента НАН України академіка А. Загороднього

Шановний Анатолію Глібовичу!

Прийміть щирі й сердечні вітання з нагоди Вашого дня народження!

Бути керівником вищої наукової організації нашої держави – це дуже нелегка і відповідальна місія, що вимагає неабиякого таланту, витримки, наполегливості у досягненні поставлених цілей та високого професіоналізму. Своєю щоденною самовідданою працею Ви робите вагомий внесок у розвиток науки в Україні, збереження позицій нашої академії як визнаного лідера вітчизняної наукової спільноти та дбаєте про позитивний імідж НАН України на міжнародній арені. У вкрай складних умовах воєнного часу академія під Вашим керівництвом продовжує свою роботу, роблячи свій внесок у майбутню Перемогу нашої держави. Немає сумнівів, що попри всі виклики сьогодення Ваші досвід, життєва мудрість, справедливість та безмежна відданість справі й надалі будуть запорукою успіху Національної академії наук України.

У цей святковий день від усієї душі зичимо Вам, дорогий Анатолію Глібовичу, міцного здоров'я, мирного неба, довгих щасливих років життя, невичерпних сил і невтомності у праці. Нехай вдома завжди панують добробут і затишок, а творча наснага та енергія ніколи не залишають Вас,

сприяючи втіленню самих амбітних планів. Ми безмежно цінуємо Вашу щирість, людяність і горді працювати разом з Вами.

Бажаємо успіхів Вам у всьому задуманому та нових плідних здобутків на благо науки, академії та нашої рідної України! *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 29.01).*

З нагоди Міжнародного дня дітей-винахідників, який щорічно відзначається 17 січня, президент Національної академії наук України академік А. Загородній привітав вихованців Київської Малої академії наук (МАН) зі святом та вручив їм Подяки за високі результати у винахідницькій діяльності.

Так, Подяками президента НАН України були відзначені учні 11-го класу Політехнічного ліцею Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (ПЛ НТУУ «КПІ»), вихованці відділення технічних наук Київської МАН: А. Маврін, П. Шехет, В. Страшний і Д. Чувайкін.

Вітаючи юних дослідників, академік А. Загородній відзначив високий рівень їхніх наукових пошуків, важливість продовження ними винахідницької діяльності для майбутнього України та побажав їм нових вагомих успіхів на науковій ниві.

Подяки від президента НАН України також отримали наукові та педагогічні керівники юних винахідників: керівник секції «Технологічні процеси та перспективні технології», завідувач лабораторії НТУУ «КПІ», вчитель технологій ПЛ НТУУ «КПІ» О. Козленко; вчитель фізики ПЛ НТУУ «КПІ» О. Співак; учитель трудового навчання та технологій ПЛ НТУУ «КПІ» С. Соболюк; професор кафедри хімічного, полімерного та силікатного машинобудування інженерно-хімічного факультету НТУУ «КПІ» І. Мікульонок *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 24.01).*

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Соціолог В. Кулик: «41 % респондентів спілкуються виключно українською – це істотне зростання»

Провідний науковий співробітник відділу етнополітології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України доктор політичних наук В. Кулик розповів про дослідження співвідношення мови та ідентичності в сучасній Україні. Методом телефонних інтерв'ю 4–27 грудня 2022 р. з використанням комп'ютера опитано 2005 респондентів, які в цей час мешкали на території України (в межах, підконтрольних українській

владі до 24 лютого 2022 р.). Максимальна похибка результатів опитування становить 2,4 %.

Учений зазначив: «Я замовляю такі опитування вже вп'яте, ставлячи переважно ті самі запитання – про мову і трохи про ідентичність, щоб мати змогу вивчати зміни у відповідях. Останнє опитування було в травні 2017 р., тому порівняння нових даних із попередніми дає змогу оцінити зміни за останні п'ять років, а особливо за минулі десять місяців – бо можна припустити, що найбільші зміни спричинила саме повномасштабна війна. Найважливішою, як на мене, зміною стало різке збільшення частки респондентів, які підтверджують, що спілкуються в повсякденному житті переважно українською мовою, та відповідне зменшення частки російськомовців. Я запитував окремо про:

- спілкування в родині;
- спілкування на роботі або в навчальному закладі;
- користування мережею «Інтернет».

В усіх цих сферах життя я відзначив істотне зростання частки української мови порівняно з опитуванням у травні 2017 р. Може декого ці цифри не вразять, але мене вражають, бо співвідношення мовних груп змінювалося досить повільно, і навіть 2014 р. на це не дуже вплинув. Так-от, у грудні 2022-го 41 % респондентів зауважували, що спілкуються тільки українською мовою, ще 17 % – «у більшості ситуацій» українською, натомість тільки російською говорять 6 %, а переважно російською – 9 % (ще 24 % сказали, що вживають обидві мови «рівною мірою»). Порівняно з 2017 р. частка повних і переважних україномовців збільшилася на 8 %, а частка російськомовців зменшилася аж на 11 %. Ще більше вражає регіональний розподіл: навіть на сході та півдні, судячи з відповідей, україномовців тепер не менше, ніж російськомовців (29 % проти 27 %)».

Наостанок В.Кулик зауважив: «Такі результати означають, що українці зрозуміли, що тепер правильно, належно та відповідно говорити українською мовою. Уявлення про доречність та правильність уживання української мови значно поширилося. Тепер люди, які говорили російською, не хочуть нею користуватися і щоб їх вважали російськомовцями. 95 % опитуваних наголосили, що вони українці. Це дуже важливо: вважати себе українцем і україномовцем, тому що вони живуть в Україні та підтримують її» *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>).– 2023. – 20.01).*

Соціолог С. Дембіцький: «Українці об'єктивно оцінюють можливі терміни закінчення війни»

Заступник директора Інституту соціології НАН України доктор соціологічних наук С. Дембіцький розповів про результати соціального моніторингу «Громадська думка в Україні після 10 місяців війни». Учений

зазначив: «Інструментарій дослідження розроблений Інститутом соціології НАН України. Результати опитування репрезентують доросле населення України, за виключенням АР Крим і тимчасово окупованих територій Донбасу (після зважування – відповідно до демографічної структури, що існувала на початок широкомасштабної війни Росії проти України). Опитування здійснювалося методом телефонних інтерв'ю. Статистична похибка вибірки обсягом 2007 респондентів при довірчій імовірності 95 % становить 2,2 %. Водночас можуть бути додаткові зміщення, пов'язані з воєнним вторгненням, що наразі повноцінно оцінити неможливо. У цілому, такі результати були досить очікуваними. Більша частина населення України наразі в небезпеці. Але ми під захистом ЗСУ. Труднощі є, але тим не менш. Усі розуміють, що треба терпіти. Може бути ще гірше, насправді. Але люди в це вірити не хочуть. Є феномен людської психіки – вірити в краще. Це ресурс для того, щоб витримати труднощі та виклики. Так тепер відбувається з українцями».

Наостанок соціолог зауважив: «За 10 місяців війни ми бачили успішні приклади перемог нашої армії. Але українці розуміють, що ситуація продовжує бути досить складною. Тому достатньо об'єктивно оцінюють терміни закінчення війни. Якби нам не хотілося якнайшвидшої перемоги, ми бачимо і чуємо що відбувається навколо» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>).– 2023. – 20.01).

Стаття Д. Череватського та І. Вольчина «Електростанції в стилі military» (опубліковано на сайті інформаційного ресурсу «Дзеркало тижня»).

Завідувач відділу проблем перспективного розвитку ПЕК Інституту економіки промисловості НАН України доктор економічних наук Д. Череватський та заступник директора з наукової роботи Інституту вугільних енерготехнологій НАН України доктор технічних наук І. Вольчин у своїй статті спробували означити навіщо українцям енергетика на рідкому повітрі.

Учені зазначають: «Рідке повітря не екзотика, французька фірма Air Liquide S.A. веде свій бізнес з 1902 року і поширила його на 80 країн світу, металургійний комбінат середньої потужності використовує близько 3 тис. тонн рідкого повітря на добу, рідкий азот – продукт розділення повітря – широко застосовується у процесах зберігання й пакування харчових продуктів, навіть атмосфера цих виробництв класифікується як Modified Atmosphere Packaging, тобто модифікована. Електростанція у повному наборі – це повітрозріджувальна установка, що переробляє атмосферне повітря на рідину світло-сірого кольору температурою -196ОС, стандартні криогенні термоси конструкції Дьюара (наприклад, місткістю 10 тонн), у яких ця рідина тижнями може перебувати при атмосферному тиску, і регазифікатор-турбіна-

генератор як кінцевий каскад. Нагріте рідке повітря при поверненні в газовий стан розширюється в 700 разів, що дає йому змогу обертати з'єднану з електрогенератором турбіну. На електростанції компанії SSE, де основна кількість електроенергії виробляється при спалюванні деревних відходів, агентом регазифікації повітря виступила відпрацьована пара температурою 110–1150С, що забезпечило ККД системи близько 70 % – на рівні гідроакумулюючої електростанції».

При цьому вчені наголошують: «Сьогодні в Україні війна, стріляють, уже час прозріти. Ризик блекауту українці намагаються зменшити генераторами на бензині, а могли б налаштувати модульні енергетичні сховища на рідкому повітрі – безшумно, ніяких викидів шкідливих речовин в атмосферу, переведення установки зі стану зберігання енергії в робочий режим триває лічені хвилини. Повітря всюдиусе, належить усім, і його не треба видобувати, як вугілля, нафту або природний газ, з надр земних. Можна навіть скористатися так званою віртуальною трубою – рідке повітря (азот) вам доставлять “додому” автомобільними цистернами, експлуатація сховища зі стандартної ємності й турбогенератора, які можна взяти в оренду, обійдеться громадам дешевше за дизельну установку. (...) Рідке повітря дає змогу створити синергетичний комплекс із електрогенератора на двигуні внутрішнього згоряння та високоефективної пневмо-аккумулятивної електростанції. Рідкий кисень – одна із складових рідкого повітря – в установках газифікації біомаси та відходів (навіть із високим вмістом вологи) як агент дає змогу отримати синтез-газ калорійністю до 10 МДж/м³, тобто паливо для генератора, а тепла енергія, що є побічним продуктом газифікації, – інтенсифікувати фазовий перехід рідкого азоту, який є другою складовою рідкого повітря, в газовий стан перед подачею в турбіну і тим суттєво збільшити ефективність пневмо-аккумулятивної електростанції. (...) Силь Military для таких електростанцій не назавжди... Бо “якщо є в ці дні Святий Грааль, то це сховища електроенергії”, зауважив Д. Єрґін» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>).* – 2023. – 20.01).

«Фантастичні звірі» з картин М. Примаченко з'явилися у Національному ботанічному саду ім. М. М. Гришка НАН України

Зображення Казкових тварин що з'явилися у Національному ботанічному саду зійшли з унікальних картин відомої української народної художниці М. Примаченко, яка творила в жанрі «наївного мистецтва». Вона авторка понад 800 картин, її ім'я внесено до Всесвітньої енциклопедії мистецтва, а 2009 рік ЮНЕСКО оголошувала роком Марії Примаченко.

До дня народження геніальної мисткині (12 січня) у Національному ботанічному саду ім. М. М. Гришка НАН України «оселились» її «Фантастичні звірі» (3D-моделі).

Для прогулянки в ботанічному саду з казковими звірами необхідно за допомогою смартфона просканувати QR-коди на інформаційних табличках, розміщених у центральній частині партеру.

Казкові тварини – зокрема крилатий кінь, диво-птах і рожевий лев із синьою гривною – з’явилися у Саду завдяки підтримці «Києва Цифрового».

У межах презентації нового туристично-культурного хабу Києва за підтримки керівника цифрової трансформації Києва (CDTO), заступника голови Київської міської державної адміністрації П. Оленича було реалізовано проєкт у форматі AR (доповненої реальності) та 3D-моделей важливих для Києва постатей, серед яких і згадані герої робіт М. Примаченко.

Від Київської міської державної адміністрації проєкт координувала О. Чернега (кураторка проєкту цифровізації за напрямками туризму, культури, спорту в Києві), від Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України – заступник директора з наукової роботи доктор сільськогосподарських наук, професор Д. Рахметов (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 24.01*).

Фахівці відділу промислової політики ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» взяли активну участь в організації та модерації форсайт-сесії для власників і керуючих компаній індустріальних парків, влади, громадського сектору, науковців та експертів, яка відбулася 20 січня 2023 р. та була ініційована Київською обласною військовою адміністрацією.

Учасниками заходу, зокрема, стали завідувачка відділу інституту доктор економічних наук, професор Л. Дейнеко, доктор економічних наук, доцент О. Кушніренко, доктор економічних наук, доцент О. Ципліцька разом з експертами ГО «Клуб економістів» та Агенції регіонального розвитку Київської області.

Актуальність події зумовлена кризовим станом індустріальних парків в умовах війни, але водночас – можливістю консолідувати зусилля та знайти шляхи співпраці індустріальних парків Київщини для розв’язання спільних проблем, залучення грантових коштів на розбудову власної екосистеми, представлення консолідованої позиції на різних рівнях влади.

Для виявлення бізнесових та суспільних настроїв щодо перспектив функціонування індустріальних парків в Україні вчені відділу промислової політики інституту провели опитування експертів, результати якого були презентовані О. Кушніренко. Озвучені висновки щодо основних факторів впливу на діяльність індустріальних парків, перепон та драйверів їх розвитку викликали значний інтерес в учасників, серед яких були представники індустріальних парків «Мироцьке», «Фастіндастрі», «Л-Таун», «Солтанівка», «Патон», «E40 Industrial Park», «Біла Церква», «Пачворк: Біла Церква», а

також ТОВ «Авіа Венчурс», АТ «Креді Агріколь Банк», АО «ІНТЕГРІТЕС», ТОВ «Березанський завод листового скла».

Учасники форсайт-сесії під час групової роботи обговорили та висвітлити своє ставлення до трьох ключових питань:

- Роль держави та необхідні заходи з підтримки індустріальних парків в Україні.

- Формування візії індустріальних парків майбутнього: виклики, можливості та шляхи реагування.

- Можливості для розвитку індустріальних парків (міжнародна технічна допомога, ДПП, кооперація, партнерство) – як скористатися?

Результати цих напрацювань буде покладено в основу концепції розвитку багатостороннього партнерства (кластера) індустріальних парків Київщини та розроблення проєктів спільного інтересу. Очікується тривала та інтенсивна робота в цьому напрямі, що вимагає активнішого залучення до цих процесів академічної спільноти (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2023. – 25.01).*

Український науково-технологічний центр запрошує науковців НАН України взяти участь у навчальному курсі з кібербезпеки

Український науково-технологічний центр (УНТЦ) запрошує зацікавлених українських науковців, техніків, інженерів, а також керівний персонал наукових установ взяти участь у віртуальному триденному навчальному курсі «Зміцнення потенціалу індивідуальної та інституційної кібербезпеки проти загроз держави-розповсюджувача для науково-дослідних інститутів та академічних кіл України». Навчання проводитимуть провідні фахівці з кібербезпеки світу.

Модульні курси міститимуть такі напрями:

- індивідуальні та інституційні вразливості кібербезпеки, загрози та ризики;

- кібергігієна;

- найкращі практики для перевірки партнерів у дослідницькій галузі;

- посилення безпеки знань і контролю нематеріальних передач технологій;

- перекриття кібернетичної, ядерної та хімічної безпеки;

- передовий міжнародний досвід, пов'язаний з інформаційною безпекою та безпекою в мережі;

- соціальна інженерія;

- випадки з реального життя та їх вплив;

- практичні методи зміцнення безпеки дослідників у кіберпросторі.

Курс включатиме лекції та практичні заняття. Проведення навчального курсу заплановано на 3–5 квітня 2023 р. Приєднатися до цього віртуального

навчального курсу можна з офісу чи з дому. Курс для заявників безкоштовний.

За благоприємних обставин, бажаючі можуть долучитись до очного навчального курсу, який проходитиме у Софії (Болгарія) паралельно з віртуальним курсом.

Для участі в зазначеному навчальному курсі учасникам необхідно заповнити форму заявки та надіслати її на адресу: mykola.lubiv@stcu.int
Додаткову інформацію можна отримати за адресою: <http://www.stcu.int/news/index.php?id=581> *(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua).– 2023. – 19.01).*

Академік Е. Лібанова: «Рік повномасштабної війни: що змінилося для українців» (інтерв'ю програмі «Нічна варта» мультимедійного ресурсу «ТСН»).

Директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України академік Е. Лібанова поділилася думками щодо українського суспільства після війни та як змінилося сприйняття українцями себе, країни, влади і в якому стані українці входять у річницю війни.

Учена зазначила: «Чи дійсно ми так сильно змінилися? Ну не могло взятись таке єднання нізвідки, таке шалене і небачене почуття патріотизму. (...) Казали, що в нас є проросійські території, проросійські міста, але билися всі однаково. Ви ж бачите, як бореться Запоріжжя? Бореться Харків. Ризик вигоріти є. Мені видається, що на заваді цьому стоїть екзистенціальний характер цієї війни. У чому різниця між українською та російською арміями? Ми воюємо за своє існування, за що воює Росія – я не знаю».

На думку Е. Лібанової, відчуття патріотизму – це також важливий рушій для повернення додому тих, хто виїхав за кордон на початку повномасштабного вторгнення. Наразі щомісяця війни відбуваються два рівнонаправлені процеси: з одного боку, руйнується економіка, житло, з іншого боку, – чим далі затягується війна, то більше до своїх нових домівок адаптуються українці, що виїхали. Над цим треба працювати, щоб впевненість в перемогу дала Україні і українцям новий початок, коли ми цю перемогу здобудемо *(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua).– 2023. – 27.01).*

Міжнародне співробітництво у галузі освіти та науки

В Інституті теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України відбулася XIII Міжнародна конференція молодих учених «Проблеми теоретичної фізики»

В Інституті теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України з 2009 р. проходить щорічна Міжнародна конференція молодих учених «Проблеми теоретичної фізики», де молоді науковці можуть поділитися своїми здобутками, результатами досліджень та обмінятися думками стосовно перспективних напрямів розвитку вітчизняної і світової науки.

У вкрай складному 2022 р. в інституті вирішили не відступати від цієї традиції та провести молодіжну конференцію в онлайн-режимі за допомогою платформи ZOOM.

Тематика доповідей і лекцій охопила різні напрями теоретичної фізики, зокрема: фізику високих енергій, астрофізику і космологію, теорію конденсованого середовища, методи математичної фізики, біофізику макромолекул, тощо.

Конференція зібрала учасників не лише з України, а й з Німеччини, США, Великої Британії, Південної Кореї. За результатами цієї зустрічі було зроблено 14 доповідей молодих учених. Для учасників конференції було також організовано оглядові лекції відомих на весь світ науковців: Л. Валкунаса (Литва) та Л. Брижик (Україна).

Лекції і доповіді викликали чималий інтерес серед учасників та слухачів. Презентації доповідей опубліковано на сайті конференції, а записи лекцій можна переглянути на ютуб-каналі інституту (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 19.01).

Міжнародна конференція молодих учених та аспірантів «ІЕФ-2023»

Захід триватиме 15–18 травня 2023 р. в Інституті електронної фізики НАН України (Ужгород). Тези доповідей приймаються до 5 квітня.

Ця конференція стала однією з важливих форм висвітлення підсумків наукових досліджень студентів і аспірантів, їхніх магістерських проєктів і дисертацій. Вона також покликана виявляти обдаровану молодь, допомагати реалізувати її здібності, активізувати навчально-пізнавальну діяльність, створювати умови для обміну досвідом. Крім того, вже кілька років у межах конференції відбуваються майстер-класи для молодих учених, на яких читають лекції провідні українські та іноземні науковці. Цьогоріч спікерів з України й з-за кордону теж запрошено виступити з оглядовими лекціями про найактуальніші напрями науки і техніки.

Наукові напрями конференції «ІЕФ-2023»:

- фізика парних зіткнень електронів, атомів, іонів, молекул і фотонів;
- спектроскопія атомів та молекул;
- нелінійна оптика, лазерна фізика;
- фізико-хімічні основи і технології отримання, оброблення та застосування макроскопічних і мезоскопічних кристалів, плівок та склоподібних матеріалів;

- низькоенергетична ядерна фізика;
- радіаційна і техногенно-екологічна безпека;
- теоретична фізика.

Робочі мови – українська, англійська.
Форми участі – усна офлайн / онлайн-доповідь (до 15 хв.)
Тези доповідей потрібно надіслати оргкомітетові до 5 квітня – через Google-форму.

Матеріали конференції будуть опубліковано в збірнику конференції з присвоєним ISBN. Участь і опублікування – безкоштовні.

Усі доповідачі отримають електронні сертифікати про участь, а авторів найкращих доповідей нагородять дипломами. Вік учасників – до 36 років (або до 40 років включно для вчених, які мають науковий ступінь доктора наук).

Більше дізнавайтесь на сайті конференції або в голови оргкомітету: ier2023.uzhgorod@gmail.com (Вікторія Роман) (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2023. – 27.01).

Премія для вчених із України в галузі молекулярної біології, генетики, біохімії, імунології, біомедицини

Фонд Костюшка оголошує конкурс на здобуття премії для вчених України в галузі молекулярної біології, генетики, біохімії, імунології, біомедицини. Премія може бути присуджена українським науковцям у зазначених галузях, які мають ступінь не нижче кандидата наук.

Розмір премії становить 30 000 дол. США. Комітет експертів може прийняти рішення про розподіл суми, причому кожен окремих приз має становити мінімум 5 000 дол. США.

Заявки приймаються до 31 січня 2023 р. (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2023. – 25.01).

Міжнародна наукова конференція «Історія української мови: від тексту до словника»

Конференція до 90-річчя з дня народження члена-кореспондента НАН України Василя Васильовича Німчука відбудеться 7–8 вересня 2023 р. в Інституті української мови НАН України (м. Київ).

Передбачено заслухати й обговорити доповіді з таких питань:

- історія української мови в науковій спадщині В. Німчука;
- дослідження структурних рівнів української мови в діахронії;
- староукраїнська мова в історичній лексикографії: традиції та нові проєкти;
- українське лінгвістичне джерелознавство.

Робочі мови: українська та інші слов'янські, англійська.

Форма участі: конференція відбудеться за адресою:

м. Київ, вул. Михайла Грушевського, 4 у змішаному форматі (у приміщенні Інституту української мови НАН України та онлайн на платформі Google Meet).

Бажаючим взяти участь у роботі конференції необхідно надіслати заявку до 10 серпня 2023 р. на електронну пошту Оргкомітету iun.conf@ukr.net або заповнити електронну форму <https://forms.gle/4WQqVNGRicUqVF3J6>.

За матеріалами конференції заплановано видання колективної монографії. Доповіді у форматі статей, за бажанням авторів і рішенням редколегії, також можуть бути опубліковані в спеціальному випуску нового щорічника Інституту української мови НАН України «Українська лінгвістична медієвістика» чи в науково-теоретичному журналі Інституту української мови НАН України «Українська мова», який внесено до Переліку наукових фахових видань України, категорія «Б».

Матеріали дослідження (обсягом до 1 а.а.), оформлені згідно з вимогами, надсилати на адресу: iun.conf@ukr.net до 10 серпня 2023 р.

Адреса Оргкомітету: Інститут української мови НАН України, вул. Михайла Грушевського, 4, кімн. 715; м. Київ-1, Україна, 01001 (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2023. – 27.01*).

Наукові видання НАН України

Вийшов друком черговий випуск всеукраїнської газети для науковців та освітян «Світ» (№ 1–2 (1229–1230) за січень 2023 р.)

У номері:

стор. 1 – авторська колонка головного редактора газети «Світ» Л. Остролуцької «Ялинка Перемоги»;

стор. 2 – стаття «росії не місце в Раді Безпеки і в цілому в ООН» – про те, що міністерство закордонних справ України офіційно ініціювало процес позбавлення Росії статусу постійного члена Ради Безпеки ООН та виключення її з ООН; стаття ««Ноосфера» вирушила в другий антарктичний сезон» – розповідь про початок другого антарктичного сезону українського криголаму «Ноосфера»;

стор. 3 – стаття журналістки С. Галати «Переможна Україна: виклики, можливості, “червоні лінії”» – про Візію повоєнного відродження України, підготовлену у Відділенні економіки НАН України (за науковою доповіддю академіка-секретаря Відділення економіки НАН України, директорки Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи академіка Е. Лібанової «Щодо повоєнного відродження України» на одному з нещодавніх засідань Президії НАН України);

стор. 4–5 – інтерв'ю Л. Остролуцької із членом Президії НАН України, директором Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України академіком С. Комісаренком «Співдружність, випробувана часом» – про розвиток двосторонніх українсько-британських відносин під час його перебування на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України у Сполученому Королівстві (1992–1998 рр.), про те, як британська антарктична станція «Фарадей» стала українською антарктичною станцією «Академік Вернадський», про знайомство із королевою Єлизаветою II та подорож із майбутнім королем Чарлзом III до України, зокрема у Крим;

стор. 6 – стаття Д. Шулікiна «Практична філософія українського Сократа» (за науковою доповіддю директора Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України члена-кореспондента НАН А. Єрмоленка «Практична філософія Григорія Сковороди і сучасність: до 300-річчя від дня народження» на одному з нещодавніх засідань Президії НАН України); стаття «Григорій Сковорода – завжди сучасний» (головне з інтерв'ю провідного наукового співробітника Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України члена-кореспондента НАН України Н. Хамітова програмі «Про науку. Компетентно» (ведучий – академік В. Семиноженко) для ютуб-каналу НАН України);

стор. 7 – стаття журналістки Н. Кулик «Промислові коноплі – не канабіс, а потрібна економіці сільськогосподарська культура» – про новий сорт посівних конопель «Софія», розроблений науковцями Інституту сільського господарства Північного Сходу Національної академії аграрних наук України;

стор. 8 – стаття провідного наукового співробітника відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України кандидата історичних наук Г. Бондаренко про явище активації архаїчних світогляду і практик під час війни «Буде тобі, враже, так, як відьма скаже» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 17.01*).

Наприкінці 2022 р. співробітники Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України опублікували колективну наукову монографію «Фундаментальні та прикладні аспекти інтродукції і збереження рослин у Національному ботанічному саду імені М. М. Гришка НАН України» (відповідальні редактори видання – заступник директора з наукової роботи Саду доктор сільськогосподарських наук, професор Дж. Рахметов і директорка Саду член-кореспондент НАН України Н. Заїменко).

Автори монографії:

- висвітлили історію створення й етапи становлення Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка як наукової установи Національної академії наук України;
- представили результати розроблення наукових засад охорони флористичного різноманіття помірного поясу Євразії *ex situ*;
- навели дані про розроблення наукових основ ландшафтної архітектури й оптимізації міських і паркових культурфітоценозів та збагачення дендрофлори України в умовах кліматичних змін;
- висвітлили наслідки досліджень рослин тропічних біомів – формування колекційного фонду, збереження *ex situ*, перспективи використання;
- показали результати інтродукції та селекції квітниково-декоративних рослин;
- розкрили важливі результати акліматизації та селекції нових і малопоширених плодових рослин;
- висвітлили фундаментальні та прикладні засади інтродукції корисних рослин і збагачення культурфітоценозів України;
- представили результати досліджень із біолого-екологічних і алелопатичних засад інтродукції рослин;
- показали еколого-просвітницьку діяльність Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України.

Книга стане в нагоді біологам, інтродукторам, ботанікам, екологам, рослинникам, садівникам, викладачам, аспірантам і студентам (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>).* – 2023. – 24.01).

Наприкінці 2022 р. співробітники Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України, що в Києві, опублікували колективну наукову монографію «Стійкість інтродукованих та рідкісних рослин за умов кліматичних змін в Україні» (відповідальні редактори видання – заступник директора з наукової роботи Саду доктор сільськогосподарських наук, професор Дж. Рахметов і директорка Саду член-кореспондент НАН України Н.Заїменко).

Книга містить:

- результати багаторічних досліджень, виконаних у шести наукових відділах (природної флори, тропічних та субтропічних рослин, культурної флори, акліматизації плодових рослин, квітниково-декоративних рослин, алелопатії) Саду щодо розроблення наукових засад підвищення стійкості інтродукованих і рідкісних рослин для запобігання негативному впливові кліматичних змін в Україні;
- результати вивчення механізмів стійкості рідкісних видів рослин до дії екологічних чинників за умов кліматичних змін;

- оцінку та прогноз впливу інвазивних видів на функціонування біотичної складової екосистем (на прикладі Саду);
- результати роботи щодо морфолого-анатомічних і фізіолого-біохімічних засад стійкості рослин тропічних біомів за умов стресу, індукованого в двох експериментальних моделях (in vivo й in vitro) (на прикладі представників порядку Asparagales);
- результати розроблення біолого-екологічних, біохімічних і алелопатичних засад адаптації та підвищення стійкості цінних інтродуцентів (представників роду Crambe L.) за впливу змін кліматичних умов для збагачення культурфітоценозів і ефективного використання нових рослинних ресурсів;
- результати досліджень щодо біолого-екологічних особливостей, біохімічних властивостей, адаптації цінних плодкових рослин роду Asimina (L.) Dunal., Chaenomeles L. та Prunus L. для збагачення видового потенціалу, збереження й використання генофонду цінних плодкових рослин для органічного садівництва;
- результати інтродукційної та селекційної роботи щодо інноваційного підходу формування генофонду квітниково-декоративних рослин (роду Pulsatilla, підроду Limniris роду Iris L., сортів півоній Itoh Group) на основі мобілізації нових стійких для агрокліматичних умов України перспективних екологічно пластичних видів і сортів;
- результати досліджень щодо наукових засад застосування природних кремнієвмісних біонаноматеріалів для підвищення адаптивного потенціалу та продуктивності агроекосистем за умов кліматичних змін (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>).– 2023. – 24.01*).

Нагороди та відзнаки

Розпочато прийом документів претендентів на присудження премії Київського міського голови за особливі досягнення молоді в розбудові столиці України – міста-героя Києва у 2023 р.

Згідно з Положенням про премію Київського міського голови за особливі досягнення молоді в розбудові столиці України – міста-героя Києва, затвердженим розпорядженням Київського міського голови від 14.01.2016 р. № 18 (у редакції розпорядження Київського міського голови від 17.01.2020 р. № 13), щороку до Дня молоді присуджується до 50 премій у розмірі 10 тис. грн кожна. Відповідно до зазначеного Положення, в конкурсі можуть брати участь громадяни України віком від 14 до 35 років, місце проживання яких зареєстровано в Києві.

Для участі молодих науковців НАН України в конкурсі на здобуття премії в номінації «Наукові досягнення» необхідно до 10 лютого 2023 р. подати до комісії по роботі з науковою молоддю НАН України (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 54, к. 421, тел.: +38(044) 2396451,

+38(067)8106429, e-mail: nmnasu@gmail.com) матеріали щодо кандидатур на її здобуття. Перелік матеріалів, необхідних для участі у конкурсі, додається.

Подаючи кандидатуру молодого науковця, наукова установа НАН України має врахувати наявність наукових публікацій, патентів, винаходів, впроваджень тощо.

Перелік матеріалів, необхідних для участі молодого науковця НАН України в конкурсі на здобуття премії Київського міського голови за особливі досягнення молоді в розбудові столиці України – міста-героя Києва:

1. Клопотання про присудження премії на бланку установи із зазначенням номінації за підписом керівника установи, скріплене печаткою (*.doc, *.pdf)¹.

2. Відомості про досягнення претендента (додається) відповідно до номінації, за якою він висувається, підписані керівником установи та скріплені печаткою (обсягом до 2 с.) (*.doc, *.pdf).

3. Копію паспорта (ID-карти), обов'язково має бути сторінка або додаток із зазначенням місця реєстрації в Києві (*.pdf).

4. Копію довідки про присвоєння ідентифікаційного номера (*.pdf).

5. Згода на збір та оброблення персональних даних претендента відповідно до Закону України від 01.06.2010 р. № 2297 «Про захист персональних даних».

6. Список наукових праць, підписаний претендентом, засвідчений ученим секретарем установи та скріплений печаткою (*.doc). За наявності патентів у списку наукових праць після його опису необхідно вказати гіперпосилання на цей патент у патентних наукометричних базах України.

7. Копії документів, що підтверджують видатні досягнення претендента. У номінації «Наукові досягнення» належить подавати копії перших сторінок патентів (авторських свідоцтв), на яких вказано прізвище претендента. Також можна подавати копії статей, опублікованих у фахових виданнях у 2022 р. (*.pdf).

Кожна копія матеріалів п. 3 і 4 має містити напис «Згідно з оригіналом» з особистим підписом претендента.

Матеріали належить подавати в паперовому та електронному (*.doc, *.pdf) вигляді.

Електронні примірники матеріалів мають бути записані на флеш-носій та завантажені у відповідну форму.

Паперові примірники матеріалів по кожному з претендентів належить вкласти до пластикового швидкозшивача та разом з флеш-носієм подати до комісії по роботі з науковою молоддю НАН України (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 54, к. 421, тел.: +38(044)2396451, +38(067)8106429).

¹ – (*.doc)-формат, текстовий документ без оригінальних підписів і печаток збережений у форматі Microsoft Word.

(*.pdf)-формат, відсканований документ, що містить оригінальні підписи й печатки та збережений у Portable Document Format (PDF).

Докладнішу інформацію шукайте на вебсторінці комісії по роботі з науковою молоддю НАН України (*Національна академія наук України* (<https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9782>)). – 2023. – 24.01).

До уваги держслужбовця

Т. Добко, заввідділу науково-бібліографічної інформації НБУВ
Ю. Фіх, заввідділу каталогів НБУВ

Українські літературні антології, альманахи і збірники ХХ ст.: з фондів НБУВ

(Закінчення. Початок у № 1)

1941

1. Антологія українського письменства в Канаді = Antology of the Ukrainian literature in Canada / упоряд. М. І. Мандрика ; Т-во укр. культури. – Winnipeg : The Canadian-Ukrainian educational association, 1941. – тексти укр., англ.

Т. 1. – 156 с. : іл.

2. Вільне слово : літ.-наук. альм. / під ред. М. Угриня-Безгрішного, Й. А. Лотоцького. – Рогатин ; Львів ; Київ : Журавлі, 1941. – (Вид-во «Журавлі» ; Ч. 6).

3. Соняшні кларнети : антол. укр. символіст. поезії 1920-их рр. / [редакція і вступ. ст. Є. Ю. Пеленського]. – Краків : Укр. вид-во, 1941. – 62, [2] с. – (Літературна бібліотека ; Ч. 8).

4. Українська література : місяч. літ., публіцистики, мистецтва : орган Спілки рад. письменників України / редкол.: М. Рильський, Н. Рибак, В. Сосюра [та ін.]. – Київ : Укрвидав при ЦК КП (б)У, 1941–1945.

Ж22465

1943

5. Українська література. – Берлін : [б. в.], 1943. – 126 с. : іл. – (Самоосвітник ; ч.1).

6325 укр.

1944

6. Рідне місто : харківські письменники до річниці визволення Харкова / редкол.: В. Владко (відп. ред.), Н. Забіла, О. Полтарацький, М. Черняков. – Харків : Соц. Харківщина, 1944 . – 144 с. : іл.

Bu0358

1945

7. Світання : літ.-мистец. альм. «Нової епохи» : [на правах рукопису] / ред М. Орест. – [Авгсбург] : Брама Софії, 1945–1947.

Ч. 1 (жовтень). – 1945. – 20 с.

Ч. 2 (листопад). – 1945. – 22 с.

Ч. 3 (грудень). – 1945. – 24 с.

Ч. 4–5 (серпень). – 1946. – 42 с.

Ч. 6 (березень). – 1947. – 40 с.

1946

8. Вітчизна : літ.-худож. та громад.-політ. журн. Спілки рад. письменників України. – Київ : Держлітвидав України, 1946–2009.

Ж22465

9. Керма : літ.-мистец. і наук. зб / ред. А. Коломиєць. – Зальцбург : Видня літ.-наук.-мистецької секції Фонду Укр. кул-ри при Укр. Комітеті, 1946. – На правах рукопису.

Ч. 1. : січень – березень. – 132 с., обкл. М. Бутовича

<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/22214/file.pdf>

Ч. 2 : квітень – липень. – 172 с. : портр., обкл. М. Бутовича

7497 укр.

10. Литературный Донбасс . лит.-худож. альм. / отв. ред. П. Байдебура ; Донецк. орг. Союза советских писателей Украины. – Сталино : Сталин. обл. книж.-газ. изд-во, 1946–1957. – текст рос., укр.

Кн. 1 / редкол. : П. Байдебура, П. Беспощадный, А. Клочья, Д. Лазуренко, В. Медведев – 1946. – 164 с.

Кн. 2 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, Д. Красюк, А. Клочья, В. Медведев. – 1947. – 174с.

Кн. 3 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, Д. Красюк, А. Клочья – 1947. – 184 с.

Кн. 5 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, Д. Красюк, А. Клочья. – 1948. – 176 с.

- Кн. 6 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, Д. Красюк, А. Клочья. – 1949. – 168 с.
- Кн. 7 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, Д. Красюк, А. Клочья. – 1949. – 172 с.
- Кн. 8 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, Д. Красюк, А. Клочья. – 1949. – 214 с. : портр. И. В. Сталина
- Кн. 9 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, Д. Красюк, А. Клочья. – 1950. – 131 с.
- Кн. 10 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, А. Клочья. – 1950. – 151 с.
- Кн. 11 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, А. Клочья. – 1950. – 160 с.
- Кн. 12 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, А. Клочья. – 1950. – 124 с.
- Кн. 13 / редкол. : П. Байдебура, Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, А. Клочья. – 1951. – 168 с.
- Кн. 14 / редкол. (отв. ред. Ф. Байдаченко), П. Беспощадный, Р. Кигинько, А. Клочья. – 1951. – 235 с. : 1 л. портр. – Библиогр. : С. 230–232.
- Кн. 15 / редкол. : П. Байдебура (отв. ред.), Ф. Байдаченко, П. Беспощадный, Р. Кигинько, А. Клочья. – 1951. – 168 с.
- Кн. 16 / редкол. : П. Байдебура (отв. ред.), Ф. Байдаченко, А. Клочья, И. Осляк, В. Попов, В. Труханов, Л. Черкашина – 1952. – 127 с. – Библиогр. : с. 123–125.
- Кн. 17 / редкол. : П. Байдебура (ред.), Ф. Байдаченко, А. Клочья, И. Осляк, В. Попов, В. Труханов, Л. Черкашина. – 1952. – 144 с. : нот.
- Кн. 18 / редкол. : П. Байдебура (ред.), Ф. Байдаченко, А. Клочья, И. Осляк, В. Попов, В. Труханов, Л. Черкашина. – 1952. – 130 с. : нот.
- Кн. 19. – 1953. – 121 с. : илл. – Библиогр. : с. 118–120.
- Кн. 20. – 1953. – 124 с.
- Кн. 21. – 1953. – 124 с. : фот.
- Кн. 22 / редкол. : А. Ионов, А. Клочья, А. Скорый, В. Соколов, П. Чебалин, Л. Черкашина ; ред. В. Труханов ; худож. : Н. Пикалов, Р. Липатов, Р. Ефименко. – 1954. – 192 с. : 1 л. илл., нот.
- Кн. 23 / редкол. : А. Ионов, А. Клочья, А. Скорый, В. Соколов, П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1954. – 198 с. : фот.
- Кн. 24 / редкол. : А. Скорый, В. Соколов, П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1955. – 122 с. : портр. П. Г. Беспощадного.
- Кн. 25 / редкол. : А. Скорый, В. Соколов, П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1955. – 128 с.
- Кн. 26 / редкол. : А. Скорый, В. Соколов, П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов – 1955. – 120 с.
- Кн. 27 / редкол. : А. Скорый, В. Соколов, П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1955. – 128 с. : фот. І. О. Гонімова (Літописець

Донецького краю : До 80-річчя з дня народження ; авт. ст. А. Ключчя. – С. 120–123).

Кн. 28 / редкол. : А. Скорый, В. Соколов (зам. отв. ред.), П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1956. – 120 с.

Кн. 29 / редкол. : А. Скорый, В. Соколов (зам. отв. ред.), П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1956. – 128 с. : фот. І. Франка 1903 р.

Кн. 30 / редкол. : А. Скорый, В. Соколов (зам. отв. ред.), П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1956. – 120 с.

Кн. 31 / редкол. : А. Скорый, В. Соколов (зам. отв. ред.), П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1956. – 116 с.

Кн. 32. – 1957. – 120 с.

Кн. 33 / редкол. : А. Скорый, В. Соколов (зам. отв. ред.), П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1957. – 120 с.

Кн. 33а / редкол. : Н. Родичев, В. Соколов, П. Чебалин, Л. Черкашина ; отв. ред. В. Труханов. – 1957. – 114 с., портр. и биограф. М. Фролова (авт. ст. М. Непран) : с. 105–106. – Критика и библиограф. : с. 107–113.

Кн. 34 / редкол. : А. Ключчя (ред.), Н. Родичев, В. Соколов [и др.] ; худож. В. Дубровин. – 1957. – 260 с. : илл., портр. – Библиограф. : с. 257–258.

B253981/ 1–14, 16–34; арх. прим. (кн. 15)

1948

11. *Gelb und Blau : Moderne ukrainische Dichtung in Auswahl* = Жовтина і блакить : антологія модерної української поезії / zusammengestellt von Wolodimir Derzawin; einband : О. Powstenko = склав В. Державин. – Augsburg = Авгсбург: [Druck von A. Vilous = Накл. А. Білоуса], 1948. – 96 с.

Табачник Д. В. ІВ18

12. Літературна Одеса : літ.-худ. та публ. альм. / СРПУ, Одеська філія. – Одеса : Одес. обл. вид-во, 1948–1959.

Вип. 1 / редкол. : Є. Бандуренко (відп. ред.), І Друкер, М. Лютенко, І. Стрижаченко, О. Уваров. – 1948. – 184 с. – Критика й бібліограф. : с. 173–183.

Ж13105; Ж РЛ № 6961

Вип. 2 / редкол. : Є. Бандуренко (відп. ред.), І. Луценко, В. Марченко, І. Сильченко, О. Уваров. – 1949. – 125 с.

Вип. 3 / редкол. : Є. Бандуренко (відп. ред.), І. Луценко, В. Марченко, І. Сильченко, О. Уваров. – 1950. 161 с. – Критика й бібліограф. : с. 137–158.

Вип. 4 / редкол. : І. Гайдаєнко (відп. ред.), І. Батов (заст. ред.), Є. Бандуренко, В. Єфіменко, Г. Вязовський. – 1951. – 104 с. – Критика й бібліограф. : с. 103–104.

Вип. 5 / редкол. : І. Гайдаєнко (відп. ред.), І. Батов (заст. ред.), Є. Бандуренко, В. Єфіменко, Г. Вязовський. – 1951. – 96 с. : 4 л. іл. – Критика й бібліограф. : с. 91–96.

Вип. 6 / редкол. : І. Гайдаєнко (відп. ред.), М. Сиротюк (заст. ред.), Є. Бандуренко, В. Єфіменко, С. Поляков. – 1952. – 124 с. – Критика й бібліогр. : с. 96–121.

Вип. 7 / редкол. : І. Гайдаєнко (відп. ред.), М. Сиротюк (заст. ред.), Є. Бандуренко, В. Єфіменко, С. Поляков. – 1952. – 167 с. – Критика й бібліогр. : с. 152–165.

Вип. 8 / редкол. : М. Сиротюк (відп. ред.), В. Єфіменко (заст. ред.), Є. Бандуренко, І. Гайдаєнко, С. Поляков. – 1953. – 144 с. – Критика й бібліогр. : с. 133–141.

Вип. 9 / редкол. : М. Сиротюк (відп. ред.), В. Єфіменко (заст. ред.), Є. Бандуренко, І. Гайдаєнко, С. Поляков. – 1953. – 132 с. – Критика й бібліогр. : с. 123–128.

Вип. 10 / редкол. : М. Сиротюк (відп. ред.), В. Єфіменко (заст. ред.), Є. Бандуренко, І. Гайдаєнко, С. Поляков. – 1954. – 124 с. – Критика та бібліогр. : с. 114–121.

Вип. 11 / редкол. : Є. Бандуренко, І. Гайдаєнко, В. Єфіменко, С. Поляков. – 1955. – 116 с. – Критика та бібліогр. : С. 110–116. – Критика та бібліогр. : с. 77–99. арх

Вип. 12 / редкол. : Г. Вязовський (відп. ред.), С. Ковганюк (заст. ред.), В. Гетьман, М. Левченко, С. Поляков. – 1955. – 100 с. арх

Вип. 13 / редкол. : Г. Вязовський (відп. ред.), С. Ковганюк (заст. ред.), В. Гетьман, М. Левченко, С. Поляков. – 1956. – 164 с. : 5 л. фот., нот.

1956 Л–642 (арх.)

Вип. 14 / редкол. : Г. Вязовський (відп. ред.), В. Гетьман, С. Ковганюк, М. Левченко, С. Поляков. – 1956. – 80 с. : нот.

Вип. 15 / редкол. : Г. Вязовський (відп. ред.), С. Ковганюк (заст. ред.), В. Гетьман, М. Левченко, С. Поляков, В. Ляковський. – 1957. – 140 с. : портр С. Полякова.

Вип. 16 / редкол. : Г. Вязовський (відп. ред.), С. Ковганюк (заст. відп. ред.), В. Гетьман, М. Левченко, С. Поляков, В. Ляковський. – 1957. – 120 с. – Критика та бібліогр. : с. 109–118.

Вип. 17–18 / редкол. : Г. Вязовський (відп. ред.), С. Ковганюк (заст. ред.), В. Гетьман, М. Левченко, С. Поляков, В. Ляковський ; худож. М. Пати́ковський. – 1957. – 270 с.

Вип. 19 / редкол. : Є. Бандуренко (відп. ред.), Г. Вязовський, В. Гетьман, С. Ковганюк (заст. ред.), В. Логвиненко, С. Поляков, Я. Сікорський ; худож. П. Костюченко. – 1958. – 156 с. : іл., фот., портр., нот.

Вип. 20 / редкол. : Є. Бандуренко (відп. ред.), Г. Вязовський, В. Гетьман, С. Ковганюк (заст. ред.), В. Логвиненко, С. Поляков, Я. Сікорський ; худож. П. Костюченко. – 1958. – 152 с. : іл., фот., портр., нот.

Вип. 21 / редкол. : Є. Бандуренко (відп. ред.), Г. Вязовський, В. Гетьман, С. Ковганюк (заст. ред.), В. Логвиненко, С. Поляков, Я. Сікорський ; худож. А. Рибалов. – 1958. – 116 с. : іл., фот. – Критика та бібліогр. : с. 109–115.

Вип. 22 / редкол. : Є. Бандуренко (відп. ред.), Г. Вязовський, В. Гетьман, С. Ковганюк (заст. ред.), В. Логвиненко, С. Поляков, Я. Сікорський ; худож. П. Костюченко. – 1958. – 132 с. : іл., портр. – Критика. Бібліогр. : с. 123–131.

Вип. 23 / редкол. : Є. Бандуренко (відп. ред.), Г. Вязовський, В. Гетьман, С. Ковганюк, В. Логвиненко, С. Поляков, Я. Сікорський. – 1959. – 132 с. : фот., нот.

Ж13105/ 1; В256055/ 2, 4–10, 14–23; арх. прим. (вип. 3, 11–13)

13. Українська радянська новела : антол. / [редкол. А. Головка, О. Ільченко, І. Ле, Н. Рибак, Л. Санов ; худож. В. Хоменко]. – Київ : Держлітвидав України, 1948. – 345, [2] с. : іл., портр.

Во384371

14. Українська радянська поезія : антол. / редкол. : Є. Адельгейм, А. Малишко, Л. Первомайський, М. Терещенко, П. Тичина ; вступ. ст. Є. Адельгейм ; худож. В. Стеценко. – Київ : Держвидав худож. л-ри, 1948. – 610, [2] с. : іл., портр., містить біогр. та бібліогр. відомості. – Абетк. покажч. поетів. – С. 611.

Во384370; Довженко № 17; СКУ № 282

1949

15. Літературна молодь : Київ. обл. літ. альм. / редкол. : А. Горобей, А. Малишко, К. Сторчак (відп. ред.), М. Шеремет. – Київ : Київ. правда, 1949. – 166 с. : іл.

Во401963

16. Українська радянська поезія : збірка творів лауреатів Сталінських премій / іл. : А. Пустовіт, М. Шаншейн, обкл. худож. В. Стеценка. – Київ : Держлітвидав, 1949. – 387, [1] с. : з портр., заставками і кінцівками.

Во410536

17. Українська радянська п'єса : [В 5 т.] : [зб.]. – Київ : Мистецтво, 1949–1955.

Т. 1 / ред. С. Ковальчук ; худож. В. Стеценко. – 1949. – 508 с.

Т. 2 / ред. М. Донської ; худож. В. Стеценко. – 1950. – 536 с.

Т. 3 / ред. М. Донської ; худож. В. Стеценко. – 1951. – 556 с.

Т. 4 / ред. К. Литвинчук ; худож. В. Стеценко. – 1953. – 468 с.

Т. 5 / ред. Т. Курашова ; худож. О. Фаєрчук. – 1955. – 616 с.

В256826/1–5

1950

18. Русалка Дністрова / вступ. ст. і передм. О. І. Білецького ; ред. О. Є. Засенко. – Фотокоп. з вид 1837 р. – Київ : Держ. вид-во худож. л-ри, 1950. – 28, XX, 133, III с.

Во440241; P101

1951

19. Українська радянська новела : сб. / [редкол. : О. Гончар, О. Гурейв, Ю. Дольд-Михайлик, В. Козаченко, Ю. Смолич, Ю. Яновський ; худож. І. Хотінок]. – Київ : Держлітвидав України, 1951. – 556 с. : іл. – Біогр. довідки : с. 543–553.

Во439606

20. Українська радянська поезія : антол. / редкол. : М. Бажан, М. Рильський, А. Малишко, М. Нагнибіда, М. Терещенко ; худож. : М. Пікалов, Р. Ліпатов. – Київ : Держлітвидав України, 1951. – 676 с. : із заставками і кінцівками.

Во439605

1952

21. Літературна молодь : Альманах : Вірші; Оповідання; П'єси; Гумор та сатира / [ред. І. Гончаренко, А. Хижняк]. – Київ : Рад. письменник, 1952. – 390 с.

22. Харків : літ.-худ. та громад.-політ. альм. / орган Харків. орг. Спілки рад. письменників України. – Харків : Харків. книж.-газ. вид-во, 1952–1955.

Кн. 1 / редкол. : В. Боянович (гол. ред.), В. Добровольський, І. Муратов, П. Панч, Ю. Шовкопляс. – 1952. – 240 с. – Критика та бібліогр. : с. 218–235.

В258616 /1

Кн. 2 / редкол. : В. Боянович (гол. ред.), В. Добровольський, І. Муратов, П. Панч, Ю. Шовкопляс. – 1953. – 228 с. – Бібліогр. : с. 213–222.

В258616 /2

Кн. 3 / редкол. : В. Боянович (гол. ред.), В. Добровольський, І. Муратов, П. Панч, Ю. Шовкопляс. – 1953. – 220 с. – Бібліогр. : с. 185–202, 216–217.

Ж Попов 15954; Ж РЛ № 5748

Кн. 4 / редкол. : В. Боянович (гол. ред.), В. Добровольський, І. Муратов, П. Панч, Ю. Шовкопляс. – 1953. – 224 с. – Бібліогр. : с. 191–207, 219–220.

Арх. прим.

Кн. 5 / редкол. : П. Вербицький, В. Добровольський, Б. Котляров (гол. ред.), І. Муратов, М. Шаповал (заст. гол. ред.), Ю. Шовкопляс. – 1953. – 216 с. – Критика й бібліогр. : с. 201–208, 212–213.

Арх. прим.

Кн. 6 / редкол. : П. Вербицький, В. Добровольський, Б. Котляров (гол. ред.), І. Муратов, М. Шаповал (заст. гол. ред.), Ю. Шовкопляс. – 1954. – 230 с. : іл. обкл. – Критика і бібліогр. : с. 196–219, 226–227.

В258616 /6; Ж Попов 17549

Кн. 7 / редкол. : П. Вербицький, В. Добровольський, Б. Котляров (гол. ред.), І. Муратов, М. Шаповал (заст. гол. ред.), Ю. Шовкопляс. – 1955. – 236 с. – Критика й бібліогр. : с. 222–234.

Арх. прим.

Кн. 8 / редкол. : П. Вербицький, В. Добровольський, Б. Котляров (гол. ред.), І. Муратов, М. Шаповал (заст. гол. ред.), Ю. Шовкопляс. – 1955. – 226 с.

Арх. прим.

1954

23. Літературна молодь : альм. / [упоряд. Б. П. Степанюк ; ред. І. І. Гончаренко, О. Є. Носенко ; худож. К. К. Калугін] – Київ : Рад. письменник, 1954. – 412 с.

Во618183

1955

24. Збірка українських новель / всуп. ст. М. Глобенка. – Нью-Йорк : НТШ з Америці, 1955. – 351 с.

ВА598075

25. Обірвані струни : антол. поезії поляглих, розстріляних, замучених і засланих, 1920–1945 = Broken Strings : An anthology of poems of ukrainian poets killed or deported between 1920 and 1945 / вибір, передм. й довідки Б. Кравцева ; обкл. М. Бутовича ; НТШ в Америці, Укр. Вільна АН у США за матеріальною допомогою Східньо-Європейського Фонду. – Нью-Йорк : НТШ в Америці, 1955. – 431 с.

ВА798573

1956

26. Зорі на копрах : збірка творів чл. Криворіз. міськ. літ. об'єднання / упоряд. : О. Терещенко, Л. Щипко. – Дніпропетровськ : Дніпропетров. обл. вид-во, 1956. – 144 с.

Во668405

27. Пісні та романси українських поетів : [В 2 т.] / упоряд., всуп. ст. і примітки Г. А. Нудьги ; редкол. : М. П. Бажан, О. Є. Засенко, С. А. Крижанівський [та ін.] ; худож. К. К. Калугін. – Київ : Рад. письменник, 1956. – (Бібліотека поета).

Т. 1 : Українські народні пісні, записані в XVI–XVIII століттях. – 348 с. : іл. – Дод, прим. і комен. : с. 299–334.

Т. 2 : XIX-початок XX століття. – 388 с. : іл. – Дод, прим. і комен. : с. 297–377.

A122094/1–2; Айзеншток № 5183/1, № 5688/2; Попов 17432–17433

1957

28. Антологія української поезії : [В 4 т.] / упоряд. М. Рильський, М. Нагнибіда. – Київ : Держ. вид-во худож. л-ри, 1957.

Т. 1 : Поезія дожовтневої пори (кінець XVIII – початок XX сторіччя) / вступ. ст. М. Рильського «Нова українська поезія дожовтневих часів». (с. 7–68) ; біогр. довідки склав М. П. Пивоваров ; худож. оформ. : О. Ф. Юнак, В. Д. Фатальчук. – 431 с. : портр., обкл.

Т. 2 : Поезія дожовтневої пори (кінець XVIII – початок XX сторіччя) / біогр. довідки склав М. П. Пивоваров ; худож. оформ. : О. Ф. Юнак, В. Д. Фатальчук. – 428 с. : портр.

Т. 3 : Українська радянська поезія / вступ. ст. Л. Новиченка «Поезія великого сорокаріччя» (с. 5–59) ; біогр. довідки склали : І. Зуб, О. Ставицький ; худож. оформ. : О. Ф. Юнак, В. Д. Фатальчук. – 447 с. : портр.

Т. 4 : Українська радянська поезія / біогр. довідки склали : І. Зуб, О. Ставицький ; худож. оформ. : О. Ф. Юнак, В. Д. Фатальчук ; алфавіт. показ. склала Г. Г. Лозинська. – 512 с. : портр. – Алфавіт. показ. авт. : с. 423–426. – Алфавіт. показ. творів : с. 427–493.

V303177/1–4; Айзеншток № 5269/1–4

29. Державин В. = Derzhavyn V. Антологія української поезії = Anthology of Ukrainian poetry / вступ. ст. В. Державина. – Лондон : Вид-во Спільки укр. молоді у Великій Британії, здрук. Укр. Видавн. Спільки, 1957. – 564 с.

4439 укр.; 4527 укр.

30. Літературна Дрогобиччина : альм. літ. об'єднання при ред. обл. газ. «Рад. слово» / [редкол.: Б. В. Кірше, С. П. Пінчук, І. В. Рибінцев, Ф. Л. Сендзюк (відп. ред.), О. Г. Чуча ; літ ред. П. І. Шаповаленко]. – Дрогобич : Дрогоб. обл. вид-во, 1957. – 117, [3] с. : іл.

Во701522

31. Антология украинской поэзии = Атологія української поезії : [В 2 т.] / сост. М. Ф. Рыльский ; редкол. : Н. П. Бажан, В. В. Казин, Н. Л. Нагнибеда, М. Ф. Рыльский, Б. А. Турганов ; биограф. справки сост. А. Кудин . – М. : Гослитиздат, 1958.

Т. 1 : Поэзия девятнадцатого, начала двадцатого века / [вступ. ст. М. Ф. Рыльского «Новая украинская поэзия дооктябрьской поры», с. 5–35]. – 508 с. – Коротко об авторах. Биограф. справки : с. 465–494.

Т. 2 : Советская поэзия / [вступ. ст. Л. Новаченко «Поэзия великого сороколетия», с. 5–23]. – 556 с. – Коротко об авторах. Биограф. справки : с. 503–537.

В305016/1–2; Айзеншток № 6517/1–2; СКУ № 1261/1

32. Антологія української поезії : [у 4 т.] / упоряд. М. Рильський, М. Нагнибеда. – 2-ге вид. – Київ : Держ. вид-во худож. л-ри, 1958.

Т. 1 : Поезія дожовтневої пори (кін. XVIII–поч. XX сторіччя) / вступ. ст. М. Рильського «Нова українська поезія дожовтневих часів» (с. 7–68) ; біограф. довідки склав М. П. Пивоваров ; худож. оформ. : О. Ф. Юнак, В. Д. Фатальчук. – 431 с. : іл., портр.

Т. 2 : Поезія дожовтневої пори (кін. XVIII–поч. XX ст.) / біограф. довідки склав М. П. Пивоваров ; худож. оформ. : О. Ф. Юнак, В. Д. Фатальчук. – 428 с. : портр.

Т. 3 : Українська радянська поезія / вступ. ст. Л. Новиченка «Поезія великого сорокаріччя» (с. 5–59) ; біограф. довідки склали : І. Зуб, О. Ставицький ; худож. оформ. : О. Ф. Юнак, В. Д. Фатальчук. – 447 с. : портр.

Т. 4 : Українська радянська поезія / біограф. довідки склали : І. Зуб, О. Ставицький ; худож. оформ. : О. Ф. Юнак, В. Д. Фатальчук ; алфавіт. показ. склала Г. Г. Лозинська. – 512 с. : портр. – Алфавіт. показ. авт. : с. 423–426. – Алфавіт. показ. творів : с. 427–493.

В305005/1–4; Ш6(4 Укр.) А–724

33. Донбасс . лит.-худож. и общест.-полит. альм. / [глав. ред. В. Шутов ; редкол. : Е. Летюк (отв. секретарь), В. Мухин, Д. Оглоблин [и др.] ; Донецк. орг. Союза советских писателей Украины. – Сталино : обл. книж. изд-во, 1958–1960. – текст рос., укр.

Кн. 1 (35) / худож. Р. Ефименко, Д. Новодворский. – 1958. – 180 с. : илл., портр., нот. – Библиогр. : С. 179–180. – (На обл. : памятник Т. Г. Шевченко в г. Сталино; рис. В. Дубровина).

Кн. 2 (36) / худож. Д. Новодворский. – 1958. – 175 с. : илл., портр., фот., нот. – Библиогр. : С. 173–174. – (На обл. : памятник Артему (Ф. Сергееву) в Святогорске; рис. К. Чернявского).

Кн. 3 (37) / худож. К. Чернявский, Г. Домненко. – 1958. – 192 с. : илл., портр., нот. – (На облож. : площадь им. Ленина в г. Сталино; рис. К. Чернявского).

Кн. 4 (38) / худож. К. Чернявский. – 1958. – 109, [2] с. : илл., портр., фот., нот. – (На обл. : памятник малогвардейцам в г. Краснодоне; рис. К. Чернявского).

Кн. 1 (39) / худож. К. Чернявский. – 1959. – 108 с. : илл., портр., фот., нот. – (На обл. : памятник полковнику Ф. Гринкевичу в г. Сталино; рис. К. Чернявского).

Кн. 2 (40) / худож. Г. Домненко. – 1959. – 140 с. : илл., портр. – Критика и библиогр. : с. 118–140.

Кн. 3 (41) / худож. Г. Домненко, Г. Лецко. – 1959. – 130, [1] с. : илл., портр., фот. – Критика и библиогр. : с. 126–128.

Кн. 4 (42) / ред. Н. Гревцов ; редкол. : К. Тесленко (отв. секретарь), П. Беспощадный, А. Ионов [и др.]. – 1959. – 149, [1] с. : илл., фот., портр. – (На обл. : вид на шахту № 4 «Ливенка» в г. Сталино; рис. С. В. Илюшина).

Кн. 5 (43) / ред. Н. Гревцов ; редкол. : К. Тесленко (отв. секретарь), П. Беспощадный, А. Ионов [и др.]. – 1959. – 146, [2] с. : илл., фот. – Критика и библиогр. : с. 120–140.

Кн. 6 (44) / ред. Н. Гревцов ; редкол. : К. Тесленко (отв. секретарь), П. Беспощадный, А. Ионов [и др.] ; оформл. К. Чернявского. – 1959. – 166, [2] с. : илл., фот., портр. А. Чехова с автогр. – Критика и библиогр. : с. 155–164.

Кн. 1 (45) : янв.-февр. / ред. Н. Гревцов ; редкол. : К. Тесленко (отв. секретарь), П. Беспощадный, А. Ионов [и др.] ; обл. и титул К. Чернявского ; илл. в тексте А. Лукина и Г. Лецко. – 1960. – 164 с. : илл., фот., портр. – Критика и библиогр. : с. 149–161.

Кн. 2 (46) : март-апр. / ред. Н. Гревцов ; редкол. : К. Тесленко (отв. секретарь), П. Беспощадный, А. Ионов [и др.] ; обл. и титул К. Чернявского ; илл. в тексте Г. Васильченко, Г. Домненко. – 1960. – 166, [2] с. : илл., фот. – Критика и библиогр. : С. 131–148. – (На обл. : памятник В. И. Ленину в Луганске; рис. В. Козлова, Б. Назарова).

Кн. 3 (47) : май-июнь / ред. Н. Гревцов ; редкол. : К. Тесленко (отв. секретарь), П. Беспощадный, А. Ионов [и др.] ; обл. и титул К. Чернявского ; илл. в тексте Г. Васильченко, С. Савостеева, В. Сахненко. . – 1960. – 173, [3] с. : илл., портр., фот. – Критика и библиогр. : с. 140–153.

Кн. 4 (48) : июль-август / ред. Н. Гревцов ; редкол. : К. Тесленко (отв. секретарь), П. Беспощадный, А. Ионов [и др.] ; на обл. рис. С. В. Илюшина. – 1960. – 164 с. : илл., фот., портр. – Критика и библиогр. : с. 117–135.

Кн. 5 (49) : сент.-окт. / ред. Н. Гревцов ; редкол. : К. Тесленко (отв. секретарь), П. Беспощадный, А. Ионов [и др.] ; оформл. М. М. Бочарова, худож. ред. К. Чернявский, илл. в тексте В. Сахненко, В. Черноусова, В. Полоника. – 1960. – 184, [3] с. : илл., фот. – Критика и библиогр. : с. 154–167, 178–180. – (На обл. : декоративное панно В. В. Хитытко).

Кн. 6 (50) : нояб.-дек. / ред. Н. Гревцов ; редкол. : К. Тесленко (отв. секретарь), П. Беспощадный, А. Ионов [и др.] ; обл. и титул К. Чернявского ; илл. в тексте К. Чернявского, Э. Бурдынской. – 1960. – 129, [2] с. : илл., фот. – Библиогр. : с. 123–126.

В353981/ 35–50

34. Поети Канади : вірші українських робітничо-фермерських поетів / упоряд. П. Кравчук ; передм. М. Рильський, П. Кравчук ; ред. Б. П. Степанюк ; худож. І. П. Хотінок. – Київ : Рад. письменник, 1958. – 213, [3] с. : іл., портр. – Бібліогр. у прим.: с. 197–208.

Ао146205

35. Світанок : літ.-худож. альм. / Сумське літ. об'єд-ня при обл. газ. «Ленінська правда» ; редкол. : І. Голубичний, П. Ключник, М. Мінаков, І. Соколовський (ред.), А. Янін ; худож. І. Садовников, обкл. Є. Масурган. – Суми : Облвидав, 1958. – 128 с. : 6 л. іл.

Во698036

1959

36. Маяк : літ.-публіц. альм. Одес. Спілки письменників в Україні / редкол. : Є. Бандуренко (відп. ред.), Г. Вязовський, В. Гетьман [та ін.] ; худож. М. Мельман. – Одеса : Кн. вид-во, 1959.

№ 1. – 56 с. : іл., фот., портр., нот. – Бібліогр. : с. 55.

В306126/ 1

37. Розстріляне відродження: Антологія 1917–1933: Поезія – проза – драма – есей / упоряд і вступ. ст. Ю. Лавріненка. – Париж ; Мюнхен : Instytut Literacki, druk. «Biblos», 1959. – 980 с. – (Бібліотека «Kultury» ; т. 37).

ВА817211; 364 укр., 1229 укр., 5061 укр.

1960

38. Антологія українського оповідання : [В 4 т.] / авт. вступ. ст. П. Й. Колесник «Українське оповідання» (с. 5–51) ; редкол. : І. Білецький, О. Є. Засенко, Л. М. Новиченко, С. А. Крижанівський ; худож. оформл. : О. І. Юнак, В. Д. Фатальчук. – Київ : Держлітвидав УРСР, 1960. – (Декада української літератури та мистецтва).

Т. 1 : Українське оповідання дожовтневого періоду / авт. вступ. ст. П. Й. Колесник, ред. тому О. І. Білецький ; упоряд. та біогр. довідки М. М. Шумила. – 576 с. : іл., портр.

Т. 2 : Українське оповідання дожовтневого періоду / ред. тому О. Є. Засенко ; упоряд. та біогр. довідки М. М. Шумила. – 583 с. : іл., портр.

Т. 3 : Українське радянське оповідання / упоряд. та біогр. довідки М. Й. Сиротюка, ред. тому Л. М. Новиченко. – 684 с. : іл., портр.

Т. 4 : Українське радянське оповідання / упоряд. та біогр. довідки М. Й. Сиротюка, ред. тому С. А. Крижанівський. – 747 с. : портр.
В308024/1–4

39. Веселка : антол. укр. радян. худож. л-ри для дітей : [У 2 т.] / упоряд. І. П. Соболь, Б. Й. Чайковський ; редкол. : В. В. Бичко, Н. Л. Забіла, Ю. О. Збанацький ; худож. оформл. Л. Г. Скліотовського ; відповід. за вип. Л. Т. Солонько. – Київ : Дитвидав УРСР, 1960. – (Декада української літератури та мистецтва : Москва, 1960).

Т. 1 : Твори дожовтневого періоду. – 424 с. : іл., фотографіч. портр., обкл.

Т. 2 : Твори радянського періоду: Поезія. – 455 с. : фотографіч. портр., обкл.

В308103/1–2

40. Ластівка з Пряшівщини: з народної та літературної творчості українців Чехословаччини / упоряд. М. Мольнар, [передм. М. Рильського, с. 3–6, біогр. авторів, с. 238–242 ; ред. Б. С. Буряк ; худож. Г. К. Тидинян]. – Київ : Рад. письменник, 1960. – 248 с. : з заставками.

Ао151682

41. Світанок над Прутом : Зб. творів літ. групи Снятин. р-ну / [редкол. : О. Я. Іщенко, А. В. Шидловський, С. С. Слободянюк [та ін.] ; обкл. М. О. Попова]. – [Снятин] : Станіслав. обл. кн.-газ. вид-во, 1960. – 66, [2] с. : мал.

1961

42. Донбасс : двухмесяч. лит.-худож. и общест.-полит. альм. / орган Донецк. отд-ния Союза писателей Украины. – Сталино–Донбасс, 1961–2013. – текст рос., укр.

Ж28513

43. Русалка Днѣстровая. – Б.м : Видано коштом і заходом Центрального ювілейного ком. в Філядельфії для вшанування 150-ліття народин о. Маркіяна Шашкевича, 1961. – ХХ, 135 с.

2945 укр.

1962

44. Народні перлини (Українські народні пісні) / упоряд. М. Стельмах ; худож. Б. А. Коваленко. – Київ : Худож. л-ра, 1962. – 240 с.

Ао161559

45. Світанок: зб. творів письменників Сумщини / упоряд. : М. Данько, Б. Звагельський, М. Мінаков ; ред. С. В. Музиченко, худож. С. Я. Гонтар. – Харків : Кн. вид-во, 1962. – 106, [2] с.
Попов 9811; 1962 С–247 (арх.).

1963

46. Восьмеро / Ю. Бача, В. Гайний, І. Галайда, С. Гостиняк, П. Гула, Й. Збіглей, С. Макара, Й. Шелепець. – Пряшів : Словац. пед. вид-во, відділ укр. л-ри, 1963. – 321 с.
Ао273912

47. Коломийки / редкол : М. П. Бажан, О. Є. Засенко, С. А. Крижанівський [та ін.] ; упоряд. і прим. Г. М. Литвака ; вступ. ст. «Діамантові розсипи», с. 3–38 В. Г. Хоменка ; худож. К. К. Калугін. – Київ : Рад. письменник, 1963. – 208 с. : гравюра на дереві худож. К. С. Козловського. – Примітки : с. 195–206. – (Бібліотека поета).
Ао163696

48. Панорама найновішої літератури в УРСР : поезія–проза–критика / упоряд., вст. ст. і біограф. довідки І. Кошелівця. – Нью-Йорк : Пролог, 1963. – 367 с. : обкл. Я. Гніздовського, екслібрис Г. і Е. Сенишиних.
ВА622748; 366 укр.; 2567 укр.

1964

49. Гомін : літ. антол. / ред. К. Кузик, вступ. ст. К. Джуринки, обкл. : Є. Беднарчук ; віньєтки : І. Кузик. – Варшава : Укр. сусп.-культ. т-во, 1964. – 304 с. : [8] арк. іл.
Во934892; 9931 укр., 11550 укр.

1965

50. Поети Закарпаття: антологія закарпатоукраїнської поезії (XVI ст. –1945 р.) / підгот. текстів, упоряд., приміт. і вст. ст. В. Микитася, О. Рудловчак. – Пряшів : Словац. пед. вид-во, відділ укр. л-ри в Пряшеві, 1965. – 645, [13] с.

1966

51. Рідна мати моя. Вінок матері з українських пісень та віршів : [зб.] / [упоряд., підг. текст. та вступ. ст. «Образ матері», с. 5–27 В. Бойка ; ред. Ф. Ф. Скляр ; худож. В. А. Кононенко]. – Київ: Дніпро, 1966. – 328 с. : іл.
Ао173689

52. Українська радянська байка : антол. / упоряд., приміт. і вступ. ст. В. Т. Косяченка «Наш бойовий жанр», с. 3–36 ; редкол. : М. П. Бажан, О. Є. Засенко, с. А. Крижанівський [та ін.] ; худож. К. К. Калугін. – Київ : Рад. письменник, 1966. – 264 с. – (Бібліотека поета).

Ао176244; Айзеншток № 3307; Гнатишин № 409

1967

53. Антологія української пісні / Наук.-богосл. ін-т Укр. Правосл. церкви в США, Музич. від. – Нью-Йорк : Вид. Укр. Правосл. церкви, 1967.

Т. 1. : Колядки, щедрівки / зредагував і впорядкував В. Завітневич. – 669 с.

В335425 / 1

54. Веселка: антологія української художньої літератури для дітей : [В 3 т.] / упоряд., підгот. тексти та біогр. матеріали І. Соболь, Б. Чайковський, редкол. : В. Бичко, П. Воронько, Н. Забіла (гол.) [та ін.], вступ. ст. : І. Пільгук «Квіти рідної землі», с. 7–23 ; відп. за вип. Л. Солонько ; худож. В. Юрчишин. – Київ : Веселка, 1967–1969.

Т. 1 : Література дожовтневого періоду. – 1967. – 449, [6] с. : портр., обкл.

Т. 2 : Література радянського періоду. – 1968. – 425, 7 с. : іл., портр.

Т. 3 : Література радянського періоду. – 1969. – 447 с. : портр. – Алф. покажчик авт. : с. 437–439.

1967 В–381 (арх.); В327727/2–3

55. La Nouvelle vague littéraire en Ukraine / ed. M. Maslow. – Paris : Editions P.I.U.F., 1967. – 255 s.

4399 укр.

56. Шістдесят поетів шістдесятих років : антологія нової української поезії : Антологія нової української поезії / упоряд., вступ. ст. і дов. Б. Кравцева. – Нью-Йорк : Пролог, друк. «Логос», 1967. – XXI, 299 с. – Абетковий реєстр: с. 298–299.

ВА625601; 73 укр.

1968

57. Народні пісні Буковини в записах Юрія Федьковича / упоряд. і склали прим. О. І. Дей, О. С. Романець ; вступ. ст. О. С. Романця ; худож. В. І. Юрчишин. – [Харків] : Музич. Україна, 1968. – 222, [2] с. : іл., портр., нот, іл. обкл. – Прим. : с. 183–216. – (Українські народні пісні в записах письменників).

Попов 5858

58. Слово і зброя : антол. укр. поезії присвяченої УПА і революційно-визвольній боротьбі : 1942–1967 = With Word and Arms : anthology of the Ukrainian Poetry dedicated to the Ukrainian Insurgent Army (UPA) and Liberation Struggle of Ukraine : 1942-1967 / упоряд. Л. Полтава. – Торонто : Гомін України, 1968. – 415 с. – (Бібліотека українознавства / НТШ ; т. 29).

59. Тридцять українських поетес : антол. / упоряд. текстів, примітки і вступ. ст. Л. І. Міщенко «Українські поетеси дожовтневої доби», с. 3–30 ; редкол. : М. П. Бажан, О. Є. Засенко, С. А. Крижанівський [та ін.] ; ред. Г. П. Коваль ; худож. К. К. Калугін. – Київ : Рад. письменник, 1968. – 296 с. : портр. – Примітки : с. 269–284. – (Бібліотека поета).

Ао186115; Айзеншток № 3308

60. Українські поети-романтики 20–40-х років ХІХ ст. / упоряд., підг. текстів, біогр. довідки і прим. Б. А. Деркача, С. А. Крижанівського, вступ. ст. І. Айзенштока «Українські поети-романтики», с. 7–64 ; ред. М. М. Пазяк ; худож. М. П. Усов. – Київ : Дніпро, 1968. – 635, [1] с. : іл., портр. – Примітки : с. 601–624. – Список ілюстрацій : с. 625.

ВА69504

1969

61. Координати : антологія сучасної української поезії на Заході : [В 2 т.] / упоряд. Б. Бойчук, Б. Рубчак, вступ. ст. І. Фізера. – Мюнхен : Сучасність, 1969.

Т. 1 : Антологія сучасної української поезії на заході. – ХХХІІ, 365 с. – Бібліогр. : с. 347–363.

Т. 2 : Антологія поезії. – 487 с. – Бібліогр.: с. 451–476.

В345277/1; А54893/Т. 1; А54910/2; 10937 укр., 11538 укр.; 110 укр., 112 укр.

62. Літературна Бойківщина : антологія = Literary Boykoland : Anthology / В. О. Луців ; Музей Бойківщини в Самборі. – Філадельфія : Стейт Каледж, Па. : Накл. комітету Бойківщини, 1969. – 388 с. : іл. – Бібліогр.: с. 16, 378–381.

Прим. : Дарунок Оттавського відділу Канадського товариства Приятелів України.

1970

63. Антологія української класичної поезії / упоряд. і передм. М. Ласло-Куцюк. – Бухарест : Критеріон, 1970. – 318 с.

ВА595575

64. Коломийки в записах Івана Франка / упоряд. текстів, передм. та прим. О. І. Дея ; ред. Н. А. Підпала ; худож. І. Д. Принцевський. – Київ : «Музична Україна», 1970. – 136 с. : іл., портр. І. Франка, обкл. – (Українські народні пісні в записах письменників).

Айзеншток № 3825

65. Контрасти : збірка молодечої творчості (поезія, проза, музика і графіка = Contrasts : A Collection of Poetry and Prose by Young Ukrainians / вступ. ст. Ю. Лавріненка ; ред. Л. Залеська-Онишкевич. – Нью Йорк ; Принстон ; Торонто : Видає Головна пластова булава, 1970. – 150 с : іл., ноти, графіка, фото. – (Бібліотека Пластового журналу «Юнак» ; ч. 1).

1808 укр.

1971

66. Коломийки : співаник-збірка українських народних коломийок / вступ. сл. авт. ; упоряд. М. Бабчук. – Манчестер : Вид. автора, 1971. – 208 с.

7314 укр.; ШЗ(2=1Ук)/ Б-12

67. Народні перлини / упоряд. текстів та вступ. слово М. Стельмаха ; макет, худож. оформ. та впоряд. іл. матеріалу В. Юрчишина. – Київ : Дніпро, 1971. – 391 с. : кольор. іл., фот. – Список іл. : С. 369–378. – (Українські народні пісні).

Липатов 67

1972

68. Антологія української літератури=Anexa la manualele de citire pentru cl. I–iV. – Bucuresti : Editura didactica si pedagogika, 1972.

Vol. 1 / textele au fost culese, prescurtate si sdnotate de C. Drapaca ; referent I. Rebusarca. – 288 p. : іл.

В323321/1

69. Русалка Дністрова (Фотокопія з видання 1837 р.) / вступ. ст. О. Білецького «Русалка Днѣстровая», с. 3–31 ; ред. Г. Т. Сингаївська ; худож. ред. В. В. Машков. – Київ : Дніпро, 1972. – 31, ХХ, 136 с.

ВА207345; Айзеншток № 6408

70. Слов'янське небо: вірші рос., білорус., пол., чес., словац., сербо-лужиц., югосл., болг. поетів у пер. Р. Лубківського (передм.) ; ред. В. Колодій ; худож. В. Пузанкевич. – Львів : Каменяр, 1972. – 264 с. : іл. – Відом. про авт. : с. 218–257.

Ва223852

1973

71. З книги життя : антологія українського класичного оповідання / упоряд. М. Ласло-Куцюк: с. 5–14, ред. І. Ковач, обкл. Шербан Єпуре. – Бухарест : Критеріон, 1973. – 222 с.

Прим. : Дар Читальні – «Просвіти» Вінніпег, Канада.

72. Коломийки: Із джерел української пісні / упоряд. та вступ. ст. Н. С. Шумади ; худож. М. Г. Попович. – Київ : Музич. Україна, 1973. – 440 с. : грав., обкл.

Ао203504

1974

73. Вітрила : щоріч. літ. альман. / ред. А. Давидов. – Київ : Журн. «Однокласник». – 1974–2002.

Ж66816

74. Панорама найновішої літератури в УРСР : поезія – проза – критика / упоряд., вступ. ст. і біогр. довідки І. Кошелівця. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Мюнхен : Сучасність, 1974. – 701 с.

ВА624140; 5345 укр., 11174 укр.

1975

75. Антологія української поезії в Канаді : 1898–1973 = An anthology of ukrainian poetry in Canada : 1898–1973 / упоряд. Я. Славутич, редкол. : О. Гай-Головко, О. Зуєвський, Ю. Клиновий, Б. Олександрів, В. Скорупський, Я. Славутич, обкл. Я. Гніздовського. – Едмонтон : Об'єднання укр. письменників у Канаді «Слово», 1975. – 159 с.

ВА594941; 9083 укр.

76. Антологія української лірики = An anthology of Ukrainian lyric poetry / Канад. ін-т укр. студій. – Торонто : Мозаїка, 1975.

Ч. 1 : До 1919 / під ред. О. Зілинського. – 1975. – 440 с.

4316 укр., 12278 укр.

77. Колядки та щедрівки : зимова обрядова поезія трудового року / упоряд., передмов. і примітки. О. І. Дей ; ред. М. Т. Рильський ; АН УРСР, Ін-т мистецтвознав., фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. – Київ : Наук. думка, 1975. – 804 с. – (Українська народна творчість).

Гнатишин А./№420

1976

78. Український сонет : антол. / редкол. : М. П. Бажан, О. Є. Засенко, С. А. Крижанівський [та ін.]; упоряд. текстів, примітки та вступ. ст. А. М. Добрянського «Живі, грізні, огромні сонети», с. 3–20 ; грав. роботи худож. В. А. Кононенка, худож. К. К. Калугін. – Київ : Рад. письменник, 1976. – 232 с. : іл. – Примітки : с. 205–223. – (Бібліотека поета).
Ао213349; СКУ № 835

1977

79. Коломийки : зб. / упоряд. та вступ. ст. Н. С. Шумади ; грав. О. Кульчицької. – Київ : Дніпро, 1977. – 136 с. : іл. – Список іл. : С. 133–134.
Ао216991

1978

80. Антологія української лірики = An anthology of Ukrainian lyric poetry / Канад. Ін-т Укр. Студій ; вступ. ст. : Є. Бісс-Зілинська «Кілька слів про автора цієї книги», с. 7–14, О. Зілинський «Трудні шляхи зростання», с. 15–37 ; післям. М. Мушинки «Життя та україністична діяльність Ореста Зілинського», с. 389–410 ; Edit. Board : G. S. N. Luckyj, M. R. Lupul, I. L. Rudnytsky ; cover design by I. Kordiuk. – Oakville : Мозаїка, 1978.

Ч. 1 : до 1919 / під ред. О. Зілинського. – 440 с. : обкл. – Примітки : с. 411–429.

В336974/1

81. Дніпрові райдуги: антол. молоді поезії України / редкол. : Б. І. Олійник (гол.), В. В. Біленко С. С. Зінчук [та ін.], упоряд. А. І. Кацнельсон, передм. Д. Павличка «Молоді зорі», с. 7–8 ; худож. Р. З. Масаутова. – Київ : Молодь, 1978. – 608 с. : іл., портр., фот. – (Молода поезія країни).

Ао218548

82. Народні пісні в записах Петра Козланюка / укл., вступ. ст. «Народна пісня в житті і творчості Петра Козланюка», с. 5–12 і прим. Н. С. Шумади. – Київ : Музична Україна, 1978 («Жовтень» книж ф-ка, К.) . – 112 с. : іл. – (Українські народні пісні в записах письменників).

СКУ №2147; Зубков № 473

83. Українська поезія: кінець XVI – початок XVII ст. : тексти / упоряд. : В. П. Колосова, В. І. Крекотень ; вступ. ст. В. П. Колосова «Українська книжна поезія кінця XVI – початку XVII ст.» ; реценз. : І. В. Іваньо, О. Х. Коршунов, В. А. Чемерицький ; відп. ред. В. Л. Микитась ; худож. Р. К. Пахолюк ; АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : Наук. думка,

1978. – 432 с. : іл., табл., портр. князя К. К. Острозького, с. 64, автографи упоряд., обкл. – Примітки : с. 367–401. – Скорочення : с. 402–403. – Словник : с. 404–411. – Показч. імен та назв : с. 412–424. – (Пам'ятки давньої української літератури).

Білодід № 357

1979

84. Народні пісні в записах Марка Вовчка : двісті українських пісень / передне сл. М. Вовчка ; упоряд., післям. і прим. О. І. Дея ; худож. В. М. Дозорець. – Київ : Музич. Україна, 1979. – 216 с. : іл., нот., кн. в обкл. – (Українські народні пісні в записах письменників).

1979/ В–613 (арх. прим.)

85. Українські діти – наше майбутнє : збірник виховних матеріалів і антологія : Діти та молодь в українській літературі = Ukrainian children – our future: a collection of educational essays : the child in Ukrainian literature : an anthology / ред. та вступ. ст. Я. Чумака ; Українсько-Канадська Фундація ім. Т. Шевченка. – Toronto : Dobra Knyshka, 1979. – 299 с. : обкл. Е. Козака, екслібрис Галини і Євгена Сенишиних. – (Добра книжка ; вип. 212).

ВА594894; 9129 укр.

1981

86. Антологія української радянської одноактної п'єси : [у 3 т.] / упоряд. А. П. Варламов ; худож. В. Б. Бродський. – Київ : Мистецтво, 1981.

Т. 1. – 231, [1] с.

Т. 2. – 207, [1] с.

Т. 3. – 227, [5] с.

A122711/1–3; A122722 / 1

87. Космічний акорд : вірші укр. радян. поетів / упоряд. В. Лучук ; вступ. сл. Б. Олійника «На орбітах творчого розвою», с. 3–4 ; худож. оформ. В. В. Машкова. – Київ : Молодь, 1981. – 175, [1] с. : репродук. з картин космонавта О. Леонова і худож. А. Соколова.

Ао228052

1982

88. Аполлонова лютня : київські поети XVII–XVIII ст. / упоряд. та примітки В. Маслюка, В. Шевчука, В. Яременка, за ред. В. Кречотня, передм. В. Яременка «Два століття київської поезії», с. 5–20 ; худож. оформ. В. О. Гордійчука, В. С. Мітченка. – Київ : Молодь, 1982. – 318, [2] с. : кольор. іл. – Примітки : с. 286–311. – (Києву – 1500 років).

Ао231938

89. Вічно молодий. 1500-літній Київ у радянській поезії / упоряд. П. І. Осадчук, худож. В. Я. Чебанік. – Київ : Рад. письменник, 1982. – 286, [2] с. : іл., рукопис вірша та автограф М. Рильського.

Ао229747

1983

90. Народні оповідання / АН УРСР ; Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського ; упоряд., прим. С. В. Мишанича ; редкол. : О. І. Дей (голова), І. П. Березовський, М. М. Гордійчук [та ін.] ; відп. ред. М. М. Пазяк ; худож. Д. Д. Грибов. – Київ : Наук. думка, 1983. – 504 с. – Прим., дод. : С. 471–502. – (Українська народна творчість).

ВА399078

91. Світовий сонет : антол. / пер., передм., дов. про авт. та прим. Д. Павличка ; ред. С. К. Жолоб ; худож. В. М. Флакс. – Київ: Дніпро, 1983. – 470, [2] с. : іл., обкл.– Відом. про авт.: с. 426–444. – Примітки : с. 445–451.

Ао234104

92. Слов'янська ліра: Зб. : 3 рос., білорус, пол., чес., словац., серболужиц., болг., серб., хорв., словен., македон. поезії / упоряд. та пер. Р. Лубківського ; передм. Д. Павличка «Мотив поступу й життя», с. 5–8 ; худож. оформл. А. Пономаренка. – Київ: Дніпро, 1983. – 421, [3] с. : іл.

Ао233631

93. Українська література XVIII ст. : Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / АН УРСР ; всуп. ст. «Українська література XVIII ст.», с. 5–28, упоряд. і примітки О. В. Мишанича, редкол. : І. О. Дзеверін (гол.), М. Г. Жулинський (заступ. гол.), М. Т. Яценко (заступ. гол.) [та ін.] ; ред. тому В. І. Кречотинь ; худож. В. М. Дозорець. – Київ : Наук. думка, 1983. – 694, [2] с. – Бібліогр. у прим. : с. 641–683. – Поясн. слів : с. 684–689. – (Бібліотека української літератури. Дожовтнева українська література).

ВА402126; Непокупний ВА

1984

94. Антологія української поезії : [В 6 т.] / редкол. : М. П. Бажан, П. М. Воронько, І. О. Дзеверін, І. Ф. Драч [та ін.] ; худож. В. М. Дозорець. – Київ : Дніпро, 1984–1986.

Т. 1. : Українська дожовтнева поезія : твори поетів XI–XVIII ст. / упоряд., авт. біогр. довідок В. О. Шевчук ; прим. В. М. Маслюка, В. О. Шевчука ; ред. тому М. П. Бажан. – 1984. – 454, [2] с. – Примітки : с. 411–433. – Словник антич. та біблійних імен і назв : с. 434–443.

Т. 2. : Українська дожовтнева поезія : твори поетів XIX ст. / упоряд., авт. біогр. довідок М. С. Грицай, Н. Й. Жук, П. М. Сіренко ; ред. тому І. Ф. Драч. – 1984. – 327, [1] с. : іл., портр.

Т. 3. : Українська дожовтнева поезія : твори поетів XIX–поч. XX ст. / упоряд., авт. біогр. довідок М. С. Грицай, Н. Й. Жук, П. М. Сіренко ; ред. тому Д. В. Павличко. – 1984. – 303, [1] с. : іл., портр.

Т. 4. : Українська радянська поезія : твори поетів, які ввійшли в л-ру в 1917–1932 рр. / упоряд., авт. біо-біогр. довідок С. А. Крижанівський ; ред. тому Л. М. Новиченко. – 1985. – 422, [2] с. : іл., портр.

Т. 5. : Українська радянська поезія : твори поетів, які ввійшли в л-ру в 1933–1958 рр. / упоряд. текстів, авт. біогр. довідок М. М. Острик ; ред. тому М. Л. Нагнибіда. – 1985. – 509, [3] с. : іл., портр.

Т. 6. : Українська радянська поезія : твори поетів, які ввійшли в л-ру після 1958 р. / упоряд., авт. біо-біогр. довідок І. В. Зуб ; ред. тому І. О. Дзеверін. – 1986. – 445, [3] с. : іл. портр. – Алф. покаж. авт. : с. 426–429.

В332856/1–6; П2030/1

95. Київ : антологія : статті і поезії про українську столицю = Kyiv : Anthology / упоряд. і авт. анотацій Л. Полтава ; Організація Оборони Чотирьох Свобід України. – Нью Йорк : Асоц. діячів укр. культури, 1984. – 128 с. : іл.

До 100-ліття Хрещення України-Руси

96. Кобзарева зоря : поезії радянських поетів про Т. Г. Шевченка : зб. / упоряд. та вступ. сл. П. І. Осадчука «Дума про Шевченка», с. 3–10 ; худож. М. П. Вуєк. – Київ : Рад. письменник, 1984. – 262, [2] с. : 1 іл., портр.

ВА408432

97. Першовірш : Вірші, спогади, есе (антологія першого вірша) / упоряд. В. Я. Бурбан, наук. ред. М. Ф. Слабошпицький ; худож. оформл. Р. З. Масаутової. – Київ : Молодь, 1984. – 168 с. : іл., портр.

Ао237543

98. Пісні Купідона : любовна поезія на Україні XVI–поч. XIX ст. : зб. / упоряд. та прим. В. О. Шевчука, передм. О. Мишанича «Давня українська любовна поезія», с. 5–16, за ред. В. Колосової ; худож. оформ. В. С. Мітченка ; іл. В. О. Гордійчука. – Київ : Молодь, 1984. – 337, [14] с. : іл. – Примітки : с. 320–338.

Ао237120

99. У вінок Каменяреві [вірші українських поетів, присвячені І.Франкові] / упоряд., передм. В. І. Лучука «Українські поети – великому каменяреві», с. 5–12 ; худож. оформл. К. Д. Ткаченко, Л. І. Тафічук ; Редакція іст.-філол. л-ри (зав. ред. Г. Я. Луцак). – Львів : Вища школа, вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1984. – 141, [3] с.

Ао235465; 1984 У–11 (арх.)

100. Веселка : антол. укр. л-ри для дітей : [В 3 т.] / редкол. : М. Г. Жулинський (гол. редкол.), Ю. О. Збанацький, О. Д. Іваненко [та ін.] ; худож. І. М. Гаврилук. – Київ : Веселка, 1984–1985.

Т. 1 : Твори дожовтневого періоду : для ст. шк. віку / упоряд., літ.-критич. нариси Б. Й. Чайковського ; передм. (с. 8–20) І. І. Пільгука «Квіти рідної землі». – 1984. – 552 с. : іл., портр.

Т. 2 : Твори радянського періоду: Поезія : для молодш. та серед. шк. віку / упоряд, біогр. нариси, передм. (с. 6–29) Б. Й. Чайковського «Революцією народжена». – 1984 – 503,[1] с. : іл., портр.

Т. 3 : Твори радянського періоду: Проза / упоряд, біогр. нариси Б. Й. Чайковського ; передм. (с. I–XX) М. Г. Жулинського «Випробування дитинством». – 1985. – 676 с. : іл., портр. – Алфав. покажч. авт. : с. 670–672.

В332757/1–3

1985

101. Народні пісні в записах Миколи Гоголя / вступ. ст. «Про малоросійські пісні» М. В. Гоголя, с. 5–10 ; упоряд., післямова і прим. О. І. Дея ; спец. наук. ред. Л. С. Каширіна ; худож. В. Г. Котляр. – Київ : Музич. Україна, 1985. – 208 с. : портр. М. Гоголя. – Дод. (ноти) : С. 164–189. – Прим. : С. 190–201. – (Українські народні пісні в записах письменників).

ВА437671

102. Чари кохання: любовна лірика українських поетів ХІХ–початку ХХ ст. / упоряд., передм. «Ніжне джерело людської краси», с. 5–12 та примітки В. Яременка ; худож. В. А. Кононенко. – Київ : Молодь, 1985. – 302, [2] с., 4 л. іл., обкл. – Примітки : с. 283–292.

Ао239618

1986

103. Антологія радянської одноактної драматургії : [У 3 вип.] / редкол. : М. Я. Зарудний (голова), О. О. Кулик (упоряд.), С. К. Соломоненко (зав. ред.) [та ін.] ; худож. М. М. Халява. – Київ : Мистецтво, 1986–1987.

Вип. 1. – 1986. – 253, [3] с.

Вип. 2. – 1986. – 208 с.

Вип. 3. – 1987. – 230, [2] с.

В334199/1–3

104. Земна нев'януча краса : українська пейзажна лірика : зб. / упоряд. текстів Л. Масенко, А. Німенка ; упоряд. іл. матеріалу Н. М. Присталенко ; худож. С. Р. Ойхман. – Київ : Дніпро, 1986. – 454, [2] с. : іл. – Список ілюстрацій : с. 439–443.

Ао242280

105. Народні перлини : укр. народна поетична творчість / упоряд., вступ. ст. М. Корсюка. – Бухарест : Критеріон, 1986. – 214 с.

ВА516979; 13489 укр.

106. Оріон золотий : любовна лірика українських радянських поетів / упоряд., вступ «Животворящий вогонь», с. 3–4 та примітки В. Лучука ; худож. оформл. В. А. Кононенко. – Київ : Молодь, 1986. – 430, [2] с. : іл., обкл. – Примітки : с. 402–406.

Ао242831

1987

107. Русалка Дністровая : фолькл.-літ. альм. «Руської трійці» / вступ. ст. «Подвиг, про який не забуває український народ», с. 7–23, приміт., підгот. текстів М. Й. Шалати ; худож. оформ. В. С. Мітченка. – Київ : Дніпро, 1987. – 206, [2] с. : портр. М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького, іл.

ВА464771; П2215

108. Русалка Дністрова / Ін-т-заповід. М. Шашкевича ; вступ. ст. М. Марунчак, Я. Розумний. – Фотокоп. з вид. 1837 р. – Вінніпег, 1987. – 138 с. : іл.

2893 укр.4809 укр.

109. Українська література XVII ст. : синкретична писемність, поезія, драматургія, белетристика / АН УРСР ; редкол. : І. О. Дзевєрін (голова), М. Г. Жулинський (заступ. голови), М. Т. Яценко (заступ. голови) [та ін.] ; вступ. ст. «Українська література XVII ст.», с. 5–24, упоряд., прим. В. І. Крєкотня ; ред. тому О. В. Мишанич, І. О. Дзевєрін ; худож. В. М. Дозорець. – Київ : Наук. думка, 1987. – 605, [3] с. : іл. – (Бібліотека української літератури. Дожовтнева українська література). – Бібліогр. в прим.: с. 511–586. – Прим. : с. 587–598.

ВА467739

110. Українські поети-романтики : поет. твори / АН УРСР ; редкол. : І. О. Дзевєрін (голова), М. Г. Жулинський (заступ. голови), М. Т. Яценко (заступ. голови), Ю. Е. Григор'єв (секретар) [та ін.]; упоряд. і приміт. М. Л. Гончарука ; вступ. ст. «Українська романтична поезія 20-60х років XIX ст.», с. 5–36 та ред. тому М. Т. Яценко ; худож. В. М. Дозорець. – Київ :

Наук. думка, 1987. – 589, [3] с. – (Бібліотека української літератури : Дожовтнева українська література). – Прим. : с. 505–572. – Пояс. слів : с. 573–578.

ВА457673

1988

111. Вітер з лиману : поезії / упоряд. : В. П. Бойченко, Є. Г. Мірошніченко, Е. І. Январьов ; худож. : Л. О. Соколов, В. О. Соловійов. – Одеса : Маяк, 1988. – 237, [3] с. : іл.

Ао247152

112. Люблю тебе, мій Крим : вірші укр. рад. поетів про Крим / упоряд., авт. вступ. ст. Д. А. Кононенко ; худож. М. Я. Дудченко. – Сімферополь : Таврія, 1988. – 158, [2] с. : іл.

Ао248103

113. Українська література XIV–XVI ст. : апокрифи, агіографія, паломницькі твори, історіографічні твори, полемічні твори, перекладні повісті, поетичні твори / АН УРСР ; редкол. : І. О. Дзевєрін (голова), М. Г. Жулинський (заступ. голови), М. Т. Яценко (заступ. голови) [та ін.], авт. вступ. ст. «Українська література XIV–XVI ст.», с. 5–28 і ред. тому В. Л. Микитась ; упорядкув. і прим. : В. П. Колосової, В. Д. Литвинова, В. Л. Микитась [та ін.] ; худож. В. М. Дозорець. – Київ : Наук. думка, 1988. – 597, [3] с. – (Бібліотека української літератури. Дожовтнева українська література). – Бібліогр. в прим. : с. 523–580. – Пояс. слів : с. 581–592.

ВА482126

114. Українська поезія XVII століття : (перша половина) : антол. / редкол. : І. Ф. Драч, В. Р. Коломієць, Л. В. Костенко [та ін.] ; ред. О. В. Лупій ; вступ. ст. «Українська поезія першої половини XVII ст.», с. 5–28 та прим. В. В. Яременка ; худож. М. П. Вуєк. – Київ : Рад. письменник, 1988. – 358, [2] с. : іл., фронтиспіс – герб війська Запорозького. – (Бібліотека поета). – Містить бібліогр. посилання. – Прим. : с. 342–353.

Ао248174

115. Марсове поле : [В 2 кн.] / упоряд., вступ. ст., біогр. довідки і прим. В. О. Шевчука ; худож. В. О. Гордійчук. – Київ : Молодь, 1988–1989.

Кн. 1 : Героїчна поезія на Україні X першої половини XVII століть / вступ. ст. В. Шевчука «Героїчне у поетичному дієписі народу», с. 5–14. – 1988. – 278, [2] с. : іл., обкл. – Прим. : с. 240–275.

Кн. 2 : Героїчна поезія на Україні, друга половина XVII–поч. XIX століть / ред. М. Г. Василенко. – 1989. – 383, [1] с. : іл., обкл. – Прим. : с. 334–375.

А122850/1–2; 1988 М–28 (арх.)

1989

116. Вітрила'89 : Молода поезія України, Молода проза України, Творча майстерня / упоряд. Л. В. Голота ; ред. І. А. Малкович ; худож. оформ. С. Г. Тарасенка. – Київ : Молодь, 1989. – 215, [1] с., портр., фот. – Біогр. відом.

Ж66816

117. Калинова сопілка : антол. укр. нар. творчості: Казки, анекдоти, легенди, перекази, оповід. : для ст. шк. віку / редкол. : І. П. Березовський (голова), Я. П. Гоян, С. В. Мишанич, Н. С. Шумада ; упоряд., передм., прим. О. Ю. Бріциної, Г. В. Довженок, С. В. Мишанича ; худож. оформ. В. Вересюка ; упоряд. іл. матеріалу С. М. Музиченка ; на фронтисписі : М. Тимченко, І. Скицюк, О. Скицюк. Казка. Темпера. Київ. 1980. – Київ : Веселка, 1989. – 615, [1] с. : іл. – Умовні скороч. викор. джерел : с. 573–575. Прим. : с. 576–593. – Словник застар. та діалект. слів : с. 594–601. – Алф. покажч. : с. 602–608.

1989 К–17 (арх.)

118. Молода муза : антол. західноукр. поезії поч. ХХ ст. / упоряд., приміт., переднє сл. В. І. Лучука «Повернення навіки», с. 5–11 ; ред. І. А. Малкович ; худож. оформ. В. І. Глазунова. – Київ : Молодь, 1989. – 327, [1] с. : фотоіл. (портр.). – Прим. : с. 314–321.

Ао251202

1990

119. Вісімдесятники : антол. нової укр. поезії = Poets of the Eighties : An Antology of New Ukrainian Poetry / упоряд. І. Римарука ; передм. М. Рябчука «Ми помрем не в Парижі», с. хі–хviii. – Едмонтон : Канад. ін-т укр. студій : Альберт. ун-т, 1990. – ХVІІІ, 205 с. – Про авт. та їх вірші : с. 199–205.

ВА517738; 12320 укр.

120. Дерево пам'яті : книга історичного оповідання : для ст. шк. віку : [В 4-х вип.] / упоряд. В. Шевчук, редкол. : О. М. Апанович та ін., оформ. І. Гаврилюка. – Київ : Веселка, 1990–1995. – (Золоті ворота. Історична бібліотека для дітей).

Вип. 1 : Від найдавніших часів до 1648 р. / упоряд., авт. передм. та приміт. В. О. Шевчук. – 1990. – 606, [1] с., [8] арк. іл. : іл. – Бібліогр. в приміт. : с. 561–595.

Вип. 2 : Від 1648 р. до початку ХХ століття / упоряд. Ю. Хорунжого, В. Шевчука. – 1992. – 554, [3] с., [16] арк. іл.

Вип. 3 : Світова історія / упоряд. текст. та іл., авт. передм., с. 5–16 й прим. Ю. Хорунжий. – 1991. – 509, [2] с. : іл., [16] арк. іл.

Вип. 4 : Присвячений митцям минулого / упоряд. текстів та іл., передм., приміт. В. Шевчука. – 1995. – 392, [4] с., [8] арк. фотоіл. – Бібліогр. в приміт. : с. 360–383.

В337484/1–4

121. Карпатська замана: зб. тв. укр. письменників Чехословаччини / упоряд. : Ф. М. Ковач, О. В. Мишанич, М. П. Роман ; вступ. ст. Д. Павличка «Карпатська замана», с. 5–18 ; ред. В. І. Міщенко ; худож. В. А. Радько. – Київ : Рад. письменник, 1990. – 383, [1] с. : іл.

Ао251860

122. Найдорожчий скарб: слово про рідну мову: поезії, вислови / упоряд. В. І. Лучук ; ред. В. Р. Коломієць ; худож. А. В. Мокієнко. – Київ : Рад. письменник, 1990. – 390, [2] с. : іл. – Прим. : с. 381–382.

Ао253181

123. Поезія 90'2 : зб. / редкол. : М. Вінграновський, В. Коломієць, Р. Лубківський [та ін.] ; упоряд. Л. В. Голота ; худож. А. Ф. Пономаренко. – Київ : Рад. письменник, 1990.

Вип. 2. – 231 с. : іл.

Ж64409

124. Прамісто = Urstadt : антологія нової української поезії / пер. і упоряд. І. Фрідріх. – Київ : [Б. в.], 1990. – 71, [1] с. : портр. – (Бібліотека журналу «Час»). – Текст укр. і нім.

Зміст : О. Батюк, В. Борисполець, О. Бригинець, В. Жовнорук, Лорік, К. Ляшев, Я. Макар, М. Мицицей, В. Стах, В. Халахур.

125. «Українська хата» : поезії. [опубл. в журн.], 1909–1914 / [упоряд., вступ. ст. : «Хатяни» й український неоромантизм», с. 3–28, біогр. довідки, прим. В. Шевчука ; ред. М. Г. Василенко ; худож. оформ. С. П. Савицького]. – Київ : Молодь, 1990. – 263, [1] с. – Прим. : с. 249–257.

Ао254055

126. Хортиця : укр.-рос. літ.-худож. та громад.-політ. часоп. Запоріж. краю / Запоріж. орг. спілки письм. України ; голов. ред. Г. Лютий. – Запоріжжя : Хортиця, 1990–2019.

Ж68179

1991

127. Волинь: всеукр. сусп.-політ., літ.-мист. часопис / ред. А. Якубюк. – Луцьк : [б.в.], 1991–2005.

Ж14405

128. Дзвінок з минулого: вірші, оповідання, казки, байки, загадки, приповідки / упоряд., загальна ред., передм. та приміт. В. Лучука, худож. Д. Заруба. – Київ : Веселка, 1991. – 303 с. : іл., [8] арк. іл. – (Рідній школі).

129. Золотий гомін: українська поезія світу / ред.-упоряд. А. К. Мойсеєнко, худож. П. С. Єременка. – Київ : Молодь, 1991.

Вип. 1. – 350 с. : іл.

A122917/1

130. Позаяк Ю. Пропала грамота : поезії / Ю. Позаяк, В. Недоступ, С. Либонь. – Київ : Рад. письменник, 1991. – 102 с.

Ао254898

131. Розсипані перли: поети «Молодої Музи»: антологія / упоряд., авт. передм. та прим. М. М. Ільницький, упоряд. іл. матеріалу Х. І. Саноцька, фоторепрод. картин з фондів музеїв м. Львова П. Т. Семенюка. – Київ : Дніпро, 1991. – 710 с. : фот., репрод.

ВС28645

1992

132. Акорди : Антологія української лірики від смерті Шевченка / упоряд. І. Я. Франко. – Репр. вид. – Київ : Веселка, 1992. – 343 с. : іл. – (Українське відродження).

ВС29356

133. Атом серця: збірник української поезії першої половини ХХ століття : для ст. шк. віку / упоряд., передм., приміт. Ю. Коваліва, худож. оформл. Б. Сушка. – Київ : Веселка, 1992. – 349, [1] с., [8] арк. портр. – (Шкільна бібліотека).

ВА545351

134. Гуманітарна допомога : [поезія] = Humanitare Hilfe / О. Бригинець, В. Борисполець, В. Жовнорук ; [пер. з укр. І. Фрідріх]. – Київ : Слово, 1992. – 63 с. – Текст укр., нім.

135. Курінь : літ.-мист. альман. – Збараж : Вид. галицько-волинського братства і малого просвітн. підприємства «ПеГас», 1992–2021.

Вип. 1. – 1992. – 53 с.

Вип. 2. – 1992. – 48 с.

Вип. 3. – 1993. – 48 с.

Вип. 4. – Кременець, 1993. – 48 с.

Вип. 5. – Кременець, 1994.

Вип. 6. – Кременець, 1993. – 50 с.

Вип. 7. – Кременець, 1995. – 50 с.

136. Лель : іл. літ.- худож. та наук.-попул. журн. про кохання / Фірма «Деркул». – Київ : [б. в.], 1992 – 2003.

Ж68483

137. Літературний Чернігів: щокв. мистец. і громад.-політ. журн. літ. спілки «Чернігів» / Літ. спілка «Чернігів» ; редкол.: М. Ткач (голов. ред.), В. Савенок, В. Сапон [та ін.]. – Чернігів : [б. в.], 1992–2018.

Ж68693

138. Моя карпатська Україно! : поетична антологія / упоряд., ред. та післяслово І. М. Ребрика. – Ужгород : Бокор, 1992. – 214 с.

ВА548023

139. Слобожанщина : альм. літераторів Сумщини / Сум. орг. Нац. спілки письмен. України ; редкол.: О. Столбін (голова), А. Гризун, П. Охріменко. – Суми : Мрія-1, 1992–2020.

Вип. 1. – 1992. – 155 с. : фот.

Вип. 2. / худож. Д. Кобузан, В. Ломака (екслібриси). – 1993. – 184 с. : іл., фот.

Вип. 3. / упоряд. О. Столбін ; гол. ред. В. Вовчанецький. – 1997. – 124 с. : мал., портр., літогр.

Вип. 4. / упоряд. О. Столбін ; гол. ред. В. Вовчанецький ; худож. Е. Ледньов. – 1999. – 132 с. : іл., портр., екслібрис.

Ж68700

140. Сто поезій ста поетів / упоряд. М. Ф. Федунець. – Хмельницький : Поділля, 1992. – 112 с. – (Хмельницька антологія).

ВА568455

141. Стрілецька Голгофа : спроба антології : збірник / упоряд., авт. вступ. ст. і прим. Т. Ю. Салига. – Львів : Каменяр, 1992. – 399 с. : іл., портр.

ВА547931

142. Українська поезія : середина XVII століття / АН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка ; упоряд., вступ. ст. та приміт. В. І. Кречотня, М. М. Сулими, худож. Є. В. Чурій. – Київ : Наук. думка, 1992. – 680 с. : іл. – Бібліогр. в приміт. : с. 583–651. – Алф. покажч.: с. 652–663. – (Пам'ятки давньої української літератури).

ВС29719

1993

143. Атом серця : Укр. поезія першої половини ХХ століття : для ст. шк. віку / упоряд., передм., приміт. Ю. Коваліва, худож. оформл. Б. Сушка. – 2-е вид. – Київ : Веселка, 1993. – 350 с. : 8 арк. портр. – (Шкільна бібліотека).

144. З облоги ночі : зб. невірливої поезії України 30-80 рр. / упоряд. М. О. Самійленко (передм.) ; ред. В. І. Міщенко ; післямова З. Красівського ; худож. оформ. Г. В. Мокієнко. – Київ : Укр. письменник, 1993. – 493, [3] с. : портр.

ВА550156

145. На хресті голодомору : поетич. антол. / упоряд. : Ю. Г. Каплан, В. О. Забаштанський. – Київ : РИФ, 1993. – 107, [6] с.

ВА553146

146. Очима серця: Ув'язнена лірика / упоряд. В. І. Боровий, худож. оформ. В. Є. Бондар. – Харків : Основа, 1993. – 384 с. : іл.

Желехівський № 490

147. Поза традиції : антологія української модерної поезії в діаспорі = Beyond tradition : an anthology of modern Ukrainian poetry in diaspora / упоряд. Б. Бойчук, ред. І. Макарик (відп. ред.), Д. Струк, І. Фізер. – Київ ; Торонто ; Едмонтон ; Оттава : Вид-во Канад. ін-ту укр. студій, Альберт. ун-т, 1993. – 473 с.

ВА603989; 10326 укр.

148. Холодний яр : часоп. Черкас. обл. орг. Нац. Спільки письм. України / Черкас. обл. орг. Нац. Спільки письм. України ; голов. ред. Г. П. Білоус. – Черкаси : Відлуння-Плюс, 1993–2012.

Ж69031

1994

149. Молоде вино : антол. поезії / упоряд. М. Розумний, С. Руденко. – Київ : Смолоскип, 1994. – 231, [1] с. : іл., портр. – (Творча асоціація «500»).

Ш6 (4Укр)7 М–21

1995

150. Антологія літератури Сумщини / Сум. обл. орг. Спільки письмен. України ; упоряд. та передм. О. П. Столбіна. – Суми : Слобожанщина, 1995. – 234 с. : іл.

ВА564131

151. Бу-Ба-Бу: Тимчасово виконуючи обов'язки / Магістрів Г/ри в осробах Патріарха Бу-Ба-Бу Ю. Андруховича (нар. 13.3.60), Підкарб'я

Бу-Ба-Бу О. Ірванця (нар. 24.1.61), Прокуратора Бу-Ба-Бу В. Неборака (нар. 09.5.61), зібрані з нагоди сторіччя (34+33+33) їхніх уродин, яке виповнилося 9 травня 1994 року від Різдва Христового ; худож. В. Кауфман. – Львів : Каменяр, 1995. – 256 с. : іл.– (Бібліотека міжнародної школи україністики. Сер. «Кінець тисячоліття»)

ВА563572

152. Веселки ріднокраю : антологія дитячої літератури : Придніпров'я за останні 110 років / упоряд. І. М. Прокопенко, В. Л. Чемерис, під загал. ред. Г. П. Бідняка. – Дніпропетровськ : Дніпро, 1995. – 191 с. : іл.

ВА563376

153. Десять українських прозаїків : антологія сучасної прози / упоряд., передм., бібліогр., літ. ред. В. Медвідя. Десять українських поетів : антологія сучасної поезії / упоряд., передм., бібліогр., літ. ред. В. Медвідя. – Київ : Роккард, 1995. – 162, 94 с. – (Бібліотечна серія. Бібліотека «Пантократор»). – Книга-«переверт».

ВА563933

154. Жарти-смішки та правди трішки / упоряд. О. М. Єфімов. – Київ : Довіра, 1995. – 415 с. – (Антологія світового анекдоту).

ВА570613

155. За вольную волю : поет. антол. / упоряд. І. Г. Пашук. – Рівне : [Б. в.], 1995. – 125 с.

ВА591435

156. На нашій, на своїй землі : антол. різномов. поезії України / упоряд. А. К. Мойсієнко. – Київ : Гол. спец. редакція літ-ри мовами нац. меншин України, 1995.

Кн. 1 : Білоруська, гагаузька, грецька, грузинська, єврейська, кримськотатарська, литовська, німецька. – 413 с.

A122980/Кн. 1

157. Привітання життя 94 : зб. поезій учасників конкурсу на здобуття Літ. премії ім. Богдана-Ігоря Антонича за 1994 рік / упоряд. і передм. М. М. Ільницький. – Львів : Каменяр, 1995. – 111 с.

ВА564198

158. Пригоди Івана Сміхована, або найповніша антологія Придніпровського гумору від козацьких часів до наших днів : гуморески, усмішки, дотепи та байки / упоряд. В. Л. Чемерис, під заг. ред. Г. П. Бідняка. – Дніпропетровськ : Дніпро, 1995. – 200 с.

ВА565698

159. Світ пригод: пригоди, фантастика, детектив / ТзОВ «Універсум». – Львів : [б.в.], 1995–2003.
Ж15980

160. Світанок над Базавлуком : вірші / упоряд. Л. Ф. Алексаха. – Дніпропетровськ : Січ, 1995. – 62 с.
АО258268

161. Тексти тексти : антологія прози / редкол. : А. Кокотюха, Р. Кухарук, М. Розумний, С. Руденко. – Київ : Смолоскип, 1995. – 304 с. – (Творча асоціація «500»).

ВА564638

162. Тисячоліття : поетичний переклад України–Русі / упоряд. М. Н. Москаленко, ред. І. М. Римарук. – Київ : Дніпро, 1995. – 692, [1] с. : іл.

ВА564021

1996

163. Молода нація: альманах / редкол: П. Вознюк (голов. ред.), Л. Білик, В. Верстюк [та ін.]. – Київ : Смолоскип, 1996–2015. Вип. 1–53.
Ж69065

164. Привітання життя'95 : зб. поезій учасників конкурсу на здобуття Літ. премії ім. Б.-І. Антонича за 1995 р. / упоряд. і передм. «Серцебиття молодій поезії», с. 5–8 М. Людкевич ; худож. оформ. В. І. Сави. – Львів : Каменярь, 1996. . – 151 с. : портр.

ВА570699

165. «Святі чуття, закладені в молитву...» : антол. укр. молитви : [У 2 кн.] / упоряд. і авт. вступ. ст. «Молитва, як сонце, вічна...» (Жанр молитви в українській літературі), с. 3–10 В. І. Антофійчук ; відпов. за вип. М. І. Юрійчук ; літ. ред. О. В. Лупул ; Чернівець. держ. ун-т ім.

Ю. Федьковича ; Наук.-дослід. центр буковинознавства ; Обл. наук.-метод. ін-т освіти. – Чернівці : Рута, 1996.

Кн. 1. – 152 с. – Бібліогр. : с. 133–147.

Кн. 2. – 187 с.

В341944/ 1–2

166. Соло: антол. одного вірша / упоряд. і ред. Г. Литвинова, І. Лобовик ; худож. І. Якубовська. – Київ : Я, ти, ми, 1996. – 144 с. : іл., портр.

ВА568714

167. Українська духовна поезія XVII–XX ст. : антол. / ред.- упоряд. Є. Рязанов. – Київ : [Б. в.], 1996. – 160 с.

BA572729

168. Український футуризм : Вибрані сторінки = Az Ukran futurizmus : Szemelvények / уклад. і комент. М. Сулима, передм. І. Удварі, ред. А. Гедеш ; Пед. ін-т ім. Дьордя Бешшенєї. Фак. укр. і русин. філол. – Ніредьгаза : [б.в.], 1996. – 256 с. – Коментарі : с. 244–249. – Тит. арк., передм. парал. угор.

BA581623; IB205170; 12076 укр.; 6859 укр.

169. From three worlds : New Ukrainian writing / Ed. by E. Hogan, A. Melnyczuk, M. Naydan, M. Riabchuk, O. Zabuzhko. – Boston, MA : Zephyr Press, 1996. – 282 p. : ill. – (Glas new Russian writing, 12).

170. Яворове листя : твори письменників Івано-Франківщини / упоряд. М. Андрусак. – Коломия (Івано-Франків. обл.) : Вік, 1996. – 216 с.

1997

171. Близнята ще зустрінуться : антол. драматургії укр. діаспори / упоряд., силуетки і вступ. ст. «Драматургія української діаспори», с. 9–32 Л. Залеської Онишкевич ; худож. оформл. сер. І. Гаврилюка ; іл. Н. Денисової. – Київ : [Б. в.] ; Львів : Час, 1997. – 627 с. : іл., [5] л. іл. : фот. – (Українська модерна література).

BA578887

172. Боян. Поезія'97 : зб. / упоряд. та ред. В. Коломійця ; худож. Л. Горлова. – Київ : Укр. письменник, 1997. – 271 с.

Ж64409

173. Вечеря на дванадцять персон : Житомирська прозова школа... / В. Шевчук, А. Шевчук, Є. Концевич [та ін.] ; упоряд., передм. «Золота жила української прози», с. 5–12 , літ. ред. В. Даниленка ; голов. ред. М. Малюк ; худож. оформл. Л. Дікарев. – Київ : Генеза, 1997. – 538, [6] с. : іл. – Довідки про авт. : с. 529–535. – (Літературний проект каналу 1+1).

BA582109

174. Золотий гомін : Укр. поезія світу / упоряд. і передм. А. К. Мойсієнка ; худож. оформл. В. Чуприніна ; відп. за вип. Т. В. Мизгаєва. – Київ : Гол. спец. ред. л-ри мовами нац. меншин України, 1997. – 541, [3] с. : іл.

Ао259479

175. Іменник : антол. дев'яностих / упоряд. : А. Кокотюха (передм.), М. Розумний ; худож. Я. Кохан. – Київ : Смолоскип, 1997. – 266, [6] с. : портр. – Бібліогр. : с. 267–271. – (Творча асоціація «500»).

BA580839

176. Качуровский И. Окно в украинскую поэзию : антол. / И. Качуровский ; ред. А. Астафьев. – Мюнхен ; Харьков ; Нежин : [б. в.], 1997. – 172 с. – Крат. свед. об авт. : с. 138–164.

BA579596

177. «Квіти в темній кімнаті» : сучасна укр. новела : найкращі зразки укр. новелістики за остан. 15 років / упоряд., передм. «Історія одного ісходу», с. 5–15, літ. ред. В. Даниленка ; гол. ред. М. Малюк. – Київ : Генеза, 1997. – 423, [9] с. : портр. – Довідки про авт. : с. 410–415. – (Літературний проект студії 1+1).

BA578521

178. Літературна Одеса : літ.- худ. вид-ня / Одес. обл. орг. Нац. Спілки письменників України ; ред. В. Гаранін. – Одеса : Екологія, 1997–2009 .

Ж15640

179. Ми тут не гості...: антол. русин. та укр. поезії Югославії = Ми ту не госци... : антол. поезії Русинок и Українцок / пер. П. Скунця ; упоряд. М. Рамача (передм.). – Ужгород : Карпати, 1997. – 350, [2] с. : портр. – Текст укр., русин.

Зміст : Г. Костельник ; М. Ковач ; М. Кочиш ; Г. Надь ; М. Колошняї ; Д. Папгаргаї ; М. Стрибер ; Ю. Тамаш ; Н. Канюх ; Я. Чапко ; М. Рамач ; А. Бучко ; В. Гарянски ; М. Шанта ; Н. Ляхович ; З. Няради.

Ао259136

180. Опудало : укр. прозова сатира, гумор, іронія 80–90-х рр. ХХ ст. / упоряд., літ. ред., передм «Повернення великого Бурдика», с. 5–11 В. Даниленко. – Київ : Генеза, 1997. – 382, [2] с. – (Літературний проект студії 1+1).

BA580958

181. Привітання життя '96 : зб. поезій учасників конкурсу на здобуття Літ. премії ім. Б.-І. Антонича за 1996 р. / упоряд. і передм. І. Калинеця ; худож. оформл. В. Сави. – Львів : Каменяр, 1997. – 126, [2] с.

BA580286

182. Пси Святого Юра : літ. альм. / Ю. Покальчук, В. Герасим'юк, Ю. Андрухович [та ін.] ; худож. Ю. Кох, О. Погрібна-Кох ; Асоц. укр. літераторів. – Б. м. : Просвіта, 1997. – 204 с. : іл.

BA583897

183. Севастопольські проліски : зб. віршів українців Севастополя / упоряд. М. Гук ; ред. Д. Кононенко. – Севастополь : [Б. в.], 1997. – 136 с. : іл.

АО264913

184. Синівська молитва : вірші та пісні про Матір : антол. / упоряд. М. К. Дмитренко. – Київ : Народознавство, 1997. – 181 с.

ВА579942

185. *Ukraina irredenta* 13 + 2 / журнал «Українські проблеми» ; фонд «Соборність» ; рекламна агенція «Ві.Ай.Пі». – Київ : Нова л-ра, 1997. – 72 с. : іл., портр.

Зміст : Андрухович, Юрій \о нем\; Возняк, Тарас \о нем\; Врублевський, Василь \о нем\; Герасимюк, Василь \о нем\; Гудзь, Юрій \о нем\; Гундорова, Тамара \о нем\; Закусимо, Микола \о нем\; Зборовська, Ніла Вікторівна (літературознавець, письменниця ; 1962–2011) \о ней\; Квіт, Сергій \о нем\; Лавренюк, Сергій \о нем\; Медвідь, Вячеслав \о нем\; Неборак, Віктор \о нем\; Пашковський, Євген \о нем\; Портяк, Василь \о нем\; Цибулько, Володимир Миколайович (український поет, перекладач, есеїст, політичний діяч ; 1964 р. н.) \о нем\.

ВА582347

1998

186. Антологія модерної української драми = Anthology of Modern Ukrainian Drama / ред., упоряд. і авт. вступ. ст. Л. Залеська-Онишкевич. – Київ ; Торонто ; Едмонтон ; Оттава : Вид-во Канад. ін-ту Укр. студій ; Вид-во ТАКСОН, 1998. – 533 с.

ВС34739

187. Дев'ятдесятники : автор. антол. нової укр. поезії / упоряд. В. Махно. – Тернопіль : Лілея, 1998. – 224 с. : іл. – Альтернативна назва : Дев'ятдесятники : антологія нової української поезії.

ВА619704

188. Закувала зозуленька : антол. укр. народ. поетичної творчості : для ст. шк. віку / вступ.ст., упоряд. та прим. Н. Шумада ; ред. В. Ф. Василяшко [та ін.]. – Київ : Веселка, 1998. – 510 с. – (Шкільна бібліотека).

ВА583920

189. Калинова сопілка : антол. укр. народ. прозової творчості : для ст. шк. віку / упоряд., передм., прим. О. Ю. Бріциної, Г. В. Довженюк, С. В. Мишанича ; ред. В. Ф. Василяшко [та ін.]. – Вид. 2-ге., перероб. – Київ : Веселка, 1998. – 430 с. – (Шкільна бібліотека).

ВА584410

190. Початки : поезії / упоряд. : А. Бондар, Л. Коломієць, Н. Медведовська, С. Руденко, Р. Харчук, С. Яковенко, передм. Р. Харчук, післям. : М. Бриниха, С. Яковенко. – Київ : Смолоскип, 1998. – 328 с. : фот. – (Антологія молоді поезії).

ВА584104

191. Привітання життя '97 : зб. поезій учасників конкурсу на здобуття Літ. премії ім. Б.-І. Антонича за 1997 рік. / упоряд. П. Шкраб'юк. – Львів : Каменярь, 1998. – 96 с. – (Літературна премія ім. Богдана-Ігоря Антонича «Привітання життя»).

ВА586114

192. Two lands, new visions : Stories from Canada and Ukraine / ed. J Keefer-Kulyk, S. Pavlychko (introduction); transl. from ukr. M. Carynnyk, M. Horban. – Regina : Coteau Books, 1998. – xv, 312 p.

193. У чеканні театру : антол. молоді драматургії / Н. Ворожбит, Ю. Данилюк, Л. Демська [та ін.], упоряд. та післям. Н. Мірошніченко ; ред. Г. Карпенко. – Київ : Смолоскип, 1998. – 359 с.

ВА594470

1999

194. Антологія поезії Придніпров'я / упоряд. В. Савченко ; під заг. ред. В. Коржа. – Дніпропетровськ : Січ, 1999. – 416 с. : фот.

ВА598463

195. Антологія поезій, присвячених Блаженнішому Патріярху Йосифу Сліпому / упоряд. і вступ. ст. Л. Рудницького. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – 177 с.

196. Два міста: Антологія харківської та нюрнберзької поезії / упоряд. : С. В. Жадан, Ю. Бауер ; під заг. кер. О. Ковальова, К. Фішер ; худож. П. Мось . – Книжка-перевертень. – Харків : Майдан, 1999 . – 111 с. : іл. – Текст укр., нім.

197. Калинове гроно : зб. віршів поетів Драбівщини. – Драбів : [б.в.], 1999. – 135 с.

ВА589327

198. Коломийки: В записках студентки факультету журналістики ЛДУ ім. І. Франка Оксани Вегери. – Львів : Бібльос, 1999. – 140 с. – Альтернативна назва : «І б'є з глибин віків співуче джерело»: Коломийки.

АО259938

199. Мчать крізь серце поїзди : поезії, проза / уклад. : П. Москаленко, Т. Мукмінова, передм. А. Слободяна. – Київ: «Транспорт України», ДП «Магістраль», 1999. – 80 с. (Бібліотечка залізничника. Художньо-публіцистична серія).

200. Над рікою часу : західноукр. поезія 20–30-х років : антол. / упоряд., вступ. ст. «На перехрестях віку», с. 5–23 та приміт. М. Ільницького ; ред. рада : В. Шевчук (гол.), Е. Соловей (відп. ред.), Р. Корогодський [та ін.] ; худож.-іл. : В. Бунов, З. Кецало, Ю. Кратохвиля-Відимська [та ін.]. – Харків : Фоліо, 1999. – 640 с. : іл. – Примітки : С. 595–629. – (Українська література ХХ століття).

ВА591541

201. Пастухи квітів : антологія інтимної лірики / упоряд. С. Дзюба, Т. Дзюба, О. Соломаха, ред. Ю. Крисанов, В. Голець, худож. М. Небилиця ; Чернігів. медіа-клуб, Чернігів. відділен. Ком-ту виборців України. – Чернігів : Деснян. правда, 1999. – 174 с.: фот. – (Поети Чернігівщини).

ВА592625

202. Письменники Одещини на межі тисячоліть : антологія-довідник / упоряд. Б. І. Сушинський. – Одеса : Альфа-Омега : ОКФА, 1999. – 428 с. : іл., портр. – (Література рідного краю).

ВА595783

203. Позадесятники : поетична антологія / упоряд. О. Гордон. – Львів : Престиж Інформ, 1999. – 116 с.

ВА594095

204. При світлі Вічного вогню : хмельн. поет. антол. / упоряд. В. Касакович, В. Олійник. – Хмельницький : Евріка, 1999. – 68 с. : іл. – Текст укр., рос.

ВА592954

205. Привітання життя 98 : зб. поезій учасників конкурсу на здобуття Літ. премії ім. Б.-І. Антонича за 1998 рік / упоряд., передм. І. З. Палюк ; худож. В. І. Сава. – Львів : Каменярь, 1999. – 136 с. – (Літературна премія ім. Б.-І. Антонича «Привітання життя»).

ВА598492

206. Слово благовісту : антол. укр. релігій. поезії / упоряд. Т. Ю. Салига ; передм. Т. Ю. Салиги «Молимося, боже єдиний...», с. 6–40 та О. Сидора «Два крила української духовності», с. 41–42 ; ред. М. П. Парцей ; худож. Ф. Лукавий. – Львів : Світ, 1999. – 784 с. : [12] арк. іл., на обкл. використ. твір

М. Дольницької «Рай» (емаль). Бл. 1930 р. (Нац. музей у Львові) – Примітки : с. 749–775. – Імен. покажч. : с. 776–778. – Кн. в суперобкл.

ВС33382

207. Цех поетів : антол. віршів / авт. пректу і упоряд. О. Короташ. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1999. – 130 с.